

KADINA KARŞI ŞİDDET VE AİLENİN KORUNMASI SORUNUNUN TÜR K HUKUK
MEVZUATI VE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERDEKİ YERİ

Fersu Ege KANDEMİR

2018

İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KADINA KARŞI ŞİDDET VE AİLENİN KORUNMASI SORUNUNUN TÜRK
HUKUKU VE ULUSLARARASI SÖZLEŞMELERDEKİ YERİ

Fersu Ege KANDEMİR

2018

Sosyal Bilimler Enstitü Onayı

Doç. Dr. Mehmet Efe BİRESSELİOĞLU

Enstitü Müdürü, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bu tezin Yüksek Lisans derecesi için gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Huriye KUBİLAY

Bölüm Başkanı, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tez tarafımızdan okunmuş, Yüksek Lisans derecesi için kapsam ve kalite yönünden uygun olduğu kabul edilmiştir.

Dr. Cem ÖZCAN

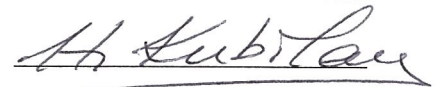
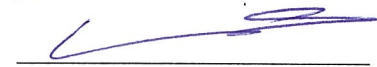
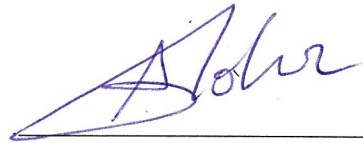
Danışman

Yüksek Lisans Sınavı Jüri Üyeleri

Dr. Ali Gümrah TOKER

Dr. Cem ÖZCAN

Prof Dr. Huriye KUBİLAY

ÖNSÖZ

Kadına Karşı Şiddet Ve Ailenin Korunması Sorununun Türk Hukuku Ve Uluslararası Sözleşmelerdeki Yeri konulu yüksek lisans tezimi hazırlarken araştırmalarımın her aşamasında bilgi, öneri ve desteğini esirgemeyerek çalışmamı tamamlamama katkıda bulunan danışman öğretmenim sayın Dr. Cem ÖZCAN' a, yüksek lisans dersleri esnasındaki yardımlarından dolayı İzmir Ekonomi Üniversitesi'nin saygıdeğer öğretmenlerine, çalışmalarım süresince sabır ve destek göstererek beni destekleyen kıymetli eşim İlker KANDEMİR' e ve canım aileme saygı ve minnetle teşekkür ediyorum.

Fersu Ege KANDEMİR

İzmir, 2018

ÖZET

Kadına Karşı Şiddet Ve Ailenin Korunması Sorununun Türk Hukuku ve Uluslararası Sözleşmelerdeki Yeri

Fersu Ege KANDEMİR

İzmir Ekonomi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu'nu değerlendirerek günümüzde ülkemizdeki uygulamalarına, yeniliklerine ve noksanlıklarına değinerek çözüm geliştirmek ve sorunlara ışık tutmak amacıyla öncelikle Birinci Bölümde “kadınlara yönelik ayrımcılık” ve “şiddet” kavramları üzerinde çalıştık. Akabinde, 6284 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Türk Hukuk Mevzuatında bu hususun ele alınış biçimleri, bu alanda yapılan düzenlemeler, çalışmalar ve kanunlara yer verdiğimiz İkinci Bölümümüzde, özellikle 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Türk Hukukuna getirdiği yenilikler, uygulama alanı ve zafiyetlerine ilişkin geniş açıklamalara yer vererek aynı zamanda 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile mukayese yaparak Yeni Kanun'un Eski Kanun karşısında getirdiği yenilikler ve çözümler üzerinde odak kurduk. Üçüncü Bölümde çalışmamızın ana temasını oluşturan ve fikir çalışmamışın odağında olan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a geniş yer verdik. Keza bu bölümde kanunun amacını, kanunun kapsamını, kanunun uygulama şartlarını, kanunun uygulanabilirliği ve kararın verilmesi ve nihai olarak kanunda öngörülen koruyucu ve önleyici tedbirler konularını detay anlatımlı alt başlıklar halinde tek tek inceledik. Son olarak Dördüncü Bölümde, çalışmamıza esin kaynağı olan kadına karşı her türlü ayrımcılığın ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi gibi hususlarda Türkiye'nin de Taraf Devlet olduğu ve pozitif hukukumuzda tesiri olan uluslararası sözleşmeleri anlattık. Bu sözleşmelere tek tek yer vererek getirdikleri reformist uygulamalar, yeni tanımlamalar, yenilikçi düzenlemeler ve iç hukukumuzdaki etkilerine yer vermeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Kadına Şiddet, Ailenin Korunması, Kadınlara Yönelik Ayrımcılık, Kadın, Şiddet.

ABSTRACT

Violence Against Women and the Problem of Protecting the Family in Turkish Law and International Conventions

Fersu Ege KANDEMİR

İzmir University of Economics

Institute of Social Sciences

Private Law Graduate Program

By evaluating the Law No. 6284 on Protection of the Family and Prevention of Violence Against Women; we have been working on the concepts of "discrimination against women" and "violence" in the first chapter in order to develop solutions and to shed light on problems by referring to our practices, innovations and deficiencies in our country today. Then, in the Second Section, where the Laws of 6284 entered into force, the forms of handling this issue in the Turkish Law Legislation, the regulations, works and laws that are made in this area; in particular the innovations brought to the Turkish Law by the Law No. 4320 on the Protection of the Family, its application area and weaknesses and also by comparing the Law No. 6284 on Protecting the Family and the Prevention of Violence Against Women, We focused on it. In the third chapter, we have given a wide scope to the Protection of the Family and the Law on the Prevention of Violence Against Women, both of which constitute the main theme of our work, In this section, we examined the purpose of the law, the scope of the law, the application conditions of the law, the applicability of the law and the decision, and finally the protective and preventive measures envisaged in the law. Finally, in Part Four, we talked about Turkey as a State Party to the prevention of all kinds of discrimination and social sex-based violence against a woman who is a source of inspiration, and we talked about international conventions in our positive law. We have tried to include reformist practices, new definitions, innovative arrangements and the effects of our domestic law by bringing these contracts one by one.

Key Words: Violence against women, Protection of the family, Discrimination against women, Women, Violence.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	6
1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları.....	6

BÖLÜM 2

2. KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIK VE ŞİDDET KAVRAMLARI	8
2.1. Ayrımcılık Kavramı	9
2.1.1. Genel Olarak	9
2.1.2. Ayrımcılığın Türleri	11
2.1.2.a Doğrudan Ayrımcılık	12
2.1.2.b. Dolaylı Ayrımcılık	12

2.1.3. Ayrımcılığın Nedenleri ve Temelleri	13
2.1.3.a. Genel Olarak.....	13
2.1.3.b. Ayrımcılığın Nedenleri	14
2.1.4. Cinsiyet Ayrımcılığı ve Sosyal Yaşama Yansıması.....	17
2.1.4.a. Cinsiyet Kavramı.....	17
2.1.4.b. Cinsel Kimlik Kavramı	18
2.1.4.c. Cinsiyet Ayrımcılığı ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	19
2.2. Kadınlara Yönelik Şiddet.....	22
2.2.1. Genel Olarak	22
2.2.2. Şiddet Kavramı.....	25
2.2.3. Şiddet Biçimleri ve Türleri.....	27
2.2.3.a. Şiddet Biçimleri.....	27
2.2.3.b. Şiddet Türleri	34
2.2.4. Şiddetin Nedenleri.....	42
2.2.5. Dünyada ve Türkiye’de Kadınlara Yönelik Şiddet	43
2.2.6. Kadınlara Yönelik Şiddetin Sosyal ve Kültürel Temelleri.....	47
2.2.7. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tetikleyen Faktörler ve Sonuçları	48
2.2.7.a. Biyolojik Faktörler	48
2.2.7.b. Psikolojik Faktörler	49
2.2.7.c. Ekonomik Faktörler.....	50

2.2.7.d. Sosyolojik Faktörler	51
2.2.8. Şiddetin Tarafları.....	52
2.2.8.a. Şiddet Mağduru	52
2.2.8.b. Şiddet Uygulayan	52
2.2.9. Tedbir (Önlem) Kavramı.....	54

BÖLÜM 3

3. TÜRK HUKUKUNDA KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE AİLENİN KORUNMASINA YÖNELİK MÜKTESEBAT

55

3.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması	56
3.2. Türk Medeni Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması.....	60
3.2.1. Genel Olarak	60
3.2.2. Kişiler Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması	61
3.2.3. Aile Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması	63
3.2.3.a. Boşanma Yaptırımı.....	67
3.2.3.b. Boşanmanın Sonucunda Maddi/Manevi Tazminat ve Nafaka Verilmemesi Yaptırımı.....	68
3.2.3.c. Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Tasfiye Aşamasında Katılma Alacağının Hayata Kast Sebebiyle Azaltılması ya da Kaldırılması Yaptırımı	69
3.2.4. Miras Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması.....	70
3.2.4.a. Mirastan Çıkarma Yaptırımı	71

3.2.4.b. Mirastan Yoksunluk Yaptırımı	71
3.2.5. Borçlar Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması	72
3.2.5.a. Maddi ve Manevi Tazminat Yaptırımı	73
3.2.5.b. Bağışlamanın Geri Alınması Yaptırımı	75
3.3. Türk Ceza Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması	76
3.3.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması	76
3.3.2. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması	78
3.4. Mülga 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu Yönünden Yapılan Düzenlemeler	79

BÖLÜM 4

4. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN	85
4.1. Kanunun Amacı	85
4.2. Kanunun Kapsamı	87
4.2.1. Genel Olarak	87
4.2.2. Kanunun Kapsam ve Amaçlarına Göre Kadının Yeri ve Önemi	89
4.2.3. Kanunun Kapsam ve Amaçlarına Göre Çocukların Yeri ve Önemi	93
4.2.3.a. Genel olarak	93
4.2.3.b. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocukların Yeri ve Önemi	94

4.2.3.c. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocukların Yeri ve Önemi	96
4.2.4. Aile Fertlerinin Yeri	99
4.2.4.a. Genel olarak	99
4.2.4.b. Dar, Geniş ve En Geniş Tanımlarında Aile	100
4.2.4.c. Tek Taraflı Israrlı Takip Mağduriyeti	102
4.3. Kanunun Uygulama Şartları.....	104
4.3.1. Şiddete Uğrama ya da Tehlikesi.....	104
4.3.2. Kanunda Mağdur Sayılabilecek Kişiler	105
4.3.3. Üçüncü Kişilerin veya Mağdurun İhbarda Bulunması.....	105
4.3.4. Mülki Amir, Hakim ya da Kolluk Amiri Tarafından Karar Verilmesi 107	
4.4. Kanunun Öngördüğü Koruyucu ve Önleyici Tedbirler	108
4.4.1. Genel Olarak	108
4.4.2. Mülki Amirler Tarafından Alınacak Koruyucu Tedbirler.....	109
4.4.3. Kolluk Amiri Tarafından Alınacak Koruyucu ve Önleyici Tedbirler	110
4.4.3.a. Koruyucu Tedbir Kararları	110
4.4.3.b. Önleyici Tedbir Kararları	112
4.4.4. Hâkim Tarafından Alınacak Koruyucu ve Önleyici Tedbirler ile Diğer Kararlar.....	113
4.4.4.a. Koruyucu Tedbir Kararları	113

4.4.4.b. Önleyici Tedbir Kararları.....	114
4.4.4.c. Diğer Kararlar.....	115

BÖLÜM 5

5. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER ÇERÇEVESİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE AYRIMCILIK HUSUSUNDAKİ DÜZENLEMELER VE TÜRK HUKUKUNA ETKİLERİ

120

5.1. Genel Olarak	120
5.2. Uluslararası Sözleşmelerin Pozitif Hukukumuzdaki Yeri	122
5.3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	124
5.3.1. Genel Olarak	124
5.3.2. Sözleşme'nin Amacına Göre Kadının Yeri ve Önemi	125
5.3.3. Sözleşme'nin Kapsamına Göre Kadının Yeri ve Önemi	127
5.4. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW Sözleşmesi)	129
5.4.1. Genel Olarak	129
5.4.2. Sözleşme'nin Amacına Göre Kadının Yeri ve Önemi	130
5.4.3. Sözleşme'nin Kapsamına Göre Kadının Yeri ve Önemi	131
5.5. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi).....	135
5.5.1. Genel Olarak	135
5.5.2. Sözleşme'nin Amacına Göre Kadının Yeri ve Önemi	137

5.5.3. Sözleşme'nin Kapsamına Göre Kadının Yeri ve Önemi 138

BÖLÜM 6

6. SONUÇ..... 143

KAYNAKÇA..... 147

KISALTMALAR LİSTESİ

4320 Sayılı Kanun	: Ailenin Korunmasına Dair Kanun
6284 Sayılı Kanun	: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABD	: Ana Bilim Dalı
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Any.	: Anayasa
B.	: Bası
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CHAVIO	: Ad Hoc Committee for Preventing and Combatting Violence Against Women and Domestic Violence
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CGK	: Ceza Genel Kurul
CMK	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DEDAW	: Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildirge
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
E.	: Esas
EMK	: Eski Medeni Kanun
E.T.	: Erişim Tarihi
GREVIO	: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu

HAD	: Hukuk Araştırma Dergisi
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra İflas Kanunu
İstanbul Sözleşmesi	: Kadına Yönelik Her Türü Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi
K.	: Karar
KADER	: Kadın ve Demokrasi Derneği
KKAIHY	: Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
m.	: Madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk Bülteni
No	: Numara
Örn.	: Örneğin
R.G.	: Resmî Gazete
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Söz.	: Sözleşme
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
T.	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TMK	: Türk Medeni Kanunu

TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNICEF	: United Nations Children's Fund
Uyg. Yön.	: 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
Vol	: Volume
WHO	: World Health Organization
WRVH	: World Report on Violence and Health
Y.	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Farklı özelliklerine bakılmaksızın bütün insanların temelde eşit olduğu fikri, bütün toplumlardaki en temel kabullerden birisidir. İnsanlığın ortak bir ilkesi olan eşitlik ilkesine göre bütün insanlar doğuştan eşittir ve sahip oldukları etnik ve dinsel köken, renk, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi özelliklere rağmen insan olmak yönünden eşittirler¹. Günümüzdeki bütün hukuk sistemlerine de girmiş olan bu ilke, temel insan haklarının da en önemli yapıtaşlarından birisini oluşturmaktadır. İnsanlar arası eşitlik gibi, insanların üye olduğu bütün grupların da hukuksal anlamda eşit olduğu kabul edilmekte birinin diğerine herhangi bir üstünlüğünün olmadığı varsayılmaktadır. İnsanlar ve gruplarla ilgili bu eşitlik anlayışı temel bir ilke olarak var olmasına karşın insanlık tarihi aynı zamanda adeta ayrımlar yapmanın, bir insanı ya da bir grubu diğerine göre üstün ya da aşağı görmenin tarihidir. Dolayısı ile bu eşitsizliğe vurgu yapan ayrımların ürünü olan şiddetin de tarihidir. Özellikle kadınlara yönelik ayrımcılık ve bu ayrımcılığın ürettiği şiddet, geçmişten bu yana sürekli var olan ve günümüz modern hukuk sistemlerinin çözüm üretmekte en fazla zorlandıkları, yasal düzenlemelere karşın tümüyle ortadan kaldıramadıkları bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır².

Her toplumun kendine özgü bir tarihsel mirası, birikimi ve kültürü olduğu için toplumlardaki ayrımcılıkların tezahürü de farklı farklı olabilmektedir. Uzun bir kölelik geçmişi olan Amerika Birleşik Devletleri'nde "ayrımcılık" denince ilk akla gelen ırk ayrımı gibi etnik ayrımcılıklardır. Türkiye gibi toplumlarda ise din, mezhep ayrımcılığı gibi kültürel ayrımcılıklar ve kadınlara yönelik ayrımcılık gibi kategoriler

¹ Bakırcı K., "Uluslararası Hukuk, AB ve ABD Hukuku İle Karşılaştırmalı Çalışma Yaşamında Kadın-Erkek Eşitliği Arayışı-Cinsiyet Ayrımcılığı Yasağı ve Türkiye", Seçkin Yayıncılık, 2012, s.59.

² Göregenli, "Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar", 2012, s. 2.

ön plana çıkmaktadır. Her toplumdaki ayrımcılıkların uzun bir geçmişi vardır ve bu konudaki problemlerin çözümü konusunda dünyada, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım sonucunda duyulan ihtiyaç dahilinde, özellikle 1950'lerden itibaren hukuksal temelde birçok adımın atıldığı görülmektedir. Ayrımcılığı önlemeye yönelik olarak batıda başlayan olumlu gelişmelerin benzerleri son yıllarda Türkiye'de de gerçekleşmektedir³. Ancak bütün gelişmelere muhalefet olarak, bugün herhangi bir günlük gazetenin içindeki haberler tarandığında dahi çeşitli ayrımlardan doğan sorunların bir sonucu olarak gerçekleşen ölümlerin haberlerini görmek mümkündür⁴

Dünyanın birçok coğrafyasında artık sıradanlaşmış olan ayrımcılık, en büyük ve yaygın etkisini kadınlar üzerinde göstermektedir. Dünyadaki insanların yarısını kadınlar oluşturmasına karşın kadınlara uygulanan ayrımcılık nedeniyle hayatın birçok alanından geri plana itildikleri, yaşamın nimetlerinden ve kendi öznel konumlarından dışlandıkları görülmektedir. Kadınlar, kendi kişisel durumlarının gerektirdiği rolleri ve konumları değil, toplumsal kuralları koyan yapıların uygun gördükleri rolleri ve konumları yaşamaktadırlar⁵. Geçmişten bu yana her toplumda kadınlar, sosyal yaşamın bir öznesi olmaktan ziyade ayrımcılık, baskı ve şiddetin bir öznesi olmuştur. Modern toplumla birlikte iş bölümünün öneminin artması, kadına yönelik bu ayrımcılığı daha kalıcı bir hale getirmiş ve daha geniş bir alana yaymıştır. Temelinde kadınlara yönelik bir hak ihlali olan ayrımcılık, kadınlara erkekler tarafından “*kadın gibi kadın*” olmayı dayatırken kadınlar da “*el âlem ne der?*” ve benzeri düşüncelerle kendilerine yönelik denetim ve kısıtlamaları içselleştirmekte ve bir kısır döngü içerisinde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sürüp gitmektedir⁶.

Ayrımcılığın kadınlara yönelik tezahürü genellikle “*şiddet*” ve “*aile içi şiddet*” olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca bütün toplumlarda çeşitli düzeylerde görülen kadına karşı şiddet ülkemizde de çok yaygın bir kavramdır.

³ Arat, “*Türkiye’de Kadın Olmak*”, 1996.

⁴ Çayır, “*Gruplararası İlişkiler Bağlamında Ayrımcılık, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*”, 2012, s. 8-9.

⁵ Göregenli, 2012, s. 2.

⁶ Bora, “*Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*”, 2012, s. 175.

Kamuoyu gündemine “*aile içi şiddet*”, “*kadına yönelik şiddet*”, “*kadın cinayetleri*”, “*kadın intiharları*”, “*töre cinayetleri*”, “*namus cinayetleri*”, “*erken yaşta zorla evlendirme*”, “*taciz*” ve “*tecavüz*” gibi kavramlarla birlikte gelen kadınlara uygulanan şiddetin arkasında birçok sebep yatmaktadır. Her şeyden önce toplumsal kültürün bu durumu meşrulaştıran bir yönünün olduğu ve özellikle namus, ahlak, şeref gibi kavramların gölgesinde kadınların başta aile içi şiddet olmak üzere şiddetin birçok türüne maruz bırakıldıkları görülmektedir. Oldukça yaygın olan bu şiddeti gerçekleştirenler sadece erkekler ya da kadınların kocaları olmayıp annesi, ağabeyi, kardeşi, kayın validesi, diğer akrabaları olabilmektedir. Aile içinde gerçekleşen bu şiddetin yanında kadınların sokakta ve işyerinde de sıklıkla ayrıma ve şiddete uğradığı, özellikle iş hayatında tacize ve dışlanmaya maruz kaldıkları görülmektedir. Sonuç olarak kadınlara toplum içinde biçilen roller, kadınlar için yaşamı oldukça dar bir alanda sürdürülmesi gereken bir zorunluluk haline getirmekte ve kadınların sorunları ile kadınlara yönelik olarak gerçekleşen bu şiddet çoğunlukla bir iç mesele olarak ele alınmaktadır⁷.

Kadına yönelik ayrımcılığın ve şiddetin oldukça yaygın olduğu Türkiye’de, son yıllarda kadınların toplumsal konumlarını güçlendirmeye yönelik birçok adım atılmasına karşın hala kadınların ayrıma ve şiddete maruz kaldığı ve her yıl on binlerce kadının şiddet mağduru olduğu ve yüzlercesinin öldürüldüğü görülmektedir. Dolayısı ile kadınlara yönelik olarak mevzuatımıza girmiş olan birçok olumlu hukuksal korumanın yeterince hayata geçirilemediği görülmektedir. TBMM’ne verilen soru önergesinde verilen bilgilere göre, “*son beş yılda 1.134 kadınının erkekler tarafından şiddet kullanılarak öldürüldüğü ve bu suçların faili olanların hala iyi hal indiriminden yararlanabildikleri*” görülmektedir. Toplumsal düzenin bir yansıması olan bu olumsuz tablonun yanında; son yıllarda Ortadoğu’da yaşanmakta olan siyasi ve askeri

⁷ Tathoglu, K., “*Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri*”, 2015, s. 197.

çatışmaların en büyük mağdurunun yine çocuklarla kadınlar olduğu, kadınların bir ganimet gibi alıkonularak cinsel suçların nesnesi haline getirildiği görülmektedir⁸.

Dolayısı ile Türkiye'nin gündeminde olan bu ayrımcılık ve şiddet ulusal boyutlarının yanında uluslararası boyutları ile de ele alınması gereken bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Medyaya yansıyan haberlerden de kolaylıkla izlenebileceği gibi kadınlara yönelik olarak gerçekleşen ayırım ve şiddet, yerleşik toplumsal yapının yanında uluslararası ilişkilerin de bir uzantısı olarak gerçekleşmektedir. Bu ve benzer nedenlerle kadınlara yönelik olarak ortaya atılan tüm koruyucu adımlara rağmen güç kazanan bu olumsuz tablonun incelenerek daha kapsamlı çözümlerin üretilmesi gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın başlıca amacı kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddeti ele alarak son yıllarda Türk hukuk sisteminde bu konuda yapılan iyileştirmeleri değerlendirmektir⁹. Bu amaca ulaşabilmek için ayrımcılık ve şiddet konuları ayrı ayrı ele alınmış, Türk hukuk sisteminde kadınların medeni hakları ve kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetin cezai statüsü incelenmiştir. Daha sonra ise başta “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” olmak üzere, T.C. Anayasası, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Türk Ceza Muhakemeleri Kanununda kadınların statülerini geliştirici yenilikler incelenerek bu yenilikler incelenerek Mülga “4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”un içeriği, kapsamı, hukuki önlem ve yaptırımları doğrultusundaki eksikliklerine değinilmiştir. Nitekim “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)” ve “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)” bağlamında ülkemizde bu

⁸ Feleknaş Uca Tarafından TBMM Grup Başkanlığına Verilen 05.01.2016 Tarih ve 472 Sayılı Yazılı Soru Önergesi, 2016.

⁹ Kocacık, “Şiddet Olgusu Üzerine”, s.1-7.

sözleşmeler doğrultusunda yapılan düzenlemeler ve geliştirilmesi amaçlanan görüşler değerlendirilmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'nin toplumsal gündemini sürekli meşgul eden kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet konusunda son yıllarda önemli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bir yandan Türkiye'nin gelecek vizyonunu yeniden tasarlaması diğer yandan Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmelerin bir gerekliliği olarak özellikle 2000'li yıllardan itibaren kadınları ayrımcılığa ve şiddete karşı korumaya yönelik çok önemli hukuksal düzenlemeler yapılmıştır¹⁰. Bu düzenlemelere gidilmesinde kamuoyunda oluşan baskının ve toplumsal zihniyet dönüşümünün de önemli bir etkisinin olduğunu belirtmek gerekir. Bu toplumsal dönüşümün bir uzantısı olarak, son yıllarda Türkiye'de kadınlara yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik önemli hukuksal düzenlemelerin yapıldığı düşüncesi yanlış olmayacaktır. Ailenin korunması ile ilgili olarak 1998 yılında iç hukukumuzda giren “4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun” ile başlayan ihya aşaması, 2001 yılında TMK ve 2004 yılında TCK'nın yeniden ele alınması ile devam etmiştir. Daha sonra Bakanlar Kurulu'nun Ocak 2012 tarihinde imzaya açtığı “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”, 8 Mart 2012 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış ve 20 Mart 2012 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak cari olmuştur¹¹.

Ancak kadınlara yönelik pozitif ayrımcılıklar da getiren bu düzenlemelere karşın kadınlara yönelik ayırım ve şiddet hala kanayan sosyal bir yara olarak varlığını sürdürmektedir. Toplumun ve devletin gösterdiği hassasiyete karşın kadınlara ve çocuklara yönelik olarak gerçekleşen şiddet, öldürme, taciz ve tecavüz olayları hala hemen her gün medya haberleri ile karşımıza çıkmaktadır. Üstelik bunlar sadece meselenin kamuoyuna yansıyan kısımlarıdır, nitekim kapalı toplum yapısı içerisinde örtbas edilen olaylar da göz önüne alındığında, problemin vahameti tahminlerin ötesine geçmektedir.

¹⁰ Baydur, “Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları”, 2006, s. 89.

¹¹ Özbek, “Kadına Yönelik Şiddet - Şiddetin Temelleri”, 2012, s. 37.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, betimleyici tarama yöntemi ile hazırlanmıştır. Betimsel araştırmalar, var olan bir olgunun, olayın ya da durumun dışarıdan herhangi bir müdahale olmaksızın kendi ortamında incelendiği araştırmalardır. Bu araştırmada da ayrımcılık ve şiddet olgusu, belirli bir kavramsal çerçeve içerisinde tanımlanarak ele alınmış ve problemin sosyal ve hukuki boyutları ilgili dokümanların taranması yoluyla ortaya konulmuştur. Olgunun betimlenmesi için başvuru bilgileri, yazındaki belge ve dokümanların taranması ile elde edildiği için, araştırmanın bütününde başvuru yöntemi betimsel tarama yöntemi olarak kabul edilmektedir.

1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Ayrımcılık ve şiddet kavramları psikoloji, sosyoloji, hukuk, kriminoloji, siyaset bilimi gibi birçok farklı bilim disiplinini bir araya getiren kavramlardır. Dolayısıyla kavramların her bilim dalı açısından ele alınış biçimi farklıdır. Kadına uygulanan şiddet psikoloji bilimi açısından failin psikolojisi ile ilgili olarak ele alınırken, sosyoloji disiplini için ise sosyal yapısının etkisi bakımından ele alınır. Hukuk ve kriminoloji ise olayın cezai müeyyidesi ile ilgilidir. Siyaset bilimi açısından ise, mesele ortadan kaldırılması gereken toplumsal bir meseledir. Dolayısıyla kavramların bütün bu bilim dalları açısından ele alınması halinde karşımıza çok geniş bir kavramsal çerçeve çıkmaktadır. Ancak bu araştırmada bu olgulara yönelik son yıllarda meydana gelen olumlu hukuki düzenlemeler ele alındığı ve meselenin sosyal boyutundaki duyarlılık tartışıldığı için kapsam yönünden daraltmaya gidilmiştir.

Bu kapsam daraltması bağlamında araştırmada ayrımcılık ve şiddet kavramları bütün yönleriyle değil kadınlarla ve aile içi şiddetle ilgili boyutları ile ilgili olarak ele alınmıştır. Bu tercihin ana nedeni, şiddetin gerek Türk toplumu gerekse diğer toplumlarda herkesi ilgilendiren bir olgu olmasına karşın asıl mağdurunun kadınlar ve küçük çocuklar olmasıdır. Bu nedenle ayrımcılık kavramı, toplumsal cinsiyet ayrımı bağlamında ele alınarak dil, din, ırk, renk ayrımı gibi ayrımlar üzerinde durulmamış, kadınlara yönelik olarak uygulanan toplumsal cinsiyet ayrımcılığına odaklanılmıştır. Şiddet kavramı da aynı şekilde herkesin karşı karşıya kalabileceği bir olgu olmasına karşın kadınlar ve çocuklarla ilgili boyutları ele alınmıştır. Kapsam bakımından

yapılan bu daraltmaya bağlı olarak ayrımcılık ve Şiddetin hukuki boyutu da kadın ve çocuklara yönelik olarak yapılan hukuki düzenlemeler boyutuyla ele alınmıştır. Aynı Şekilde Şiddetin hukuki boyutu da kadınlara yönelik Şiddet ve aile içi Şiddet boyutlarıyla ele alınmıştır.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Her Şeyden önce bu araştırmanın odak noktasını kadınlara yönelik ayrımcılık ve Şiddet oluşturduğu için yapılan değerlendirmeler de kadınlara uygulanan ayrımcılık ve Şiddetle sınırlıdır. Bu bakımdan araştırmada ulaŐılan sonuçların ayrımcılık ve Şiddetin bütün boyutları için genelleŐtirilmesi yanlış sonuçlara ulaŐılmasına neden olabilir. Bir diğer husus ise araştırmada elde edilen bilgilerin yeterliliği ulaŐılan kaynakların kapsamı ile sınırlıdır.

BÖLÜM 2

2. KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIK VE ŞİDDET KAVRAMLARI

Ayrımcılık, tarihsel ve kültürel bir olgudur ve bu nedenle temelinde toplumların yapısal unsurları vardır. Geçmişten bu yana var olduğu kabul edilen ayrımcılığın, tarihsel süreçte gerçekleşen toplumsal yapı değişimleri ile biçim değiştirdiği görülmektedir. Bu noktada modern toplum öncesi dönemin ayrımcılıkları ile modern toplumda şekillenen ayrımcılıkların ele alınışına bakmak yeterlidir. Modern öncesi toplumlarda ayrımcılık, hiyerarşi temelinde meşru kabul edilen bir olgu olup, hiyerarşiye uygun bir hoşgörünün varlığı altında kendini sürdürmüştür. Günümüz modern toplumlarında ise ayrımcılık istenmeyen bir durum olarak görülmekte ve eşitlik arayışı içerisinde ayrımcılığın önlenmesine çalışılmaktadır. Ancak Türkiye örneğinde olduğu gibi etnik, dini, mezhepsel alanda ayrımlar varlığını sürdürmektedir. Ancak ayrımcılık bunlarla sınırlı olmayıp insanların cinsiyeti, cinsel tercihleri, fiziksel bir engelinin olup olmaması, eğitim durumu, gelir durumu gibi birçok faktöre göre çeşitlenerek devam etmekte, ayrımcılığı önlemeye yönelik çabalara karşın toplumsal zeminde özellikle kadınlara yönelik ayrımcılık bağlamında yeni araçlarla kendini üretmektedir¹². İnsanoğlunun varoluşundan bu yana şahsi ve sosyal platformda gözlemlenen ayrımcılık, bireylerin yaşam kalitelerine ve kişiliklerinin çok boyutlu yönlerini geliştirmelerine engel teşkil eder¹³. Ekseriyetle sosyal sınıflarda savaş verilen sosyolojik sıkıntılarda yer alan ayrımcılığın, en yoğunluklu olarak uygulandığı sınıfların başında maalesef kadınlar bulunmaktadır¹⁴.

Bu bölümde kadınlara yönelik olarak hayatın hemen her alanında karşılaştığımız ayrımcılık kavramı incelenmiştir. Ayrımcılık kavramı tanımlanarak,

¹² Çayır, 2012, s. 5.

¹³ Harcar, T. Çakır, Ö., Sürgevil, O. & Budak, G., “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”, Toplum ve Demokrasi, 2 (4), Eylül-Aralık, 2008, s. 51-70.

¹⁴ Harcar, T. vd., s. 51-70.

kadınlara yönelik ayrımcılık olarak “toplumsal cinsiyet ayrımcılığı”, bu ayrımcılığa temel oluşturan faktörler ve ayrımcılığın sürdürülmesinde etkili bir araç olan kadınlara yönelik şiddet çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır.

2.1. Ayrımcılık Kavramı

2.1.1. Genel Olarak

Ayrımcılık, haklı ya da haksız olup olmadıkları göz önüne alınmaksızın bireyden bireye farklı muamele yapılması ya da birtakım birey yada guruba diğer birey ve guruplardan daha az avantajlı olacakları biçimde davranılmasıdır¹⁵. Diğer bir yaklaşıma göre “ayrımcılık”, aynı değerde olduğu düşünülenlerden birinin ötekisinden farklı muameleye maruz bırakılması veya gerçekte de bu durumun kabullendirilmesidir¹⁶. Terminolojik anlamda “111 No’lu İstihdamda ve Meslek Alanında Ayrımcılık Yasağı Hakkında Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesine” değinmek gerekir ki işbu sözleşme; ayrımcılık hususunda betimleme yapan ilk uluslararası sözleşme olma niteliğine haizdir. İşbu sözleşmenin birinci maddesine bakıldığında ayrımcılık tanımı yapılarak; “iş veya meslek edinmede veya edinilen iş veya meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan ırk, renk, cinsiyet, din, politik inanç, ulusal veya sosyal köken bakımından yapılan her türlü ayrılık gözetme, dışlama veya üstün tutma” suretinde betimlenmiştir¹⁷.

Ayrımcılık, bilinen bir sosyal olguya karşın herkesin aynı şekilde ele almadığı, bir tarafın ayrımcılık olarak gördüğü şeyi diğer bir tarafın ayrımcılık olarak kabul etmediği dolayısı ile üzerinde herkesin mutabık olamadığı bir konudur. Buna karşın hemen herkesin bir şekilde ayrımcılıktan mustarip olduğu ve ayrımcılık dolayısıyla hak etmediği muamele ile karşılaştığı sık görülen bir durum olarak sosyal gerçekliğini korumaktadır. Ayrımcılığın boyutları ve sebep olduğu mağduriyetler insan hakları yelpazesinin ve devletlerin iç hukukunun gündeminde öncelikli bir konumdur. Doktrindeki bir diğer yaklaşımda ayrımcılık; bireyin ya da bir kesimin

¹⁵ Altman, A; “Civil Rights”, <http://plato.stanford.edu/entries/civil-rights/> E. T.: 29.08.2016.

¹⁶ Tepe, s.186.

¹⁷ Bakırcı, s.59.

uyruk, cinsiyet, etnik köken, mezhep, statü ve diğer sübjektif özellikleri gerekçesiyle devlet nezdinde farklı işlemlere tabi kılınması suretinde ifade edilebilir¹⁸. Ayrımcılık hem ulus içinde hem uluslararası düzeyde birçok çeşidi ile karşılaşılan bir durumdur. Bireylerin yasal koruma altında tutulması adına sadece usuli ve soyut eşitliğin değil somut ve maddesel eşitliğin göz önünde tutulması gerekir aksi takdirde yeni hak kayıplarını beraberinde getirebilmektedir. Burada asıl anlatılmak istenen mahkeme içtihatlarında da rast geldiğimiz “*şekli eşitlik*” ve “*maddi eşitlik*” hususudur. Şekli eşitlik; kanunların basma-kalıp ve müphem nitelikte olması ile herkese eşit olarak uygulanmasıdır. Maddi eşitlik ise; eşit konumda olanlara hak ve ödevlerinde, fayda ve yükümlülük, yetki, sorumluluk, fırsatlarda eşit davranma gerekliliğini kapsayan ve şeklin haricinde muhtevasının da müdahil edilmesi elzem olan bir eşitlik perspektifidir¹⁹.

BM'nin İnsani Kalkınma Raporunun da marifetiyle diğer ekoller incelendiğinde; ülkelerin hayat kalitesi ve standartlarını parametreler doğrultusunda ele almaya yönelik en temel yaklaşım, kişi başına düşen milli gelir seviyesidir. Bu yaklaşımdaki önemli bir noksan da şudur ki; ülke refah düzeyi ve gelir dağılımı eşitsizliğini gözler önüne sermemektedir. Devletin bu dağılımlarını kadınlar ve diğer dezavantajlı gruplar için ne derece eşit sağladığının incelenmesi gereklidir. Bu eşitliklerin kadınlar ve çocukların yaşam standartları, ölümleri, tıbbi hizmet ve yardımlar, iş bulma olanakları ve şartları, siyasi hürriyetler gibi hangi tür hayat platformuna yönelik problemlere çözüm getirebileceği ayrıntısına bakmak gerekir²⁰.

Geçtiğimiz yüzyıl ayrımcılık temelinde şekillenen, başta ırkçılık olmak üzere birçok sorunun insanlığa çok ağır zararlar verdiği bir yüzyıl olmuştur²¹. Bu nedenle uluslararası toplum bu sorunun üstesinden gelebilmek için Birleşmiş Milletler çatısı

¹⁸ İspir, s.165.

¹⁹ Özbudun, s.156-157.

²⁰ Harcar, s. 51-70.

²¹ Gül, “*Hukukta Ayrımcılık Yasağı, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*”, 2012, s.117.

altında birçok uluslararası anlaşmaya imza atmıştır. Sonuncusu hariç diğerlerine Türkiye'nin de imza attığı bu anlaşmalar şunlardan oluşmaktadır²².

- ✓ “Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme (1965)”,
- ✓ “Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme (1966)”,
- ✓ “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Sözleşme (1966)”,
- ✓ “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)”,
- ✓ “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme (1984)”,
- ✓ “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989)”,
- ✓ “Göçmen İşçiler ve Ailelerinin Haklarına İlişkin Sözleşme (1990)”,
- ✓ “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2006)”,
- ✓ “Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına İlişkin Sözleşme (2006)”.

2.1.2. Ayrımcılığın Türleri

Ayrımcılık, farklı düzeylerde ve farklı davranışlarla kendini gösterdiği için ayrımcılığı önlemeye yönelik çaba gösteren uluslararası kurum ve kuruluşların da bu durumu gözeterek sınıflandırmalara gittiği görülmektedir²³. Ayrımcılık konusundaki en önemli hukuki belgeleri yaratmış olan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin mevzuatına bakıldığı zaman iki tür ayrımcılık karşımıza çıkmaktadır. Ayrımcılık türleriyle ilgili tasnif yapan Avrupa Konseyi tavsiye raporunda cinsiyete dayalı ayrımcılık; “doğrudan ayrımcılık” ve “dolaylı ayrımcılık” olarak ayrılmıştır. Direktifin, “Tanımlar” başlıklı 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde “doğrudan ayrımcılık”, (b) bendinde “dolaylı ayrımcılık” tanımlanmıştır²⁴.

²² Gül, s.117.

²³ Ispir, s.169.

²⁴ <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/54/oj>, E. T. 29.08.2016.

2.1.2.a Doğrudan Ayrımcılık

Ayrımcılığın en tipik olan türüdür ve kişilerin yaş, cinsiyet, etnik köken, din gibi faktörlere bağlı olarak ayrımcılığa tabi tutulmasıdır. Engelli olduğu için bir kişinin bir işe alınmamasını buna bir örnek olarak göstermek mümkündür. Avrupa Konseyi'nin 05.07.2006 tarihinde yayınlanan direktifine göre “doğrudan ayrımcılık”, cinsiyet temelli olarak bireyin, mukayese edilebilir durumdaki bir başka bireye nazaran daha az arzu edilecek işlem ve davranışa tabi tutulması veya tutulabilmesinin muhtemel olması olarak vücut bulur²⁵. Benzer düzenleme Avrupa Konseyi'nin 29 Temmuz 2000 tarihli “bireylere eşit muamele ifa edilmesini sağlayan” talimatının 2. maddesinde de görülebilir. Buna göre, “doğrudan ayrımcılık”, uyruk ve etnik köken temelli olarak bir kişinin, mukayese edilebilir statüdeki diğer kişiye nispeten daha az talebe kabil bir tatbikata maruz kalması veya bunun gerçekleşmesi tereddüdünün tedricen yüksek olmasıdır²⁶.

2.1.2.b. Dolaylı Ayrımcılık

Görünürde kimseye yönelik farklı bir muamelenin olmamasına karşın detaylarda bazı kişileri dışarıda tutan hususların olması durumudur. İş ilanlarında sıklıkla görülen seyahat engeli olmamak, askerliğini yapmış olmak gibi koşullar esasında birer ayrımcılık örneğidir. Dolaylı ayrımcılık, görünürde objektif olan bir uygulamanın, cinsiyetinden dolayı kişiyi diğer kişilerle karşılaştırıldığında dezavantajlı bir statüye düşürmesi durumunda, bu tarafsız hüküm ve uygulama; tamamen ya da kısmen geçerli bir amaçla objektif biçimde meşruiyet kazanmamışsa ve nihai gayeye varmak için kullanılan enstrümanlar uygun değilse gerçekleşmiş olacaktır²⁷.

Benzer düzenleme Avrupa Konseyi'nin 29 Temmuz 2000 tarihinde yayınladığı “insanlar arasında ırk ve etnik kökene bakmaksızın eşit muamele ilkesinin”

²⁵ İspir, s.169.

²⁶ İspir, s.169-170.

²⁷ Bkz. Counc. Dir. 2000/43/ EC, “Implementing The Principle Of Equal Treatment Between Persons Irrespective Of Racial Or Ethnic Origin”.

uygulanmasını sağlayan talimatının 2. maddesinde de görülebilir. Buna göre dolaylı ayrımcılık, görünüşte tarafsız olan bir hüküm, kriter veya uygulamanın; ırksal veya etnik kökeninden dolayı bireyi, diğer bireylerle mukayese edildiğinde bariz dezavantajlı statüye sokması durumunda, işbu objektif hüküm, geçerli hedefle meşruiyete haiz olmamişsa ve mevzu bahis hedefe ulaşmak için kullanılan materyaller uygun ve elzem değilse vuku bulmuş olacaktır²⁸.

Ayrımcılığın muhtelif tanım ve yaklaşımlarına işık tutmaya çabalanan bu başlık altında dikkat edilmesi elzem olan bir tanım da “*negatif ayrımcılık*” ile “*pozitif ayrımcılıktır*”. Negatif ayrımcılık, belli bir gurubun zararına yapılan menfi muamele anlamındayken, pozitif ayrımcılık bir gurubun yararına yapılan müspet muameleyi betimler²⁹. Örneğin; eşit iş yüküne sahip olmalarına rağmen kadın olan işçinin erkek olan işçiye nazaran düşük ücret alması kadın işçi perspektifinden bakıldığında negatif ayrımcılık olarak tecessüm eder³⁰. Bunun yanında, seçimlerde kadın bireyler yararına olacak biçimde yürütülen kota uygulamaları kadınlar için pozitif ayrımcılığın vuku bulduğu bir emsali teşkil etmektedir³¹.

2.1.3. Ayrımcılığın Nedenleri ve Temelleri

2.1.3.a. Genel Olarak

Toplumlarda yoğun olarak yaşanan ayrımcılığın, zihinsel bir arka planı deyim yerinde ise görünmeyen karanlık bir yüzü vardır. Bir gruba ya da grubun üyelerine yönelik olarak gerçekleşen ayrımcılık hoşlanmama, hor görme, aşağılama, nefret etme, kaçınma gibi farklı düzeylerde negatif duygu, davranış ve tutumları da beraberinde getirmektedir³². Dolayısıyla ayrımcılıkta insanlar var oldukları halleri ile değil bir takım n yargılar, peşin hükümler ve genelleşmiş dogmalarla değerlendirilirler. Ayrımcılığa neden olan ve ona süreklilik sağlayan başlıca faktörler olarak bireylerde

²⁸ Bkz. Counc. Dir. 2000/43/ EC.

²⁹ Yüksel, s.154.

³⁰ İşpir, s.170.

³¹ İşpir, s.170.

³² Göregenli, s. 18.

ve toplumun baskın gruplarında yerleşmiş olan önyargılar, kalıp yargılar, özcülük ve ön yargılı kişilik gibi unsurları saymak mümkündür³³.

Toplumlarda bireyler ya da gruplar arası ayrımcılığa yol açan faktörler hiç kuşkusuz ki belirli sosyolojik temellerden beslenmektedir. Bu bakımdan ayrımcılığın sosyolojik nedenlerine yönelerek buradaki temel unsurlara bakmak gerekmektedir. Çeşitli araştırmaların tespitlerinden de yararlanarak ayrımcılığın sosyolojik temelleri üzerine yaptığımız araştırmada elde ettiğimiz tasnifi çalışmamızın diğer başlıkları altında ele alacağız³⁴.

2.1.3.b. Ayrımcılığın Nedenleri

a) Gruplar Arası Eşitsizlik

Her toplumda gruplar, en olağan sosyal yapılardır. Ancak bazı gruplar diğerlerine göre daha baskın bir karaktere sahip olup bu ayrıcalıklı konumunu sürdürebilmek için öteki gruplara yönelik bir damgalama ve etiketleme gerçekleştirebilmektedirler. Bu damgalamada üretilen isimlendirme ve sıfatlar baskı altındaki grup tarafından benimsenirse de zorunlu bir kabullenme vardır. Dolayısı ile burada kişinin, bir grubun gücü ölçüsünde kendisini ya da bir başkasını tanımlandığı görülmektedir. Bir örnek vermek gerekir ise, çapkın olarak tanımlanan ve hoş görülen erkeğin muadili durumundaki bir kadına vurulan aşağılayıcı damgadır. Burada kadının toplumsal gücü erkeğe göre daha zayıf olduğu için erkek gibi takdir görmemekte aksine aşağılanmaktadır³⁵. Ayrıca Türkiye'deki etnik ve mezhepsel temelde kullanılan Ermeniler, Araplar, Sarışınlar, Çingeneler gibi birçok damgalayıcı yönü olan isimlendirmeler de kullanılmaktadır.

b) Kalıp Yargılar

³³ Göregenli, s. 18-19.

³⁴ Çayır, s. 7.

³⁵ Çayır, s. 8.

Özünde kısmi bir doğruluk içerse de kalıp yargılar içerdikleri genellemelerle toplumun bir kesiminin tamamını zan altında bırakabilmekte ve bir ayrımcılığa temel oluşturabilmektedirler. Çingenerin durumunu buna bir örnek olarak vermek mümkündür. Çingener içerisinde hırsızlık yapanların diğer toplumsal gruplara göre daha fazla olması, Çingenerle ilgili “*bütün Çingener hırsızdır*” gibi bir kalıp yargının yerleşmesine yol açmış ve önemli bir ayrımcılığa temel oluşturmuştur. Bu ayrımcılık nedeniyle bir Çingene, dünyanın en dürüst insanı olsa dahi diğer insanlar kadar iş bulabilme imkânına sahip olamamakta ve bu ayırım hayatın her alanında kendini göstermektedir.

c) Grupları Homojenleştirme

Temelde hiçbir grup homojen değildir, ancak baskın gruplar zayıf grupları kötü üyeler üzerinden tanımlayarak bir homojenleşme yaratırlar³⁶. Yukarıda verilen Çingenerler örneği bu durum için de geçerlidir. Grup içerisindeki kötü örneklerin öne çıkartılması ile, ilgili gruba yönelik bir algı oluşturulmakta ve toplu bir linç yapılmaktadır.

d) Grubun Damgalama Dışına Çıkması

Zayıf grupların üyelerinin baskın grupların vurduğu damgalara uygun hareket etmesi durumunda fazla bir sorunun çıkmadığı, lakin grup üyelerinden bazılarının bu damgalamaya aykırı hareket etmesi halinde sorun çıktığı görülmektedir³⁷.

e) Ayrımcılığı Meşrulaştıran Araçlar

Toplumlarda kalıp-yargıların devamlılığını sağlayan ve bunları meşrulaştıran kurumlar mevcuttur. Kalıp yargıların savları bir ideoloji olarak benimsenir ve bunun dışında hareket eden sapmayla suçlanır. Örneğin “*cinselliğin normal heteroseksüel ilişkidir*” düşüncesinden güç bulunarak eşcinsellik bir sapkınlık olarak damgalanır³⁸.

³⁶ Çayır, 2012, s. 12.

³⁷ Çayır, 2012, s. 8-9.

³⁸ Berghan, S., “*Lubunya: Ataerkilliğin Yeniden Üretilmesi ve Dönüştürülmesinde Transseksüel Kimlik ve Beden*”, s. 17.

Bunun gibi birçok normallikler bir ideoloji olarak üretilmiştir ve bu ideolojiye uymamak toplum tarafından ayrımcılığa uğramak için yeterlidir. Kadınlara yönelik ayrımcılıkta da aynı durum vardır. Hatta pek çok kadının dayak yeme durumlarını kendi iç dünyalarında meşru kabul ettiği bilinen bir gerçektir³⁹. Dolayısı ile çoğu zaman bizzat ayrımcılığa uğrayan kişiler, kendileri istemeden de olsa bu ayrımcılığın birer kültürel taşıyıcıları olarak karşımıza çıkmaktadır.

f) Çoklu Aidiyet

İnsanlar birden fazla gruba üye olabilmektedir. Bu üyeliklerden bazıları baskın bir gruba üyelik şeklinde iken bazıları ise zayıf gruba ait olabilmekte ve bu üyelikler ayrımcılığın temellenmesinde rol alabilmektedir⁴⁰. Temelde baskın bir grubun üyesi olan bir erkek birey, Alevi veya Kürt olması durumunda erkekler kategorisindeki gruplar içerisinde zayıf bir grubun da üyesi durumundadır.

Ötekini tanımlamanın en önemli araçlarından birisi olan kalıp-yargılar kavramını ilk defa kullanan Lipmann'a göre; *“kalıp-yargılar, sosyal sınıfları betimlemek için insan beyninde yer alan resimlerdir”*. Kalıp-yargılar, yargılardan farklı bir kavramdır ve betimleme aracı olarak kullanılmaktadır. Ön yargılar ise, bir başkası hakkında dile getirilen düşüncelerdir. Birini sevmemek bir ön yargı iken buna gerekçe olarak sunulan şey ise bir kalıp-yargıdır. Dolayısı ile kalıp-yargılar, ön yargıyı da üreten zihinsel şema ya da inanç şeklinde karşımıza çıkmaktadır⁴¹.

Ayrımcılığa yol açan daha doğrusu ayrımcılığın üzerinde kendini geliştirdiği önemli bir zemin de insanın biyolojik özelliklerini ihtiva eden bedenleridir. Bedenler de insanların sosyal özellikleri gibi ayrımcılığın nedenlerinden birisi olarak işlev görmektedir. Hatta bedenler üzerinden hareketle yapılan ayrımcılığın tarihi çok daha eskilere kadar gitmektedir. Bedenler tarih boyunca insanların hiyerarşideki yerinin ve toplumsal olarak nerede konumlanacaklarının belirlenmesinde önemli bir araç olarak

³⁹ Harcar, T. vd., s. 59.

⁴⁰ Mardan, *“Temel Beklenti Etkisi: Kendini Gerçekleştiren Kehanet, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar”*, 2012, s. 28-29.

⁴¹ Mardan, s. 29.

görülmüştür⁴². Dolayısı ile beden, biyolojik bir unsur olmaktan çıkarak toplumsal bir karakteristiğe bürünmüş ve insanların statülerinin belirlenmesinde etkili bir araç olarak kullanılmıştır. Ayırıştırıcı ve sosyal anlamda dışlayan düşünceler bedenler üzerinden kurgulanırken farklılıklar da bedenler üzerinden dile getirilmiş ve toplumsallaştırılmıştır. Eski çağlara kadar uzanan bu alışkanlığın, modern çağda cinsiyete ve ırklara dayalı üstünlük iddialarının güç kazanmasına yol açtığı görülmektedir. Hatta bedene özgü birtakım özelliklerin bu dönemde çeşitli ırkçı görüşlere bilimsel bir temel haline getirilmeye çalışıldığı da görülmektedir⁴³.

2.1.4. Cinsiyet Ayrımcılığı ve Sosyal Yaşama Yansıması

2.1.4.a. Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet ayrımcılığı kavramının ve toplumsal yaşamdaki etkilerinin araştırılabilmesi için başat olarak “*cinsiyet*” mefhumunun ve mahiyetinin betimlenmesi ihtiyacı hasıldır.

Cinsel biçimde neslini devam ettiren canlılar, üreme biçimlerine göre “*dişi*” ve “*erkek*” olmak üzere iki tematik tasnifte irdelenirler. Biyolojik anlamda dişi “*XX*”; erkek “*XY*” kromozom sistemine haiz olmalarıyla nitelendirilirler. Kromozom yapıları haricinde, dahili ve harici üreme organları, işbu minvalde neslini devam ettiren canlıların biyolojik tasnifinde işlevsel diğer etkenlerdir⁴⁴. Kanaatimizce, cinsiyetin belirlenmesinde salt biyolojik nitelikleri nazara almak etkin bir yaklaşım olamayacaktır. Çünkü artık günümüz tıp ve bilim insanları bakımından, cinsiyet belirlenmesi, cinsel organların morfolojik mahiyetine göre dışarıdan kolay şekilde tayin edilebilen bir muamele değildir⁴⁵. Cinsiyet doğum anı ile sübuta ermeyen, doğumdan sonra vuku bulabilecek yeni oluşumlara mahal veren bir ontolojik

⁴² Yumul, “*Ötekiliği Bedenlere Kaydetmek, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*”, 2012, s. 89-90.

⁴³ Yumul, s. 89-90.

⁴⁴ Berghan, s. 17.

⁴⁵ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku-E.T> 03.06.2017.

süreçtir⁴⁶. Bu sebeple, bireyin doğumdan sonra deneyimleyeceği ontolojik süreç içerisinde bireyin ruhsal ahvali çok önemli bir rol üstlenmektedir⁴⁷. Cinsiyet mefhumu oldukça kaotik, flu, biyolojik, biyokimyasal, genetik, hormonal, psikolojik ve sosyolojik suretleri olan içgüdüdür⁴⁸.

Nitekim cinsiyeti salt anatomik bir olgu değil, ayrıca ruhsal yapı da betimlemektedir. Ruhun cinsiyeti belirlemedeki fonksiyonunu 1945 yılında Neuchatel Kanton Mahkemesi hükmettiği kararında şöyle belirtmiştir: “*Bireyin cinsiyetini tayin eden salt vücudu ve cinsel organının fiziki yapısı değil aynı anda ruhudur. Vücut ile ruh arasında çatışki olduğunda, bunlardan hangisinin diğerinden daha üstün halde olduğunu ve bireyi kadın veya erkek biçiminde şekillendirdiğini irdelemek gerekir*”⁴⁹.

2.1.4.b. Cinsel Kimlik Kavramı

Konunun daha sistematik şekilde irdelenebilmesi bakımından “*cinsel kimlik*” kavramına da değinilmesi kanaatindeyiz. Cinsel kimlik, bireyin, vücudunun ve kişiliğinin toplumsal cinsiyet tasniflerinden herhangi birine karşı aidiyet hissetmesi, bireyin kendini toplum tarafından önceden tayin edilmiş biyolojik bir sınıf içerisinde algılamasıdır. Dişi bireyi kadın, eril bireyi erkek haline getiren sembolik, davranışsal, şahsi farklılıklar toplum nezdinde kabul görmüş bir cinsel tasnif manzarası sunar⁵⁰. Bunun yanında seksüel yönelim ise, kişinin cinsel dürtü ve güdülerinin eğilim gösterdiği nesneden yola çıkılarak belirlenmektedir. Yani bireyin duygusal ve fiziksel birliktelikler için belirledikleri partnerlerin cinsiyetine göre betimlenebilir. Dolayısıyla, kişinin seksüel eğilimi karşı cins ise “*heteroseksüel*”, eş cinsiyetinden

⁴⁶ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku> E.T. 05.08.2018.

⁴⁷ Kocayusufpaşaoğlu, N., “*Türk Hukukunda Transseksüeller Nüfus Kütüğündeki Cinsiyet Kaydının Düzeltmesi İçin Dava Açabilir mi?*”, s. 13.

⁴⁸ Gülmüş, “*Cinsiyet Değişikliği Ameliyatlarındaki Hukuki Sorunlar*”, s. 10.

⁴⁹ Kocayusufpaşaoğlu, s. 13.

⁵⁰ Berghan, s. 17.

birine eğilimi var ise “homoseksüel”, her iki cinsiyete de yönelimi var ise “biseksüel” olarak isimlendirilir ve tasnif edilirler⁵¹.

2.1.4.c. Cinsiyet Ayrımcılığı ve Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet ayrımcılığında, “toplumsal cinsiyet” kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Bütün insanlar çok nadir görülen bazı tıbbi vakalar hariç erkek ya da kadın cinsiyeti olarak doğarlar. Ancak kadınlar söz konusu olduğunda toplum tarafından üçüncü bir cinsiyet türü daha var edilmekte ve kadınlar asıl cinsiyetleri ile değil sonradan var edilmiş bu cinsiyetle konumlandırılmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet olarak adlandırılan bu cinsiyet türünde kadınların nasıl olması gerektiği, biyolojik durumlarından bağımsız olarak toplum tarafından belirlenmekte ve dayatılmaktadır. Esasında erkekler için de aynı durum söz konusu olmasına karşın toplumsal cinsiyet, erkekler için bir avantaj iken kadınlar için negatif anlamlar bütünüdür. Toplumsal cinsiyet ile erkeğin “erkek olma” ve kadının “kadın olma” biçimleri ayrı ayrı belirlenir ve bu belirlemenin dışına çıkmanın her iki taraf için de bedeli vardır⁵².

Kadınlar insan yaşamının gerektirdiği asgari fonksiyonların desteklenmesi bakımından hemen hemen tüm ülkelerde zayıf kalmaktadırlar. Eşitsizlik ihtiva eden devlet politikaları ile sosyal, politik ve ekonomik açıdan kadınların, birer insan olarak insani erklere adilane biçimde erişmesi engellenmektedir⁵³. Nussbaum’un yetkinlikler yaklaşımı incelendiğinde; bu yaklaşım, kadınların bir edilgen birey olarak kendilerine sunulanlarla tatmin olup olmadıkları veya verilen imkanları ne ölçüde yönetebildiklerine ilişkin işlevsel yaklaşımlardan ziyade, toplumun hür bireyleri olarak kendi hayatının mimarı olabilmesi bakımından gerçekten ne yapabiliyor ne olabildiklerine ilişkin sorunsallara ışık tutulmuştur⁵⁴.

⁵¹ Gülmüş, s. 10.

⁵² Körükçü, Kayır, vd.; “Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği”, 2012, s. 397-398.

⁵³ Harcar, T. vd., s. 56.

⁵⁴ Nussbaum, M. (2002), “Capabilities and Social Justice International Relations and the New Inequality”, s.123-135.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek rollerinin toplum tarafından belirlenerek kadınların erkeğe göre daha dar bir alanda ve daha zayıf canlılar olarak tanımlanmasını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyetin yüklediği rollere göre erkekler güçlü ve hemen her alanda hüner sergileyebilirken; kadınlar ise daha zayıftırlar, temel rolleri üreme ve annelikle sınırlı olup başarılı olmak istisnai bir durumdur. Toplumsal cinsiyet temelindeki anlayışın kadınları konumlandırışı o kadar ikiyüzlüdür ki, yemek yapmanın kadına özgü bir beceri olarak görülmesine karşın dünyanın en büyük aşçıları genellikle erkeklerden oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa bakıldığı zaman erkeğin kadına özgü birçok şeyi bile kadınlardan daha iyi yapabileceği gibi bir anlayış vardır. Bunun yanında “kadın gibi erkek olmak” utanç verici bulunurken, bir kadının erkeğe özgü eril ve kudretli özellikler göstermesi ise “erkek gibi kadın” ifadesi ile övgüye şayan bir durum olarak görülmektedir⁵⁵. Nussbaum’un bu yaklaşımının sosyolojik amacı, kadının toplum içinde sahip olduğu toplumun diğer bireylerince benimsenmiş kalıp rollerinin işlevsel olması değil, bir birey ve yurttaş olarak her türlü sosyal, kültürel ve ekonomik politikalarla yeteneklerinin keşfedilerek, ontolojik varlığının muhtelif özelliklerinin geliştirilmesidir⁵⁶.

Toplumsal rollerin cinsiyet temelinde yeniden düzenlenmesine zemin sağlayan toplumsal cinsiyetin bireylerin yaşamına en önemli etkisi, kadına kadın olduğu için ayrımcılık uygulanmasına yol açması ve bunu toplumsal yaşamda meşrulaştırmasıdır. Kadınlara yönelik olarak uygulanan bu ayrımcılık CEDAW Sözleşmesi’nin⁵⁷ daha ilk maddesinde tanımlanmış ve cinsiyet temelindeki kısıtlamaların temel insan hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması anlamına geldiği yönünde bir ifade kullanılmıştır. CEDAW Sözleşmesi’nin 1. maddesinde kadına karşı ayrımcılık aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır⁵⁸:

⁵⁵ Bora, s. 178.

⁵⁶ Harcar, s. 56.

⁵⁷ Özdamar, D., Cedaw Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokolün İç Hukukumuz ve Özellikle Yeni Aile Hukukumuz Etkisi, 2009, s. 18-81.

⁵⁸ Bora, s. 181.

“Bu sözleşmeye göre, ‘kadınlara karşı ayırım’ deyimi, kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir”.

Günlük yaşamda söylem olarak kadın erkek eşitliği sıklıkla vurgulanmasına karşın toplumsal cinsiyete dayalı ayrımlara hemen her sahada rastlamak mümkündür. Bunun en yaygın örnekleri erkeklerin *“bizim evde içişleri bakanı hanımdır”* ifadesi, şirketlerin vermiş oldukları iş ilanlarında askerlik şartı istemeleri, birçok alanda iş bölümünün cinsiyet temelinde yapılması gibi uygulamalardır. Birinci örnekte esasında roller erkek tarafından belirlenerek dağıtılmakta ve kadının ev dışı yaşamı erkek tarafından kısıtlanmaktadır. Söylem olarak evin otoritesinin kadında olduğu dile getirilse de esas otorite erkektedir ve bu otorite kadının ev dışı yaşamını kısıtlama hakkına sahiptir. Askerlik şartı örneği ise zımni bir şekilde, o iş için herkesin değil, sadece erkeklerin uygun olduğuna işaret ederek kadınları söz konusu işten dışlamaktadır. İş bölümü ile ilgili en bilinen örnek ise çocuk bakımının her iki tarafa ait bir görev olarak değil de sadece anneye özgü bir görev olarak görülmesidir. Bunların yanında, kadınların temel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi yoluyla da toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa rastlamak mümkündür. Çalışan bir annenin çocuğunu zamanında ve yeterince emzirebilmekten mahrum olması, çocuğunu gönderebileceği kreş ve benzeri alt yapıların olmaması gibi faktörler birçok annenin iş yaşamından çekilerek evdeki annelik rolüyle yetinmesine yol açmaktadır. Dolayısı ile kadınların sosyal rollerini rahatlıkla sürdürebilecekleri alt yapının oluşturulmaması da toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır ⁵⁹.

En önemli işlev olarak, kadına yuvanın bekçisi rolünü biçen ve kadın yaşamını bu bekçiliğin zorunlulukları ve zorlukları ile sınırlayan cinsiyete dayalı ayrımcılığın kaçınılmaz olarak bazı olumsuz sonuçları vardır. Bunların başında kadınların eğitim, gelir ve istihdam bakımından erkeklerin çok gerisinde kalması ve yaşamlarını

⁵⁹ Bora, s. 181.

sürdürebilmesinin erkeklerin inisiyatifine bırakılmasıdır. Bu ayrımcılığın bir diğer önemli sonucu ise kadınların sosyal yaşamın yanında, siyasal yaşama katılımının da kısıtlanması ve bu katılımın erkekler tarafından yönetilip yönlendirilmesidir. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın hiç kuşkusuz ki en önemli sonucu kadınların yoğun bir şekilde erkeklerin şiddetine uğraması ve bunun birçok argümanla meşrulaştırılmasıdır⁶⁰.

Kadınlara yönelik şiddet bu çalışmanın ana konularından birisi olduğu için aşağıda daha kapsamlı olarak ele alınmış ve kadınlara yönelik şiddetin nedenleri, türleri, buna yol açan faktörler gibi başlıca hususlar tartışılmıştır.

2.2. Kadınlara Yönelik Şiddet

2.2.1. Genel Olarak

Kadınlara yönelik şiddet, kadınlara yönelik olarak uygulanan toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın en önemli araçlarından birisidir. Sadece fiziksel olarak değil psikolojik, cinsel, ekonomik ve duygusal olarak da karşımıza çıkabilmektedir⁶¹. Şiddetin temel işlevi, ayrımcılığın sürdürülmesini sağlamak ve kadınları kendilerine biçilen rolün içerisinde kalmaya zorlamaktır. Şiddet, kadınlara fiziksel ve ruhsal acılar yaşatırken, şiddetin tehdidi bile kadını toplumsal yaşamın kenarına atabilmektedir. Bu bakımdan şiddet tehdidi de şiddet gibi işlev görebilmektedir⁶². Kadınlara yönelik olarak gerçekleşen şiddet; açık bir şekilde güç eşitsizliğine dayanması, suçun failinin büyük ölçüde mağdurun yakını bir kişinin olması, kadının baskı ve kontrol altında tutularak haklarının sürekli bir şekilde gasp edilmesi, toplum ve kadın tarafından sıklıkla meşru görülebilen bir olgu olması gibi özellikleri ile diğer suç türlerinden önemli ölçüde ayrılmaktadır⁶³.

⁶⁰ Bora, s. 179-180.

⁶¹ Harcar, T. vd., s. 52.

⁶² Bora, 2012, s. 182.

⁶³ Sever, s. 23.

İnsanlık tarihi hem bireysel hem toplumsal düzeyde farklı boyutlarda şiddete tanık olmuştur. Bunların en göze çarpan örneği toplumun vazgeçilmez en önemli unsuru olan kadına dayatılan ayrımcılık ve şiddet olaylarıdır. Kadına karşı kimi zaman fiziksel, kimi zaman da psikolojik düzlemde tecessüm eden şiddet, ne yazık ki artık toplum hayatının ayrılmaz bir parçası olarak peyda olmuştur⁶⁴. Bu durum karşısında şiddet insanın ontolojik varlığının doğal bir unsuru olarak algılanmaktadır.

Genellikle şiddet, şefkat ve merhamete dayalı etkili bir iletişim yerine, kuvvet kullanma ve sövme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kasten yanlış anlama, anlamın çarpıtılması ve küçük düşürücü davranış ve küçük düşürücü söylemde bulunma da şiddet kapsamında değerlendirilmelidir⁶⁵.

Kadına yönelik şiddetin genel anlamda bir tanımını yapmak güçtür⁶⁶. Şiddetin tipi ve algılanışı ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir⁶⁷. Bu anlamda BM Genel Kurulunca kabul edilen “Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesinde” yapılan tanım kendinden sonraki kadın hakları temalı çalışmalara liderlik etmiştir⁶⁸. Bu manzumenin 1. maddesinde kadına dair şiddet; “kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan, cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” şeklinde belirtilmiştir. BM’nin “Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi”nin önsözünde⁶⁹ kadınlara yönelik şiddeti, “erkekler ile kadınlar arasındaki eşit olmayan kuvvet ilişkilerinin tarihi bir emaresi” ve

⁶⁴ Harcar, T. vd., s. 52.

⁶⁵ Tutar, “İşyerinde Psikolojik Şiddet”, 2004, s. 13.

⁶⁶ Bozkurt, E., “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi”, s. 10.

⁶⁷ Bölükbaşı, s.44.

⁶⁸ Arın, C., s. 167.

⁶⁹ Bkz. www.bmkadinhakları.org E.T. 03.04.2018.

“erkeklerle mukayese edildiğinde kadını erkeğe zoraki bağımlı pozisyona yerleştirmenin önemli sosyolojik sistemlerinden birisi” şeklinde tanımlamaktadır⁷⁰.

Şiddet yoluyla kadınlar fiziksel olarak zarara uğratılırken duygusal, psikolojik, ekonomik, mesleki ve sosyal bakımdan da ihtiyaçlarından mahrum bırakılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü raporlarına göre dünya çapında senede beş bini aşkın kadın sadece namus ve töre cinayetleri dolayısıyla katledilmektedir. Öte yandan kadınların maruz kaldığı şiddet sanıldığı gibi sadece gelişmekte olan toplumlara özgü olmayıp, gelişmiş ülkelerde daha farklı şekillerde kadınların yoğun bir şekilde şiddete uğradığı görülmektedir. Öte yandan her toplumda farklı düzeylerde ve şekillerde kendini gösteren kadınlara yönelik şiddetin tarihsel bir olgu olduğu da belirtilmektedir. Araştırmalara göre Eski Mısır medeniyetine ait olup da günümüze kadar ulaşan mumyalar içerisinde kadın mumyalardaki kemik kırıklarının erkek mumyalardan çok daha fazla olduğu tespit edilmiştir⁷¹. Bunun yanında Eski Roma kültüründe erkekler eşlerini dövebilir, istediklerinde boşayabilirler hatta eşleri kendilerini aldattığında onları öldürebilirdi. Daha yakın bir dönem olarak İngiltere’yi örnek vermek gerekirse 17. yüzyıl yasalarında erkeklerin eşlerini fiziksel cezalara çarptırabileceği yer almaktadır⁷². Dolayısı ile *“kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet”* zaman ve kültür ayrımı yapmaksızın evrensel bir sorun olarak daima var olmuştur.

Kadınlara yönelik hemen her toplumun yüz yüze olduğu bir sorun olduğu için çözümü konusunda uluslararası çabaların öne çıktığı görülmektedir. Bu konuya büyük bir önem veren *“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi”*, kadınlara yönelik şiddeti sadece fiziksel eylemlerle sınırlamamakta, psikolojik saldırı ve taciz, psikolojik ve cinsel istismar, çiftler arasındaki evlilik dahilinde ya da haricen yaşanan tecavüzler gibi aile içinde karşı karşıya kalınan şiddet olaylarının tamamını *“kadınlara yönelik şiddet”* eylemleri olarak tanımlamaktadır. Konsey, 30 Mart 2003 tarihli Tavsiye Kararı’nda kadınlara yönelik şiddeti *“cinsiyete dayalı, kadınlara fiziksel, psikolojik*

⁷⁰ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *“Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet”*, Ankara 2008, s. 12.

⁷¹ Tathoğlu, s. 197.

⁷² Güleç, s. 112.

veya cinsel hasar ya da elem ve üzüntü veren ayrıca işbu zararları vermeye de sebebiyet verebilecek muhtelif eylem ve tehlikesi” olarak tanımlamıştır⁷³. Kadınların mağduru olduğu şiddet konusunda doksan ülkede çalışma yapan Levinson’a göre kadınlara yönelik şiddeti etkileyen faktörleri dört temel grupta ele almak mümkündür. Bu faktörler şunlardan oluşmaktadır⁷⁴;

- ✓ “Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıktan kaynaklı ekonomik adaletsizlikler”,
- ✓ “Şiddet olaylarının neticelenme metodu”,
- ✓ “Yönetim kuruluşlarının erkek egemen bir bakış açısına sahip olması”,
- ✓ “Kadınların boşanma hakları ile ilgili hukuki sınırlamalar”.

Kadına yönelik şiddet; kadını korku ve güvensizliğe sokan hem bedensel hem ruhsal varlığını olumsuz biçimde etkileyen, toplumsal hayata aktif katılımını, kişisel gelişimini ve ekonomik hayata katılımını engelleyen her türlü tutum, yaklaşım ve davranışlardır. Sadece ülkemiz için değil tüm dünya için bir sorun teşkil etmektedir⁷⁵.

2.2.2. Şiddet Kavramı

Şiddet, ülkelerin ve bireylerin birbirleri üzerinde hakimiyet kurmak, birbirlerine iktidarlarını ispatlamak, boyunduruk altına alarak zorla isteklerini yaptırmak için başvurdukları bir yöntemdir⁷⁶. Türkçe’de “şiddet” kelime anlamı itibariyle, “bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik” anlamlarına gelmektedir⁷⁷. Şiddet toplumdaki yerleşik anlamıyla vurma, kırma, kötü muamele gibi

⁷³ Baydur, s. 93.

⁷⁴ Sever, s.19-46.

⁷⁵ Bölükbaşı, s.46.

⁷⁶ Bölükbaşı, s.40.

⁷⁷TDK, bkz.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=298685

E.T. 05.04.2018.

hareketlerle algılansa da sadece bu eylemlerden ibaret olmayıp, huzur bozan, bedensel ve ruhsal sıkıntı yaratan, ıstırap veren, hasar doğuran her türlü fiildir⁷⁸.

Etimolojik olarak Arapça'da “*unf*” kelimesiyle, İngilizce'de ise “*violence*” kelimesiyle yer alan şiddet kelimesi, başka görüşte olanları ikna etme ya da uzlaşma yerine kaba kuvvetle yola getirilmesi anlamına gelmektedir⁷⁹. Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet tanımlamasına göre⁸⁰; “*bir yaralanma ya da yaralanma tehlikesi, ölüm, psikolojik hasar, gelişim bozukluğu ya da yoksunlukla sonuçlanan, bir kişiye, kişinin kendi kendine, bir grup ya da topluma kasıtlı olarak fiziksel ya da duygusal zor kullanması, güç uygulaması veya tehdididir*”⁸¹. Geniş ve yerleşik anlamda, kaba kuvvetle kişisel özgürlüğü kısıtlamaya yönelik eylemler anlamına gelmektedir. Cinayet, işkence, vurma, yaralama, savaş, terör, tehdit, şantaj gibi eylemler olabileceği gibi kişileri yıldırmaya ve sindirmeye yönelik ve kurallar çiğnenerek gerçekleştirilen farklı türdeki eylemler de olabilir⁸².

İnsanların yaşamının her aşamasında karşı karşıya kalabileceği bir olgu olan şiddet, kasten bir kişi ya da guruba yönelik üstünlük göstermek ve hakimiyet tesis etmek niyetiyle uygulanan fiziki, sözlü, cinsel, psikolojik ve ekonomik nitelikli zarara yol açan hareketlerin tamamıdır⁸³. İnsanların doğaya ve çevresindeki insanlara yönelik olarak bilerek gerçekleştirdiği kötülük ve yok edici davranışlar olan şiddet hemen her toplumda çözümlenmesi gereken önemli bir sorundur⁸⁴.

Kadınlara uygulanan şiddet, kadınların kişiliği üzerinde önemli hasarlara yol açarken var olan ayrımcılığı güçlendirmekte ve kadınları zorla yaşamın geri planına iterek onların bir insan, bir birey olarak ilerlemesini engellemektedir. Kadın-erkek arasındaki bu ilişki, bir güç dengesizliğinden beslenmiş ve çağlar boyunca da

⁷⁸ Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, Esas No: 10/148, s. 89.

⁷⁹ Harcar, T. vd., s. 52.

⁸⁰ World Health Organization World Report on Violence and Health, 2002; 5.

⁸¹ Harcar, T. vd., s. 53.

⁸² Güleç, s. 112.

⁸³ Özbey, s. 37-39.

⁸⁴ Tatlıoğlu, s. 201.

gelenekselleşmiştir. Toplumlarda kadınlara uygun görülen bu ayrımcılık ve şiddetin temelinde kültürel yapılanma, gelenekler ve adet haline gelmiş çeşitli uygulamalar vardır ve bunlar zaman içerisinde kadınlara uygun görülen düşük statüye süreklilik kazandırmıştır⁸⁵.

Ülkemizde pek çok araştırmaya konu olan “şiddet” kavramı ilk olarak 6284 Sayılı Kanun’un 2. maddesinde tanımlanmıştır. Aynı tanım terminolojik anlamda “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliğinde” de bulunmuştur (m.3/1-m)⁸⁶. Buna göre “şiddet; kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı” şeklinde açıklanmıştır.

2.2.3. Şiddet Biçimleri ve Türleri

2.2.3.a. Şiddet Biçimleri

Şiddet denilince ilk akla gelen, bir başkasına uygulanan fiziksel müdahale olsa da şiddetin pek çok türü vardır. Kadına yönelik şiddet, kadının fiziki ve ruhsal yapısı üstünde bir güç iktidarı kurmayı ve bu sayede kadını her anlamda kontrol edebilmeyi amaçlar. Kadın üzerinde hegemonya sağlamayı hedeflemiş biri, kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddet bir yana elbette ki türlü yöntemlerle değişik şiddet biçimlerine başvuracaktır⁸⁷. Zaten şiddetin tanımında da bunu görmek mümkündür. Başkası üzerinde üstünlük kurmak amacıyla gerçekleştirilen fiziksel müdahalenin yanında psikolojik, ekonomik, cinsel ya da duygusal baskının da bir şiddet olması, doğal olarak bu yöndeki davranışları da bir şiddet türü haline getirmektedir. Bu konuda yapılan

⁸⁵ Baydur, E., s.99-101.

⁸⁶ R.G. 18.01.2013 S. 28532.

⁸⁷ KSGM, s. 12.

genel sınıflamaya göre şiddetin türlerini; “fiziksel şiddet”, “psikolojik şiddet”, “ekonomik şiddet”, “cinsel şiddet” olarak sıralamak mümkündür⁸⁸.

a) Fiziksel Şiddet

Yapılan çalışmalar incelendiğinde şiddet ya da kadına yönelik şiddet denildiğinde akla ilk gelenin “fiziksel şiddet” olduğunu göstermektedir⁸⁹. Bek ve Altun’un 2007 senesinde tertipledikleri bir araştırmaya göre; “medyada yer alan aile içi şiddet haberlerinde en çok fiziksel şiddete yer verilmekte ve takiben cinsel şiddetle ilgili haberler yer almaktadır”.

Fiziksel şiddet, bir bireyin başka bir birey tarafından fiziksel müdahale ve saldırıya uğraması halidir. Vurmak, dövmek, itmek, yaralamak, tekmelemek, tokat atmak, günlerce aç ve susuz bırakmak, sert bir cisimle vurmak gibi pek çok hali ve türü mevcuttur⁹⁰. Güç kullanımına dayanan ve karşı tarafa fiziksel bir zarar meydana getiren her türlü saldırgan tutum ve davranışı fiziksel şiddet kapsamında ele almak gerekir⁹¹. Yeryüzünde en çok karşı karşıya kalınan şiddet türü fiziksel olandır⁹².

Fiziksel şiddet, bariz ve kalıcı izler bıraktığı ve dışarıdan sonuçları en kolay algılanan şiddet türüdür ve bu sebeple daha çok göze çarpar. Fiziksel şiddet kişide gözle görülür bir zarara yol açar. Ülkemizde şiddet en çok tokat atmak ya da sert bir cisim fırlatmak şeklinde tecessüm eder⁹³. “T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü” tarafından 2009 senesinde tertiplenen “Kadına Karşı Şiddet Raporunda”, hayatının geneli itibariyle en az bir defa şiddete uğrayan kadınların oranı %39 şeklinde belirlenmiştir⁹⁴.

⁸⁸ Özbey, s. 37-39.

⁸⁹ Arı Hareketi, 2008; Bek ve Altun, 2007; Güler ve ark., 2005.

⁹⁰ Özbey, s. 37-39.

⁹¹ Atman, 2003, s. 333.

⁹² Korku Owen/W. Owen, s. 33.

⁹³ Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s. 91.

⁹⁴ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, “Şiddet Raporu”, s. 46-48.

b) Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet, fiziksel şiddetten farklı olarak kişinin vücut bütünlüğüne yönelik herhangi bir müdahale ya da saldırı içermez ancak kişinin ruh sağlığını bozucu etkilere yol açan davranışlardır. Bağırarak, sözünü kesmek, alay etmek, gurur incitici davranışlarda bulunmak, lakap takmak, sataşmak, tehdit etmek, hakaret etmek, sövmek, kıskançlık, devamlı eleştirmek, sevgi göstermemek, korkutmak, çocuğu göstermemek⁹⁵ gibi birçok alt türü vardır⁹⁶. Görüldüğü gibi kişiyi kontrol ederek onu toplumdaki soyutlamaya yönelik muhtelif davranışlar yine bu kapsamda değerlendirilecektir.

Psikolojik şiddetin en yoğun tecellisi tehdit, hakaret ve sövmeye biçimindedir⁹⁷. Hakaret ve sövmeye kadının namusu ve şerefi hedef alınarak yapılan bir saldırdır (TCK. m.125). Burada tehdit kadını bir davranışa mecbur etme ve zorlama amacıyla gerçekleşir⁹⁸.

Duygu ve duygusal ihtiyaçların bir istismar ve baskı aracı olarak kullanıldığı bu şiddet türü eşler arasında oldukça sıklıkla görülebilmekte ve eşle olan ilişkiyi kesmek, sevgisizlik, hoşlanmama, surat asma, kendini ifade etmeyi engelleme gibi birçok şekilde ortaya çıkabilmektedir⁹⁹. Bireyin benlik duygusunu yok etmek yahut azaltmak amacıyla yönelik ifa edilen tüm hareketleri psikolojik bir şiddet olarak ele almak mümkündür¹⁰⁰.

Kadınların sosyal yaşamda kontrolüne yönelik olarak gerçekleşen şiddet davranışları da psikolojik şiddet yelpazesi içerisinde yer alır. Genel olarak kişileri başkasının önünde küçük düşürerek dışlama, kıskanma, zaaflarını açığa vurma, kişinin başkaları ile görüşmesine yönelik kısıtlamalar koyma, giyim kuşama karışma, nerede

⁹⁵ Bölükbaşı, s. 51.

⁹⁶ Özbey, 2012, s. 37-39.

⁹⁷ Bölükbaşı, s. 51.

⁹⁸ Karınca, s. 4.

⁹⁹ Tathoğlu, K., “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale”, s. 203.

¹⁰⁰ Leymann, 1996, s. 168; Harcar, s. 54.

olduğunu sürekli kontrol etmeye çalışmak gibi birçok şiddet eyleminden oluşmaktadır¹⁰¹.

Duygusal şiddet olarak da bilinen psikolojik şiddet, kişi üzerinde psikolojik ve duygusal baskılar yaratıcı davranışlardan oluşmaktadır. Bu şiddet türü bir kısım araştırmacılarca “*sözel şiddet*” ile beraber ele alınır ve sözlü şiddet psikolojik şiddetin bir alt türü olarak irdelenir¹⁰². Sözlü şiddet, insanların sözlerle aşağılanması ve rencide edilmesidir. Sözlü şiddette bir başkasına aşağılayıcı sözler söylemenin yanında suçlamada bulunma, küfür etme, hakaret etme ve küçük düşürme, yüksek sesle bağırma ve tehdit etme, sürekli eleştirerek zorda bırakma, alay etme, lakap takma gibi birçok eylem söz konusudur¹⁰³.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 2012/21882 Esas No’lu, 28.03.2013 tarihli kararında¹⁰⁴, kocanın şiddete yönelik hareketleri kapsamında ele alınan “*Kocanın Evlilik Birliğinden Kaynaklanan Görevlerini Yerine Getirmemesi, Eşine ve Eşinin Annesine Hakaret Etmesi, Eşinin Hastalığı ile İlgilenmemesi*” gibi hususlar mucibince kocanın daha fazla kusurlu olduğuna kanaat getiren Yargıtay; bu sebeple ilgili kararında “*her iki tarafta kusurlu olmakla birlikte davalı-karşı davacı, kadına nazaran daha fazla kusurludur*” hükmünde karar kılmış; “*Mahkemece tarafların kusur oranlarının eşit kabul edilmesi ve işbu yanlış kusur oranı tayinine bağlı olarak davacı kadının maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir*” diyerek kadının hakları konusunda hassasiyetini belirtmiş, tazminatlar hususunun kadın bakımından pozitif ayrımcılık kapsamında tekrar ele alınması gerekliliğine dem vurmıştır. Kadınların maruz kaldıkları bir şiddet türü olan sözlü şiddet, fiziki bir sonucu haiz olmamasından dolayı sonuçları en az belirlenebilir şiddet türlerindedir. Somut vakıda bu şiddet türünün bir materyali olan, hakaret ve mağdurun kendisini ve yakınlarını aşağılama hususu söz konusudur. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 2012/21882 Esas No’lu, 28.03.2013 tarihli kararında, evlilikte her

¹⁰¹ Tatlıoğlu, s. 204.

¹⁰² Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s. 91.

¹⁰³ Tatlıoğlu, s. 204-205.

¹⁰⁴ Sinerji Mevzuat Ve İçtihat Programları.

ne kadar iki tarafın da kusuru var ise de kocanın bahsi geçen hususlarda hassasiyetlerinin olmaması sebebiyle kusurunun kadından daha fazla olduğu kabul edilmiştir.

Psikolojik şiddetin, toplumsal hayatta objektif ölçülebilirlik kriterlerine sahip olmadığından ve etkileri saptayabilmek babında gözlem ve ölçüm kudretinden yoksun olmasından mütevellit sosyolojik anlamda hakkında bir kanıya varılması oldukça güçtür. Bu şiddet türüyle ilgili en büyük sorun, bu şiddetin sonuçlarının, fiziksel şiddette olduğu gibi görülebilir, fark edilir ve tanımlanabilir olmayışıdır.

Çoğu duygusal şiddet mağduru bu şiddete maruz kaldığını fark edemeyecek ölçüde koşullarını normalleştirmiştir¹⁰⁵, sürekli aşağılanmaya maruz kalarak çirkin ve değersiz kendisine devamlı olarak aşılana kişi zamanla bu durumu kanıksayacak ve kendini artık değersiz hissedecektir¹⁰⁶. Uzman görüşlerine göre psikolojik şiddetin diğer şiddet türlerinden daha uzun süren etkileri olduğu belirtilmektedir¹⁰⁷. Bu sebeple şiddet mağduru bakımından derecesini saptamanın güçlüğü vardır. Duygusal şiddet mağduru kadınlar üzerindeki en yaygın olarak oluşan hasarlar; özgüven eksikliği, kendini değersiz hissetme, toplumsal yaşamdan soyutlanma ve ileri derecelere gelindiğinde kadının intihara yönelimleri gibi hasar içerikli neticeler oluşacaktır¹⁰⁸.

c) Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet; kadının iş yaşamına katılma ve gelir elde etme haklarının kısıtlanması veya elinden alınması veyahut tam tersi bir işle uğraşmaya zorlanması, kadının bir malın ticaretini yapmasının engellenmesi, kazandığı gelire el konulması, istemediği şekilde çalışmaya zorlanması, şiddet uygulayıcısı eşin evin masraflarını karşılamaması veya masraflara katılmaması, kadına gereken harçlığın verilmemesi, şiddet uygulayıcısı eşin kadının menkul ve gayrimenkul müktesebatını kontrol etmeye

¹⁰⁵ Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s. 91.

¹⁰⁶ Güler, s. 22.

¹⁰⁷ Ercüment, s. 1-6.

¹⁰⁸ Güler, s. 22-23.

çalışması¹⁰⁹, kadının harcama trafiğini kontrol etmesi, kadını ev ekonomisi yönetimi konusunda sürekli eleştirmesi gibi eylemlerle gerçekleşen şiddet türüdür¹¹⁰.

Ekonomik şiddet de diğer şiddet türleri gibi güçlü olanın zayıf olan üzerinde baskı kurmasıdır ancak buradaki baskı ekonomik imkânlarla ulaşım ile ilgilidir. Bu ekonomik imkanlar kadın üzerinde baskı ve denetim mekanizması olarak kullanılır¹¹¹.

Bu çeşit şiddete maruz kalan kadınların %23'ü bir işe girmelerinin engellenmesi ya da işten çıkmaya zorlanması şeklinde muameleye maruz kalırken; bir meslek sahibi olsa da olmasa da takriben her on kadından dördüne ekonomik şiddet uygulandığı görülmektedir¹¹².

d) Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet; nadiren erkeklere yönelik olarak gerçekleşse de genellikle kadınların karşı karşıya olduğu, cinselliğin bir baskı ve tehdit aracı olarak kullanıldığı bir şiddet türüdür¹¹³. Kadının rızası olmadan cinsel ilişkiye zorlanması, erkeğin kadın üzerinde iktidar olması amacı ve cinsiyete dayalı haklarının rızası dışında kısıtlanması halindedir. Bu şiddet türünde kadının cinselliğinin araç olarak kullanılarak onun üzerinde hâkimiyet kurmak, cezalandırmak ve kadını küçük düşürmek amacıyla kadının bedensel ve ruhsal bütünlüğünü ihlal etmek suretiyle sergilenen her türlü saldırgan davranış mevcuttur. Cinsel şiddet genel itibarıyla fiziksel şiddeti de içerir¹¹⁴. Bu şiddet türünde çoğunlukla baskı ve tazyik fiziksel bir eylem olarak görülebildiği gibi, hiçbir fiziksel eylem olmadan sadece tehdit ve psikolojik tazyik şeklinde de görülebilir¹¹⁵.

¹⁰⁹ Korku Owen/W. Owen, s. 17.

¹¹⁰ Özbey, s. 37-39.

¹¹¹ Tatlıoğlu, s. 204.

¹¹² KSGM, “Şiddet Raporu”, s. 55.

¹¹³ Uçar, s. 82.

¹¹⁴ Özbey, 2012, s. 37-39.

¹¹⁵ Harcar, T. vd., s. 53.

Kadınların en fazla mağduru olduğu ve sonuçları itibariyle diğer türlerden daha ağır sonuçlara yol açan bir şiddet türüdür¹¹⁶. Kadına yönelik cinsel şiddetin neticeleri; arzu edilmeyen hamilelikler, cinsel ilişki vasıtasıyla geçen hayati risk taşımayan bulaşıcı hastalıklar, jinekolojik problemler, şahsına yönelik şiddet içeren hareketler, düşük yapma, cinsel oryantasyon problemleri gibi “ölümcül olmayan sonuçlar”, acı, elem, üzüntü, depresyon, korku, kaygı, özgüvensizlik, iştahsızlık gibi “ruhsal sonuçlar”, intihar, öldürme, HIV/AIDS gibi “ölümcül sonuçlar” şeklinde üç sınıfta incelenebilir¹¹⁷.

Cinsel şiddette, kadının cinsiyeti ve cinselliği bir suç unsuru olarak görülmekte ve buna yönelik kısıtlama ve suçlamalar gerçekleştirilmektedir. Cinsel şiddette sadece kısıtlamalara dayalı eylemler söz konusu olmayıp, kadınların istemedikleri kişilerle cinsel ilişkiye zorlanması, fuhşa zorlanması, istemedikleri halde kürtaja zorlanması gibi birçok eylem cinsel şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹⁸. Dolayısı ile cinsel şiddet kategorisine giren birbirinden farklı çok sayıda davranışla bu şiddet meydana gelebilmektedir. Ülkemizde cinsel veya fiziksel şiddete uğrayan kadınların %49’u yaşadığı şiddet olayından kimseye bahsetmemiş; %92’si ise şiddetle ilgili hiçbir kuruluşa başvurmamıştır¹¹⁹.

Cinsel şiddet sadece yetişkinlere yönelik olmayıp, birçok yerde küçük yaştaki kız ve bazen erkek çocuklara yönelik olarak gerçekleşmektedir. Küçük çocukların taciz edilmesi, tecavüze uğraması, zorla çocuk yaşta evlendirilmesi gibi birçok eylem bu kategoriye girmektedir¹²⁰. Bunun yanında; kız çocuklarında yaşanan erken gebelik, pek çok kültürde vuku bulan kadın sünneti uygulamaları, namus kisvesi altında, töre

¹¹⁶ WRVH, s. 18.

¹¹⁷ Atman, s. 335.

¹¹⁸ Tatlıoğlu, s. 205.

¹¹⁹ KSGM, s. 86.

¹²⁰ Tatlıoğlu, s. 205.

saikiyle kadına yönelik işlenen namus cinayetleri de cinsel şiddetin muhtevasında bulunması gereken cinsel dokunulmazlığa karşı yapılan saldırgan davranışlardır¹²¹.

Evlilik içinde kadının yaşadığı cinsel saldırının suç sayılmayacağına, kadının kocası tarafından cinsel dokunulmazlığının ihlal edilmesinin evlilik gibi meşru bir zemine oturması sebebiyle hukuka aykırılık teşkil etmeyeceğine dair halk arasında yanlış bilinen bir olgu yerleşiktir. Nitekim, TCK'da "*Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar*" başlığında, "*cinsel saldırı*" (TCK. m. 102) ve "*cinsel taciz*" (TCK. m. 105) suçları düzenlenmiş, bu suçların eşe karşı işlenmesi halinde de yaptırımların uygulanacağına hükmedilmiştir¹²². Resmi bir evlilik yoluyla birlikte olduğu eşi dahi, kadını istemediği zamanda, yerde ve şekilde cinsel bir birlikteliğe zorlayamaz, cinsel içerikli söz ve davranışlarda bulunamaz¹²³. Mamafih evlilik içi cinsel saldırı suçu, TCK'nın 102. maddesi mucibince; cinsel saldırı suçunun diğer hallerinin aksine "*soruşturması ve kovuşturması şikâyete tabi tutulmuş bir suçtur*". Bu sebeple eşinden korkan, eşinin ailesinden veya kendi ailesinden korkan ve bu hususun çevre tarafından öğrenilmesinden çekinen kadının susması nedeniyle bu suçun cezasının caydırıcılığı da ortadan kalkmaktadır¹²⁴. Ülkemiz genelinde evli kadınlardan %15'lik bir kesimi cinsel içerikli şiddet ihtiva eden hareketlerden en az birine maruz kalmaktadır. Ülkemizde evli olan her yüz kadından on birinin belli biçimlerde cinsel şiddete uğradığı kayıt altına alınmıştır¹²⁵.

2.2.3.b. Şiddet Türleri

Araştırmalarda şiddet kavramı, farklı kriterlere göre sınıflamaya tabi tutulmakta ve genellikle kadınlara uygulanan şiddet ile aile içi şiddet üzerinde durulmaktadır¹²⁶. Dünya Sağlık Örgütü'nün bu üç şiddet türünü de içine alan sınıflandırmasına göre şiddet; "*kişilerin kendine uyguladıkları şiddet*", "*kişiler arası*

¹²¹ WRVH, s. 18; Korku Owen/W. Owen, s. 18.

¹²² Bölükbaşı, s. 53.

¹²³ KSGM, s.18.

¹²⁴ Durmuş, s. 303.

¹²⁵ KSGM, s. 86.

¹²⁶ Bölükbaşı, s. 41.

şiddet”, “*örgütlü/toplumsal şiddet*” olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır. Kişiler arası şiddet de kendi içinde birçok alt gruba ayrılmaktadır. Bu sınıflamayı aşağıdaki şekilde göstermek mümkündür¹²⁷.

a) Kişinin Kendisine Uyguladığı Şiddet

Tabiatta kendisine ve bir başkasına ortada meşru bir sebep yokken, yıkıcı güç kullanarak zarar verebilen tek canlı insandır¹²⁸. Kişinin kendisine uyguladığı şiddet, vücuduna fiziksel olarak zarar vermesi, intihara eğilimli olması ve intihar etmesi gibi şiddet türlerinden oluşmaktadır. Genellikle psikolojik temelli kişisel sorunlar neticesinde ortaya çıkan bir şiddet türüdür¹²⁹.

b) Kişiler Arası Şiddet

Kişiler arasındaki aile içinde ve topluluk içinde gerçekleşen şiddettir. Bu şiddet türü “*aile içi şiddet*” ve “*topluluk içi şiddet*” olmak üzere iki alt grupta ele alınmaktadır¹³⁰.

(1) Aile İçi Şiddet

Aile bireyleri arasında, ekseriyetle kan bağı veya evlilik yoluyla birbirine bağlı bireyler arasında meydana gelen şiddet olaylarıdır¹³¹. Özellikle kadınlara, çocuklara ve yaşlılara karşı gerçekleştirilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, eşlerin veya aile

¹²⁷ Harcar, vd; s. 56.

¹²⁸ Bölükbaşı, s. 46.

¹²⁹ Harcar, T. vd., s. 54.

¹³⁰ Harcar, T. vd., s. 54.

¹³¹ KSGM, s. 10.

içindeki diğer bireylerin birbirlerine uyguladığı şiddeti; “*yakın bir ilişkide fiziksel, psikolojik ya da cinsel zarara sebebiyet veren muhtelif eylemler*” şeklinde tanımlamıştır¹³². Bu nedenle şiddeti, kendi içinde kadına, çocuğa ve yaşlıya yönelik şiddet olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

- ✓ “*Kadına Yönelik Şiddet*”
- ✓ “*Çocuğa Yönelik Şiddet*”
- ✓ “*Yaşlıya Yönelik Şiddet*”

Aile içi şiddet, kadın ve çocuklara karşı ekseriyetle eşleri veya babaları tarafından uygulanır¹³³. Aile bireyleri arasındaki bu şiddet döngüsünün engellenebilmesi amacıyla ilk olarak 1998 yılında 4320 Sayılı Kanun yayınlanmış, ancak kanunda “*aile içi şiddet*” kavramı ayrıyeten tanımlanmamış, Kanunun gerekçesinde aile içi şiddet, “*aile içinde bir bireyin diğerine yönelik fiziki, sözel, duygusal kötü davranışları*” biçiminde tanımlanmıştır¹³⁴. Lakin bu tanım imam nikahı olarak da bilinen dini nikah yoluyla aynı evi paylaşan partnerleri ya da boşanmış olan eşleri muhtevasına almadığı sebebiyle yetersiz görülmüş; zira 4320 Sayılı Kanun sadece TMK’ya uygun kurulmuş bir evlilik bağı ile birlikte yaşayan kişileri kapsamına almıştır¹³⁵. Mantık düzleminde bakıldığında boşanan eşlerin birbirlerine yönelik kötü davranışlarının aile içi şiddetin yelpazesine dahil edilmemesi, şiddetle etkin ve etkili olarak başa çıkmanın önünde bir engel teşkil eder¹³⁶. Zira ülke ve dünya genelindeki istatistiki veriler incelendiğinde, genel olarak boşanan çiftlerin birbirlerine yönelik şiddet içerikli davranışları boşanma sonrası devam etmiş ya da şiddetin derecesinde artış olmuştur. Buna tevfikan Kanunun gerekçesinde aile içi şiddet, sadece tahdidi olarak fiziki, sözel ve duygusal olarak sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla eşin bir meslekle uğraşmasını ve çalışmasını engelleme ve bir meslekle uğraşması engellenen eşin temel

¹³² Tathioğlu, s. 204.

¹³³ “*Ulusal Eylem Planı*”, s. 10.

¹³⁴ “*4320 Sayılı Kanun’un Gerekçesi*”.

¹³⁵ “*Ailenin Korunmasına Dair Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı*”, Genel Gerekçe, bkz. www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/kanuntasarilari/101-50.doc, E.T. 16.03.2018.

¹³⁶ Uğur, s. 336.

ihtiyaçlarını karşılamama, eşi istemediği cinsel ilişkiye zorlamak gibi hususlar şiddetin muhtevasında bulundurulmamıřtır¹³⁷. Bahsi geçen bu ve benzeri türlü noksanlıkları ihtiva eden 4320 Sayılı Kanun 6284 Sayılı Kanun'un kabul edilmesiyle 2012 yılında mülga kanun olmuřtur¹³⁸. Bu Kanunda, “*aile içi şiddet*” kavramı yerine daha geniş kapsamlı çatı bir kavram olan “*ev içi şiddet*” tabiri kullanılmıştır. Buna tevfikan, ev içi şiddet; “*şiddet mağduru ve uygulayıcısı aynı evi paylaşın ya da paylaşmasın, aile yesi sayılan kişiler arasında oluşan her türlü her türlü bedensel, ruhsal, cinsel, ekonomik şiddet*” olarak nitelendirilir¹³⁹.

Aile içi şiddet, statü, sınıf, eğitim düzeyi, gelir seviyesi, etnik ve kültürel köken tanımaksızın bütün dünyada kadınların yüz yüze olduğu bir sorundur. Aile içi şiddet esasında, erkeğin kadın birey üzerinde üstünlük ve egemenlik kurmasının bir dış yansıması olarak düşünülse de veriler aile içi şiddetin mağdurlarının kadınlar kadar çocuklar da olduğunu göstermektedir. Aile içi şiddetin, özellikle şiddete maruz kalma riskinin yüksek olduğu toplumlarda olağan bir durum olarak kabul edilmekte ve güvenlik, utanma, korku, farkındalığın az olması gibi birçok nedenle tabiri caizse aile içinde kalarak dışarıya yansıtılmamaktadır. Bunun yanında kadınların ekonomik olarak büyük lde eşlerine bağımlı olması da aile içi şiddete rıza gösterilerek dışarıya yansıtılmasını nlemektedir¹⁴⁰.

Kadınlara yönelik şiddetin önemli bir kısmını aile içi şiddet olayları oluşturmaktadır. Ancak aile içi şiddet sadece kadınlara yönelik bir şiddet olmayıp ailedeki tüm bireylere yönelik olarak gerçekleşebilen bir şiddet türüdür. Bu nedenle “*aile içi şiddet*”, bir kişinin anne-babası da dahil olmak üzere eşine, kardeşine, çocuklarına yönelik olarak gerçekleştirmiş olduğu çok çeşitli şiddet eylemi biçiminde nitelenmektedir¹⁴¹. Aile içi şiddet de diğer şiddet türleri gibi sadece fiziksel eylemlerle sınırlı olmayıp, aile bireylerinin aşağılanması, tehdit edilmesi, ekonomik

¹³⁷ Mehmet, s. 57.

¹³⁸ Blkbaşi, s.42.

¹³⁹ Blkbaşi, s.42-43.

¹⁴⁰ İbiloğlu, s. 207-209.

¹⁴¹ Sever, s. 39.

özgürlüğünün engellenmesi/ortadan kaldırılması, zorla evlendirilme gibi birçok eylemi içermektedir¹⁴².

Kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddeti önlemek üzere en önemli hukuki metinleri hazırlayan BM'nin, 1993 yılında yayınladığı Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildirge (DEDAW) ile ev içi şiddet, ilk defa uluslararası nitelikte bir hukuki belgede tanımlanmıştır. Sözleşmede ev içi şiddetin aşağıdaki fiillerden oluştuğu belirtilmiştir¹⁴³;

- ✓ *“Dayak, hırpalama, kız çocuklarının cinsel istismarı, çeyiz bağlantılı şiddet, evlilik içi cinsel saldırı, kadın cinsel organına yönelik yaralayıcı ve sakatlayıcı uygulama ve gelenekler, aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet,*
- ✓ *Tecavüz, cinsel suiistimal, iş yerinde ve eğitim kurumlarında ve diğer yerlerde gerçekleşen cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama,*
- ✓ *Nerede olursa olsun devlet tarafından işlenen ya da göz yumulan her türlü şiddet”.*

Aile içi şiddet genel olarak sosyoekonomik yapı ile açıklansa da bu olguya yol açan birçok faktörü sıralamak mümkündür. Bunlardan bazıları şunlardır¹⁴⁴;

- ✓ *“Aşırı alkol kullanımı,*
- ✓ *Uyuşturucu madde kullanımı,*
- ✓ *Sosyal yalıtım,*
- ✓ *Sosyal destek ve hizmetlerin eksikliği,*
- ✓ *Eşler arasındaki ve ebeveyn çocuk arasındaki bağın zayıflığı,*
- ✓ *Eşler arası çatışma ve şiddet,*
- ✓ *İstenmeyen gebelikler,*
- ✓ *Geniş aile karakteristikleri,*

¹⁴² Özbey, s. 37-39.

¹⁴³ Sever, s. 23-24.

¹⁴⁴ İbiloğlu, s. 205.

- ✓ *Aile desteğinin olmaması,*
- ✓ *Depresyon,*
- ✓ *Fiziksel ve ruhsal sağlık problemleri,*
- ✓ *İlaçların kötüye kullanımı,*
- ✓ *Çocuk yetiştirme becerilerindeki yetersizlikler,*
- ✓ *Suçta katılım ve dürtü bozuklukları,*
- ✓ *Katı düşünme biçimi,*
- ✓ *Empati azlığı,*
- ✓ *Gerçekçi olmayan beklentiler,*
- ✓ *Yaş,*
- ✓ *Özürllük,*
- ✓ *Aile bireylerince problemleri algılanan bir kişiliğe sahip olma”.*

Kadınların uğradığı şiddet, bir yandan onların fiziksel bütünlüğüne zarar verirken diğer yandan ruhsal hasarlara yol açmakta ve uzun vadede kadınların kendilerine dayatılan rolleri -mecburen- kabullenip, olağan rollerinden uzaklaşarak sosyal yaşamdan çekilmesine neden olmaktadır.

Aile içi şiddette genellikle anne ve çocuğun birlikte mağdur olduğu görülmektedir. Aile içi şiddette annenin korumacı bir psikoloji ile hareket ederek kendinden ziyade çocuğunun durumu ile ilgilendiği, çocuğun yaşadığı travmanın etkisiyle aynı şeyleri küçük kardeşine yapmasından endişe ettiği görülmektedir. Aile içi şiddette annelerin yaşananlarla ilgili yeterince bilgi vermediği, şiddetin faili baba ile konuşmanın sorunu çözmeyeceğini ve kendisinin de bunu çözmek için fazla çaresinin olmadığını düşündüğü görülmektedir¹⁴⁵. Vaka incelemesi ile elde edilen bu bulgular, aile içi şiddetin mağduru kadınların yaşadıkları travmanın bir çözümünün olmadığına inandıklarını ve çaresizliklerini kabullendiklerini göstermektedir¹⁴⁶.

Aile içi şiddetin bir diğer alt grubu olan “*çocuğa yönelik şiddet*”, çocuk istismarının, çocuğa kötü muamelenin ve ihmallerin müdahil olduğu büyük bir

¹⁴⁵ Kitiş, s. 7-11.

¹⁴⁶ KSGM, s. 58.

perspektifte incelenir¹⁴⁷. Çocuk istismarının uygulayıcısı anne, baba veya bakıcılık görevi yapan yetişkin birey olabilir. Çocuk istismarı; toplumsal normlara aykırı olarak, aile bireyi ya da uzman ve profesyonel kişiler tarafından çocuğa uygulanan uygunsuz, zarar verici, çocuğun ontolojik, psikolojik ve bedensel gelişimini olumsuz etkileyen hareket veya hareketsizliklerin tamamıdır¹⁴⁸. Evden kaçan çocuklar üzerinde yapılan vakıa incelemelerinde görüldüğü üzere, evden kaçan çocukların yarıya yakın kısmı evdeki dayaktan yakınmakta ve bu sebeple evden ayrıldıklarını belirtmektedirler¹⁴⁹.

Aile içi şiddetin bir diğer mağdur grubunu da yaşlılar oluşturmaktadır¹⁵⁰. Türkiye genelinde yaşlılara yönelik şiddeti araştırma maksadıyla tertiplenen “Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı”nda, yaşlılara uygulanan istismar ve şiddetin biçimleri şu şekillerde saptanmıştır: “fiziksel istismar, cinsel istismar, psikolojik istismar, kendisini ihmal ve terk etmek, ekonomik istismar”¹⁵¹. Yaşlılara yönelik şiddette ölümle neticelenen şiddet hareketlerinde artış olduğunu belirten bir çalışanın bulgularına göre; yaşlıya hasar vermek amaçlı yapıldığı kesin olarak telaffuz edilebilecek fiillerde geçmişten günümüze gelindikçe artış yaşandığını sonucuna ulaşılmıştır¹⁵². İşbu araştırmaya göre, adli sebepli otopsi uygulanan yaşlı verileri 1996’da %6,1 şeklindeyken, 2001 yılında %8,8’e çıkarak artış göstermiştir¹⁵³.

(2) Topluluk İçi Şiddet

Birbirlerini tanıyan ya da tanımayan ve aynı aileye mensup olmayan kişiler arasında medyana gelen şiddet olaylarıdır¹⁵⁴. Bu şiddet, gerçekleştiği ortamlara göre işyerinde, eğitim kurumlarında, ceza infaz kurumlarında, bakım evlerinde ve benzeri

¹⁴⁷ Harcar, T. vd., s. 55.

¹⁴⁸ Hıdıroğlu, s. 197.

¹⁴⁹ Harcar, T. vd., s. 55.

¹⁵⁰ Harcar, T. vd., s. 55.

¹⁵¹ Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, s.92.

¹⁵² İnce, s. 37.

¹⁵³ İnce, s. 37.

¹⁵⁴ Harcar, T. vd., s. 55.

teşekküllerdeki şiddet olaylarını içeriğine alır¹⁵⁵. Bahsi geçen mekanlarda meydana gelen şiddet kapsamı sadece fiziksel şiddeti değil, psikolojik şiddeti, cinsel saldırı ve tacizi muhtevasında barındırır¹⁵⁶.

İşyerinde meydana gelen şiddet, sadece fiziki şiddet değildir, bunun yanında mağdura ruhsal yönden örselemeye yönelik tutum ve hareketleri de içeriğinde barındırır. Şiddet mağdurunun çalıştığı işyerinde maruz kaldığı bu türlü bir psikolojik şiddetin enstrümanı ekseriyetle cinsel taciz ve ruhsal taciz olarak adlandırılan tutumlardır. Psikolojik şiddetin içeriğine kaba kuvvet, cinsel taciz, tehdit, şantaj, korkutma ve diğer psikolojik saldırı araçları girmektedir¹⁵⁷.

Çocuklar, kreş, okul gibi eğitim kurumlarında; yaşlılar huzur evlerinde, tutuklu ve hükümlüler ceza infaz kurumlarında bilimum biçimlerde şiddetin mağduru olurlar¹⁵⁸. Bu gibi ortamlarda uygulanan şiddetin çeşitleri, psikolojik, fiziksel ve cinsel içerikli olarak karşımıza çıkmaktadır. Okullarda uygulanan bedensel içerikli cezalar ve ruhsal istismarlar çocukların eğitim hayatından uzaklaşmasına ve okula gitmek istememesine, derslerinde başarısız olmasına ve özgüven problemleri yaşamasına sebep olmaktadır¹⁵⁹. Bunun yanında yapılan araştırmalar göstermektedir ki, okul ve yuva gibi mekanlarda bedensel ceza ve ruhsal şiddet mağduru olan çocuklar, şiddeti kanıksayarak özümstedikleri için bilinçaltılarında şiddeti meşrulaştırmakta, aile, okul ve yuva içi hal ve hareketlerinde daha saldırgan ve şiddete meyilli davranışlar sergilemektedirler¹⁶⁰.

c) Örgütlü / Toplumsal Şiddet

Yukarıda değindiğimiz şiddet türlerinden farklı şekilde karşımıza çıkan bu şiddet türünün alamet-i farikası, şiddetin; kitlesel olarak ve büyük çapta örgütlenmiş

¹⁵⁵ WHO, 2013, s. 5.

¹⁵⁶ WHO, 2002, s. 6.

¹⁵⁷ Harcar, T. vd., s. 55.

¹⁵⁸ Christophersen, E. R., “*The Pediatrician and Parental Discipline*”, s. 641-642.

¹⁵⁹ Şahin, F., Beyazova, U., “*Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı*”, MEB, S. 151, Temmuz-Ağustos.

¹⁶⁰ Christophersen, s. 641-642.

gruplar marifetiyle icra edilmesidir¹⁶¹. Bazı kaynaklarca bu türlü şiddete “*kolektif şiddet*” adı da verilmektedir¹⁶². Suç için oluşturulmuş örgütler, toplu suçlar, çeteler veya terör örgütlerince düzenlenen hem kamusal hem özel alanda zayiata sebep olan saldırılar bu gruptadır. Şiddetin bu türünün dinamikleri ekonomik, toplumsal ve siyasal biçimlerde olabilir. Savaş suçları da bu grubun dahilindedir. Savaşa dair çatışma, imha, ilhak sırasında toplu katliamlar ve saldırılarda devletler bu şiddetin uygulayıcısı suretinde karşımıza çıkmaktadırlar¹⁶³.

2.2.4. Şiddetin Nedenleri

Şiddetin ne olduğu, kaynağının neler olduğu gibi hususlar birçok yazar ve düşünür tarafından ele alınmıştır. Siyaset felsefesinin önemli isimleri Niccolo Machiavelli, Thomas Hobbes, G. W. Friedrich Hegel; felsefeci Nietzsche, iktisatçı Malthus gibi birçok ismi bunlar arasında saymak mümkündür. Bu düşünürler şiddeti yaşam mücadelesi, nefis, iktidar arzusu, egemenlik isteği, ölüm dürtüsü gibi kavramlara dayalı olarak ele almışlardır. Doğal dengeyi esas kabul eden bu düşünürler, egemenlik arayışının bir uzantısı olan şiddeti de olağan bir sonuç olarak görmüşlerdir¹⁶⁴. Ancak yaşamak için şiddetin zorunlu olup olmadığını açıklayamamaları nedeniyle eleştirilmişler ve insanların doğuştan haydut genlere sahip olmadığı gibi tezler öne sürülmüştür. İkinci grupta yer alanların şiddeti içsel bir olgu olmaktan ziyade çevresel bir sonuç olarak ele aldığını söylemek mümkündür¹⁶⁵.

Şiddetin başlıca kaynağı, otorite kurma isteğidir. Bu yüzden şiddet tarihsel olarak insanoğlu ile birlikte daima var olmuştur¹⁶⁶. Şiddet, bir kişi ya da grubun diğeri üzerinde baskı kurma isteğiyle ortaya çıkmaktadır. Esasında kendini koruma amaçlı

¹⁶¹ Harcar, T. vd., s. 56.

¹⁶² Bölükbaşı, s. 41.

¹⁶³ WHO, s. 6.

¹⁶⁴ Bölükbaşı, s. 47.

¹⁶⁵ Güleç, s. 59.

¹⁶⁶ Harcar, T. vd., s. 57.

başlayan süreç daha sonra üstünlük kurma ve bunu sürdürme isteğine dönüşmekte, bu istek şiddet yoluyla hayata geçirilmektedir¹⁶⁷.

Kadınlara yönelik şiddetin toplumsal ve kültürel olarak genel bir kabul görmesi sadece dinlerde yerleşik olan anlayışla sınırlı değildir. Bazı toplumlarda bu konuda yaygın bir uygulamanın olduğunu görmek mümkündür¹⁶⁸. Bu tamamen o toplumun sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili bir durumdur. İngiltere’de kadınların dövülebileceğine dair yasanın 19. Yüzyıl sonlarına kadar yürürlükte olması bunun bir örneğidir. Sadece İngiltere’de değil batı toplumlarının genelinde 19. Yüzyıl’a gelene kadar kadınların ikinci planda kaldığı ve kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetin meşru kabul edildiği görülmektedir¹⁶⁹.

2.2.5. Dünyada ve Türkiye’de Kadınlara Yönelik Şiddet

Çalışmanın önceki kısımlarında da vurgulandığı gibi kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddet zaman ve mekân tanımaksızın dünyanın her yerinde karşılaşılan bir problemdir¹⁷⁰. Kadınların uğradığı şiddeti tespit etmek üzere birçok kurumun çalışmalar yaptığı ve bu çalışmalarda gelişmiş-gelişmemiş ayrımı olmaksızın incelenen bütün ülkelerde kadınların yoğun bir şekilde şiddete uğradığı görülmektedir. Bazı ülkelerde fiziksel ve cinsel şiddet ön plana çıkarken bazılarında ise ekonomik şiddet ön plana çıkmaktadır¹⁷¹. AB destekli bir proje çalışmasında yer alan bilgilere göre çeşitli kurumların kadınlara yönelik şiddetle ilgili olarak ülkelerle ilgili tespitlerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür¹⁷².

BM 2010 Çalışması Bulguları¹⁷³:

¹⁶⁷ Özbey, 2012, s. 37-39.

¹⁶⁸ Heisse, L. (1993), “*Violence Against Woman; The Hidden Burden*”, s.15-16.

¹⁶⁹ Özbey, 2012, s. 37-39

¹⁷⁰ Harcar, T. vd., s. 56.

¹⁷¹ KSGM, s. 57.

¹⁷² Ayman, Ş., “*Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Nedenleri, Sonuçları Alınacak Önlemler*” içinde Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Eğitim Seti.

¹⁷³ Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, S. Ocak-Mart, 2010.

- ✓ Hayatında ne az bir kere fiziksel şiddete uğrayanların oranı Filipinler'de %15, Zambiya'da %59'dur. Birlikte yaşanan eşlerden şiddet görme oranı Filipinler'de %10, Zambiya'da %48'dir.
- ✓ Cinsel suç oranı Azerbaycan'da %4 iken Meksika'da %44 düzeyindedir.
- ✓ Somali'deki 15-49 yaş grubu kadınların %98'i kadın sünneti olmuştur.
- ✓ Mısır'daki kadınların %96'dan fazlası kadın sünneti olmuştur.

BM 2012 Çalışması Bulguları¹⁷⁴:

- ✓ Danimarka'da kadınların %22'si yaşam arkadaşı tarafından asgari bir kere bedensel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.
- ✓ Bu oran Almanya'da %25 düzeyinde iken Norveç'te ise %13,9 düzeyindedir.

BM 2013 Araştırması Bulguları¹⁷⁵:

- ✓ Dünya genelinde 64 milyondan fazla erken ya da zorla evlendirilmiş çocuk gelin vardır.
- ✓ Çocuk gelinlerin büyük çoğunluğu Güney Asya'dadır.
- ✓ Savaşlarda çok sayıda kadın tecavüze uğramıştır. 1992-1995 arasında Bosna'da 20 binden fazla 1994 yılında ise Ruanda'da 200 binden fazla kadının tecavüze uğradığı tahmin edilmektedir.
- ✓ AB genelinde cinsel istismara uğrayan kadınların oranı %40-50 civarındadır.

Dünya Sağlık Örgütü 2013 Çalışmasının Bulguları¹⁷⁶:

- ✓ Dünya genelindeki cinayet kurbanı kadınların %35'i duygu bağı olan bir erkek tarafından öldürülmüştür.

¹⁷⁴ Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, S. Ocak-Mart, 2012.

¹⁷⁵ Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi, S. Ocak-Mart, 2013.

¹⁷⁶ WHO, 2013, s. 5-7.

- ✓ Dünya genelinde her yıl 5 binden fazla kadın namus cinayeti kurbanı olmaktadır.
- ✓ Hindistan'da her yıl 25 binden fazla kadın çeyiz nedeniyle şiddete uğramaktadır.
- ✓ Dünyadaki yanma nedenli ölümlerin %65'i 15-24 yaş arası kadınların başına gelmektedir.
- ✓ Dünya genelinde 100 milyondan fazla genç kız ve kadın, kadın sünneti riski yaşamaktadır.
- ✓ Somali'deki kızların %97'den fazlası kadın sünneti yapılmaktadır.

AB 2014 Araştırması Bulguları¹⁷⁷:

- ✓ AB ülkelerinde 15 yaşından itibaren kadınların üçte biri fiziksel ya da cinsel şiddete uğramaktadır.
- ✓ 15 yaş üstü kadınların üçte ikisi cinsel şiddete uğramaktadır.
- ✓ Kadınların en az %5'i tecavüze uğramaktadır. Aile içinde tecavüze uğrayan kadınların oranı ise %31'dir. Ayrıca bu şiddet en az 6 kere tekrarlanmıştır.
- ✓ Kadınların %43'ü eşi ya da duygularıyla beraberliği yaşadığı erkek tarafından psikolojik şiddete uğramıştır.
- ✓ Şiddet gören kadınların %42'si bu şiddete hamileliği sırasında maruz kalmıştır.
- ✓ Kadınların %25'i istenmeyen cinsel temas mağduru olmuştur.
- ✓ Bunların yanında kadınların yoğun olarak iş yerinde tacize uğramış, genel hayatların takip edilmişler ve bu vakaların önemli bir kısmı polise bildirilmemiştir.

¹⁷⁷ Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı Kadına Yönelik Şiddet Araştırma Raporu, 2014, bkz. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf E.T. 06.09.2018.

Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösteren “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün 2009 yılında yayınladığı Raporuna” göre Türkiye’deki durumu aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür¹⁷⁸:

- ✓ Kentlerde yaşayan kadınların %38’si, kırsal kesimde yaşayan kadınların ise %43,2’si yaşamlarının herhangi bir döneminde eş ya da duygusal birliktelik yaşadığı kişiden fiziksel şiddet görmüş durumdadır. Son 12 ay içerisinde şiddet görenlerin oranı ise her iki kesimde de %10 civarındadır.
- ✓ Kentlerde yaşayan kadınların %14,3’ü kırsal kesimde yaşayan kadınların ise %18,3’ü eş ya da duygusal yakınlık yaşadığı kişilerden cinsel şiddet görmüştür.
- ✓ Şiddet görme oranı Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu’da daha yüksektir. Bu durum hem fiziksel şiddet hem cinsel şiddet için geçerlidir.
- ✓ 15-24 yaş grubundaki kadınların %17,3’ü fiziksel şiddet, %13,5’i ise cinsel şiddete uğramış durumdadır.
- ✓ Eğitim düzeyi ilkokul ve altında olan kadınların fiziksel şiddet görme oranı %52’nin üzerindedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe fiziksel şiddet oranının önemli ölçüde düştüğü görülmektedir.¹⁷⁹
- ✓ Eğitim düzeyi ilkokul ve altında olan kadınların cinsel şiddete uğrama oranı %22,2 iken eğitim düzeyi yükseldikçe cinsel şiddete uğrama oranı düşmektedir. Lise ve daha üstü eğitim seviyesindeki kadınların cinsel şiddete uğrama oranı %8,7 seviyesine düşmektedir.
- ✓ Kadınların refah düzeyi arttıkça fiziksel şiddet görme oranı düşmektedir. Düşük gelirli kadınlarda fiziksel şiddet görme oranı %47 seviyesinde iken yüksek gelir seviyesindeki kadınlarda ise fiziksel şiddete uğrama oranı %26 civarındadır.
- ✓ Kadınların refah düzeyi yükseldikçe cinsel şiddete uğrama oranı düşmektedir. Gelir seviyesi düşük kadınların cinsel şiddete uğrama oranı

¹⁷⁸ Jansen, “Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığı, İçinde Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet”, s. 47.

¹⁷⁹ KSGM, 2009, s. 58.

%18,9 iken gelir seviyesi yüksek kadınların cinsel şiddete oranı ilse %10,3'e düşmektedir.

- ✓ Türkiye genelinde araştırmaya katılan kadınların %39,3'ü fiziksel şiddete %15,3'ü ise cinsel şiddete uğramış durumdadır.

2.2.6. Kadınlara Yönelik Şiddetin Sosyal ve Kültürel Temelleri

Kadınlara yönelik şiddetin birçok nedeni vardır; bu nedenler kültür ve töre geleneklerine, mevcut yasal uygulamalara, ekonomik ve siyasi değişkenlere göre biçim kazanırlar. Bunlar içerisinde erkek egemen (patriarkal) ideolojinin yarattığı değer ve normlar en fazla öne çıkanlardır¹⁸⁰. Çünkü toplumsal yapıların erkek rolü ile ilgili beklentileri, erkeklerin normal cinsiyetlerinin dışında toplumsal cinsiyetle hareket etmelerine yol açmakta ve erkekleri kendilerine dayatılan rollere uygun davranmak zorunda bırakmaktadır¹⁸¹. Ataerkil toplum yapısı erkek rollerine ilişkin genel kabulleri oluşturmakta ve toplumun bütün bireyleri cinsiyet ayrımı olmaksızın bu yapının içine doğmaktadır. Toplumun belirlediği cinsiyet rolünün bir uzantısı olarak erkekler doğuştan getirdikleri karakteristiklerle değil öğrenilmiş, çoğu zaman da zorunlu olarak kabul edilmiş rollerle hareket ederek şiddetin faili olmaktadır¹⁸². Şiddeti besleyen bu rolün gereklerine sadece erkekler bağlı kalmamakta çoğu zaman kadınlar da gönüllü olarak rıza göstermektedir. Bunun yanında güç dağılımındaki dengesizlik, sosyalleşme süreçleri, kültür, gelenek ve göreneklerin, kadınlara uygulanan şiddetin oranını ve biçimini etkilediği görülmektedir. Ayrıca yoksulluk ve sosyoekonomik statüdeki zayıflıkların da sorunun büyümesine yol açtığı görülmektedir¹⁸³.

Kadınlara yönelik olarak gerçekleşen şiddetin temelinde kadın ve erkeğin toplumdaki var oluş biçimi vardır. Erkeğin ve kadının rollerine ve sınırlarına ana şeklini veren bu var oluş her iki cinsin de yaşamını biçimlendirmektedir. Toplum erkeklerden kamusal alanda yer almasını beklerken kadınlardan ise evindeki rollerin

¹⁸⁰ Özdamar, s. 96.

¹⁸¹ Bölükbaşı, s. 298-301.

¹⁸² Özdamar, D., s. 96-97.

¹⁸³ Körükçü, Kayır, & Kukulcu, "Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği", 2012, s. 399.

bir parçası olmasını beklemektedir¹⁸⁴. Bu durum davranışçı bilim adamlarının öne sürdüğü, şiddetin öğrenilebilir bir davranış olduğu tezini de desteklemektedir. Davranışçılar, şiddetin pekiştiriciler yoluyla öğrenilebildiğini ve özellikle çocukluğunda aşırı şiddete maruz kalanların ilerleyen yıllarda şiddet uygulama eğiliminde olduğunu vurgulamaktadırlar¹⁸⁵. Sosyal rol dağılımı da benzer bir işlevi üstlenmekte ve bireyler küçüklükten itibaren şiddeti uygulayan ve mağdurunun kimler olacağı konusunda bilinçaltı geliştirebilmektedirler¹⁸⁶. En azından kadın ve erkeğin rolleri ile ilgili yargılar oluşmakta ve bilinçaltına yerleşmekte dolayısıyla da bu yargılara göre de şiddet kişide kendine zemin var etmektedir¹⁸⁷.

2.2.7. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tetikleyen Faktörler ve Sonuçları

Erkeklerin kadınlara şiddet uygulaması nedenleri Biyolojik faktörler, psikolojik faktörler, ekonomik faktörler ve sosyolojik faktörler tasnifiyle incelendiğinde şiddet ve saldırganlığın nedenleri ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Kadınlara yönelik şiddete yol açan bazı değişkenlerin sözü edilen sınıflandırma guruplarıyla beraber ayrıntılı olarak incelenmesi alt başlıklarla sağlanacaktır.

2.2.7.a. Biyolojik Faktörler

Saldırganlık ve şiddeti biyolojik kuramlarla açıklamaya çalışan görüşlere göre saldırganlık davranışı, beynin frontal ve temporal lobları ile ilişkili bir davranıştır¹⁸⁸. Bazı bilim adamları saldırganlığı bu bölgelerden kaynaklanan nöbetlerle ilişkilendirse de bu yönde kesin kanıtlar yoktur ve iddia tartışmalıdır. Deneysel çalışmalarda seratonin metabolitlerinin beynin omurilik sıvısındaki seviyesinin düşmesi, dopamin, gama amino butirik asit gibi vücut kimyasalları ile saldırganlık davranışı arasında çeşitli düzeylerde ilişkinin olduğu ortaya konulmuş durumdadır. Biyolojik faktör

¹⁸⁴ Heisse, s. 14-22.

¹⁸⁵ Tatlıoğlu, s. 199.

¹⁸⁶ Christophersen, s.641-642.

¹⁸⁷ Christophersen, s.641-642.

¹⁸⁸ Heisse, s.14-20.

olarak erkek olmanın saldırganlıkla ilişkisi de arařtırmalara konu edilmiř¹⁸⁹ ve erkeklerdeki androjen hormonunun saldırganlıęa yol ađtıęı dūřunūlmūř ancak bu yōndeki tezler deneysel çalıřmalarda ispatlanamamıřtır. Biyolojik faktōr olarak ūzerinde en çok durulan hususlardan bir dięeri ise genetik ūzelliklerin saldırganlık ve řiddetle bir iliřkisinin olup olmadıęıdır. Bu yōnde yapılan çalıřmalar, genetik etkilerin řiddet davranıřı ile yōksek dūzeyli bir iliřki olduęuna iřaret etmektedir¹⁹⁰.

2.2.7.b. Psikolojik Faktōrler

Davranıřları psikolojik faktōrlerle açıklamaya çalıřan yaklařımlara gōre ūfke ve řiddet, duygusal yařantılar yoluyla ūęrenilmektedir. Ūzellikle yakın çevresinde řiddet ve dayak gōren çocukların ūęrenme yoluyla řiddete yatkınlıęının arttıęı belirtilmektedir. Bu konuda Bandura, saldırgan davranıřların ya taklit ya da saldırgan dūrtülerin ortaya çıkması ya da geçmiřte oluřmuř saldırgan eęilimlerin ortaya çıkmasıyla gerçekleřtięini belirtmektedir¹⁹¹. Psikanalizin kurucusu Freud ise, cinsel dūrtüler ve kiřinin ūz koruma gūdūsunu ūn plana çıkarmaktadır. Freud'un ađtıęı yolda ilerleyen birçok psikanalist de řiddeti ūlūmden kaçınma, yařama tutunma, sadizm gibi kavramlarla açıklamaya alıřmıřtır¹⁹².

řiddeti psikiyatrik bir vaka olarak ele alan psikoloji temelli çalıřmalarda řiddetin ruhsal bozukluklarla iliřkisinin olduęu ortaya konulmuř durumdadır. Bu yōnde yapılan arařtırmalarda ruhsal bozukluęu olanlarda suç eęiliminin fazla olduęu, sulularda ruhsal bozuklukların daha fazla olduęu, řizofreni gibi psikiyatrik sorunu olanlarda řiddet sıklıęının daha fazla olduęu gōrūlmūřtūr¹⁹³.

¹⁸⁹ Lowdermik, “*Maternity and women’s Health Care Infertility*”, s.1200-1213.

¹⁹⁰ Gūle, s. 118.

¹⁹¹ Lowdermik, s.1200-1213.

¹⁹² Gūle, s. 118.

¹⁹³ Gūle, s. 118.

2.2.7.c. Ekonomik Faktörler

Aile içinde olsun olmasın kadına yönelik şiddet ve saldırganlığın temel nedenlerinden birini de ekonomik nedenler teşkil etmektedir. Ekseriyetle erkek egemen toplumlarda, erkek, öne çıkma, başarılı olma, iktidara sahip olma dürtüsüyle pek çok sosyal rolüne ilişkin yargılarla büyümüş ve devamındaki özel ve ikili ilişkilerinde de bunu devam ettirmek ihtiyacı duymuştur¹⁹⁴. Erkeğin elden bırakmamak istediği fiziksel iktidar gibi ekonomik iktidarı da kendisine baskı ve tazyik olarak geri dönmüş, zaman zaman erkeğin içine düştüğü ekonomik sıkıntılar ve işsizlik strese dönüşerek, öfke ve saldırganlık olarak dışavurum sağlamıştır. Erkekler sahip oldukları ya da olamadıkları sosyal ya da ekonomik koşullar nedeniyle aile içi veya gayri resmi ilişkilerinde, eşlerini ya da sevgililerini şiddet içerikli davranışlara maruz bırakmışlardır¹⁹⁵.

Bunun yanında, kadına karşı şiddet eğiliminde ekonomik bazlı faktörlerin bir diğer boyutu kadın bakımından irdelenmelidir. Kadın çocukluk yaşlarından itibaren başlayarak ölümüne değin süregelen bir toptan kabullenme anlayışı ile büyütülmüştür¹⁹⁶. Kadın kendisine biçilen anne, eş, sevgili rolleri ve bu unvanların başına eklenecek “*iyi ve güzel*” sıfatları ile biçilmiş sosyal rolün içine hapsedilmiş ve bu tutumu zaten çocuk yaşlardan itibaren kanıksamıştır. Aslında bu durum kadın bireyin herkesten ayrı, iradesi ve aklı olan bağımsız bir kişilik olduğunu reddetmesidir¹⁹⁷. Kadın üzerine biçilmiş tüm bu kimlikler, kadının toplumsallaşma sürecinin bir sonucu olarak baştan koşulsuz ve şartsız olarak kabul edilmiştir¹⁹⁸. Kadının, üzerine oturtulmaya çalışılan bu kimliklere uymak istemeyen tutum ve davranışlarını, erkek doğrudan kendi güç ve korku iktidarına yöneltilmiş bir silah olarak saptayacak ve bunu bir tehdit olarak görecektir. Esasında iş ve çalışma hayatına

¹⁹⁴ Heisse, s.14-20.

¹⁹⁵ Kıraş, Y., “*Kadına Yönelik Şiddet*”, (<http://yuva-kur.org.tr/kadina-yonelik-siddet-makale/> E. T. 24.11.2017).

¹⁹⁶ Nussbaum, “*Capabilities and Social Justice International Relations and the New Inequality*”, pp.123-135.

¹⁹⁷ Harcar, T. vd., s. 56.

¹⁹⁸ Nussbaum, s.123-135.

katılmak isteyen kadının karşı cephesinde erkek bireylerin yer alıyor olmasının ana sebebi budur; kadına yönelik şiddetin ekonomik boyutlu en önemli noktası burada yatmaktadır¹⁹⁹.

2.2.7.d. Sosyolojik Faktörler

Şiddet kültürden kültüre hatta aynı kültürün içinde dönemden döneme farklılaşma gösterebilmektedir. Bu nedenle şiddeti tek bir nedene bağlamak zordur. Şiddeti davranışçı yaklaşım çerçevesinde açıklamaya çalışan bilim adamları, kızgınlık ve saldırganlık tepkilerine yol açan etkilerden bahsetmektedirler²⁰⁰. Bu yaklaşıma göre; hareket etme ve beslenme ihtiyaçlarından mahrum bırakılan ve benzer kısıtlamalarla karşı karşıya olan kişilerde saldırganlık belirtileri ortaya çıkmaktadır. Aşırı sıcaklık, gürültü, nem gibi çevresel faktörlerin de saldırganlıkla ilişkisinin olduğu ortaya konulmuş durumdadır. Bu yaklaşım büyük yerleşim yerlerindeki öfke ve şiddetin önemli bir kısmını bu kavramlarla ilişkili olarak görmektedirler²⁰¹.

Nancy Berns²⁰², erkeğin şiddet uygulamasındaki temel dürtünün kaynağının kadınların sorumluluğu olarak algılanması biçiminde temel politik oyunlar yapıldığını ve toplumun bireylerine kanıksatılmaya çalışıldığından bahsetmektedir.²⁰³ Bu bakış açısı ile, erkek egemen bir toplumsal düzenin getirdiği sorunların haksızlığı ve mağduriyeti meşru bir zemine yerleştirilmektedir²⁰⁴. Bu yaklaşım politik oyunlar aracılığı ile toplumun yapısal kuruluşlarında kendini medya, görsel ve yazılı basın, popüler politika olarak gösterir. Görsel basında kadın çıplaklığı ile teşhir olur ve cinsel bir nesne olarak topluma servis edilir. Bu haliyle bakıldığında sorun, sadece erkeğin

¹⁹⁹ Bölükbaşı, s. 52-53.

²⁰⁰ Harcar, T. vd., s. 58.

²⁰¹ Güleç, s. 118.

²⁰² Berns, N., “*Degendering the Problem and Gendering the Blame: Political Discourse on Women and Violence*”, s.262-281.

²⁰³ Harcar, T. vd, s. 58.

²⁰⁴ Berns, N., s.262-281.

mükellef olduğu bir sorun olmaktan çıkmakta daha çok toplumsal bir soruna dönüşmektedir²⁰⁵.

2.2.8. Şiddetin Tarafları

2.2.8.a. Şiddet Mağduru

Şiddet mağduru, 6284 Sayılı Kanun'a göre; "*cinsiyeti ne olursa olsun, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her çeşit eylem ve söze doğrudan veya dolaylı biçimde maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişidir*"²⁰⁶.

4320 Sayılı Kanun'a göre; "*eşlerden biri, çocuk, aynı hanede yaşayan aile mensupları, mahkeme tarafından ayrılık kararına hükmedilen ya da kanunen ayrı yaşama hakkına sahip olan aile mensupları*" mağdur olarak ele alınır²⁰⁷. Bu nedenle imam nikahı ya da hoca nikahı olarak da bilinen dini nikahlı kişiler ve flört-arkadaşlık eden kişiler bu kanunun koruma kapsamı haricinde kalıyordu²⁰⁸. Ne var ki; yeni 6284 Sayılı Kanun ile 4320 Sayılı Kanun ilga edilerek, yürürlüğe konulan yeni kanun ile eski kanundaki noksanlıklar belli seviyelerde giderilebilmiştir. Kanunun 1. maddesi itibariyle; "*kadınlar, çocuklar, aile bireyleri, tek taraflı ısrarlı takip mağduru*" olarak tasnif edilen kişiler mağdur olarak nitelendirilecektir²⁰⁹.

2.2.8.b. Şiddet Uygulayan

Yapılan araştırmalara göre; aile içi şiddet uygulayanların %95'inin erkek olduğu belirtilmektedir²¹⁰. Bu açıdan bir genelleme yapmak gerekirse şiddete en çok başvuran bireylerin erkekler olduğu mülahazası oluşacaktır²¹¹. Bunun yanında "*şiddet uygulayıcısı*" tarafını, erkek dışındaki diğer bireylerin oluşturduğu vakıalar da

²⁰⁵ Harcar, T. vd., s. 58.

²⁰⁶ "6284 Sayılı Kanun", m.2/1-e.

²⁰⁷ Sağıroğlu., "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*", s. 28.

²⁰⁸ Sağıroğlu, s. 29.

²⁰⁹ Bölükbaşı, s. 54.

²¹⁰ Korku Owen/W. Owen, s. 34.

²¹¹ Bölükbaşı, s. 54.

mevcuttur ki; kadınların çocuklarına uyguladıkları, kocanın annesinin kadına uyguladığı, kadının erkeğe uyguladığı şiddet biçimleri az da olsa görülmektedir²¹².

6284 Sayılı Kanun'da şiddet uygulayıcısı olarak kim veya kimlerin tayin edileceğine işaret edilmiş, “*kanun'da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları gerçekleştiren veya gerçekleştirme tehlikesi olan kişiler*” olarak tanımlanmıştır²¹³. Bu kanun ile tedbir uygulanacak kişilerin kapsamı büyütülerek şiddet faili, “*kanunda belirtilen davranışları sergileyen veya sergileme tehlikesi ihtiva eden herkes*” olabilecek şekilde düzenleme yapılmıştır. Mülga 4320 Sayılı Kanun'a göre ev içi şiddeti uygulayan bireylerin kapsamı oldukça dar bırakılmıştı zira sadece “*kusurlu eşin*” şiddet uygulayıcısı olması hususu söz konusuydu. Lakin 2007 yılında, Ailenin Korunmasına Dair Kanunda 5636 Sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerle, şiddetin faili “*kusurlu eş veya diğer aile bireyleri*” olarak değiştirildi²¹⁴. Velhasıl, mülga Kanun'da ne kadar değişiklik yapılırsa yapılsın yeni Kanun'un sağladığı uygulama genişliğini ve kapsam bütünlüğünü karşılamamıştır. 6284 Sayılı Kanun ile kadının boşandığı eşi, eski veya yeni erkek arkadaşı ya da partneri, eski eşin aile bireylerinden dahi gelebilecek olan şiddete karşı seri bir şekilde korunabilmesi yolu açılmıştır.

Ayrıca eski Kanun'a kıyasla bir yenilik niteliğinde diğer bir husus, Yeni Kanun'daki tanımda sadece şiddet uygulayan değil “*şiddet uygulama tehlikesi*” barındıran kişilerin de fail olabileceği nakşedilmiştir²¹⁵. Kadına şiddetle etkili bir mücadelede önemli olan, şiddet gerçekleşmeden gerekli önlemlerin alınabilmesi ve gerçekleşebilecek acı tabloların önüne geçilmesidir²¹⁶. Kanımızca, Yeni 6283 Sayılı Kanun ile, “*şiddet uygulama tehlikesi*” ihtiva eden kimselere karşı önleyici tedbirlerin alınabilmesi yeniliği isabetli olmuştur.

²¹² Korku Owen/W. Owen, s. 34.

²¹³ “6284 Sayılı Kanun”, m.2/1-g.

²¹⁴ Karınca, E., “Ailenin Korunmasına Dair Kanunda 5636 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, Terazi Hukuk Dergisi, Y. 2, S. 11, Ankara 2007, s. 115-121.

²¹⁵ Sağıroğlu, s. 59.

²¹⁶ Bölükbaşı, s. 56.

2.2.9. Tedbir (Önlem) Kavramı

Şiddetle mücadelede etkin bir yol için etkili unsurlardan birisi de, mevzuatta onu engelleyecek metot ya da tedbirlerin bulunmasıdır. Daha önce 4320 Sayılı Kanun'un uygulamalarıyla bu hususta başarılı olamayan hukuk sistemimiz, 6284 Sayılı Kanun ile daha kapsamlı tedbir ve önlemler alma yoluna gitmiştir²¹⁷.

6284 Sayılı Kanun öncelikle yaşam hakkının korunmasına önem vermiş, ayrıca devletin tüm teşekküllerinin şiddetle mücadelede etkin rol almasını hedeflemiş, devletin önleyici tedbirlere hükmedebilmesini işlevselleştirmiş, şiddet uygulayan ya da uygulama tehlikesi bulunanları koruma tedbirleri ile tedavi edilmesini, ihya edilmesini ve topluma kazandırılmasını amaçlamıştır²¹⁸. Bu sayede “*şiddet mağdurları ve şiddet failleri için hâkim, kolluk ve mülki amirler, talep üzerine yahut resen tedbir kararı verebileceklerdir*” (m. 2/1-ğ). Lakin “*Devlet bu kararları alırken şiddet mağdurlarının tekrar şiddete maruz kalmamalarını sağlayacak kararlar vermeli, şiddetin uygulayıcıları içinse, insan haklarına ve insan onuruna yakışır tedbirleri almaya önem vermelidir*” (m. 1/2-c). Bu hususta alınacak önlemler, “*koruyucu*” ve “*önleyici*” nitelikte tedbirler olmak üzere iki çeşittir. Koruyucu tedbirler ilk defa 6284 Sayılı Kanun'da düzenlenmiştir ve “*mülki amir, hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri*” tarafından mağduru muhafaza amacıyla alınır²¹⁹. Önleyici tedbirler, eski Kanun'da da yer almıştır ve “*hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amirince*”, şiddet faili hakkında alınan mükerrer şiddeti engelleme maksatlı tedbirlerdir. Bu tedbirlere ve tedbirlerin alınma usulüne dair ayrıntılı açıklamalara çalışmamızın son konularında yer verilecektir²²⁰.

²¹⁷ Bölükbaşı, s. 56.

²¹⁸ “6284 Sayılı Kanunun Genel Gerekçesi”, bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0572.pdf>, E.T. 26.12.2017.

²¹⁹ Bölükbaşı, s. 56.

²²⁰ Bkz. “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” başlığı altındaki açıklamalar.

BÖLÜM 3

3. TÜRK HUKUKUNDA KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİ VE AİLENİN KORUNMASINA YÖNELİK MÜKTESEBAT

Türklerde tarih boyunca kadının daima ayrı bir değeri olmuşsa da toplumun kadına verdiği bu değer onun sosyal statüsüne yansımamış ve kadınlar aynı ölçüde geri planda bırakılmıştır. Bu bakımdan gerek Osmanlılarda olsun gerekse günümüz Türk toplumunda kadının toplumsal konumu ve rolleri önemli sorunlar içermektedir. Her ne kadar Cumhuriyet Dönemi ile birlikte kadınların statüsü ve rollerinde kadınlar lehine önemli gelişmeler olmuşsa da yasaların kadınlara sağladığı imkânların toplum tarafından kadınlara çok görüldüğünü ve erkek egemen toplumsal yapının kadını sosyal yaşamdan güçlü bir şekilde dışlamaya devam ettiğini söylemek mümkündür.

Kadınlara yönelik olarak gerçekleşen “ayrımcılık” ve “şiddetin” toplumsal bir sorun olması, birçok toplumda sosyal-ekonomik, siyasi ve hukuki adımların atılmasına yol açmıştır. Bu sorun konusunda toplumda güçlenen hassasiyetle Türkiye’de de birçok düzenleme yapılmıştır²²¹. Bir yandan kadının statüsünü destekleyici sosyal kurumlar oluşturulmuş diğer yandan da hukuki düzenlemelerle kadın haklarına yönelik güvenceler ve bunun ihlali hali için cezai müeyyideler getirilmiştir. Bu konuda kadınların yaşadıkları kültürel ve psikolojik sorunlarla baş edebilmesi için Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde faaliyet göstermek üzere “Aile Danışma Merkezleri ve Toplum Merkezleri” kurulmuştur. Bunlara ek olarak medeni hakları ve hak ihlali durumunda uygulanacak müeyyideleri düzenleyen kanunlarla ilgili kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır²²².

²²¹ Bölükbaşı, s. 23-24.

²²² Kitiş; Bilgici, s. 7-9.

3.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

Türk hukuk sisteminde kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetle ilgili ana düzenlemeler en üst norm olan anayasadaki bazı maddelerde dağınık olarak düzenlenmiştir. Anayasanın 10. maddesindeki “*kanun önünde eşitlik*”, 17. maddesindeki “*yaşam hakkı*”, 41. maddedeki aileyi düzenleyen hükümler bunlardan başlıca düzenlemelerdir. Ancak bütün bu maddeler doğrudan hükümlerden ziyade dolaylı hükümler içermektedir. Aileyi düzenleyen 41. maddede 2010 yılında yapılan bir değişiklikle çocukların korunması tedbirleri anayasaya girmiştir. Anayasa’mızın “*Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları*” başlıklı 41. maddesi şu şekilde nihai halini almıştır.

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

Ancak bütün bu hükümlerin hiç birisi tek başına kadınları ve çocukları şiddet ve istismardan koruyabilme imkânına sahip değildir²²³.

Anayasa, cinsler arasındaki güç dengesinin sağlanmasını teminat altına almakla mükelleftir. Devlet anayasası eliyle bu vazifesini belirlerken Anayasa’nın 10. maddesi burada etkin rol oynamaktadır. İşbu maddenin 1. fıkrası açıkça “*ayrımcılık*

²²³ Sever, s. 34.

yasağını” ihtiva eder²²⁴. Bu fıkraya göre ayırım gözetilmemesi önemle arz olunan hususlar; “*dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebepler*” olarak belirlenmiştir. Şüphesiz tüm bu ayrımcılıklar yelpazesinde en çok karşı karşıya gelinen “*cinsiyet ayrımcılığı*” olgusudur. Anayasa’nın 10. maddesine 2004 yılında 2. fıkra izafe edilmiş, işbu fıkra ile “*kadınların da erkekler ile aynı ve eşit hürriyetlere haiz olduğu*” fikri madde hükmüne intikal etmiştir. Bu düzenleme ile devlet açıkça cinsiyetler arası denkleşmesinin hayata geçirilmesiyle mükellef kılınmıştır. Bu durum aynı zamanda önlem politikalarının da vücut bulmasına olanak sağlamıştır²²⁵. Nihai noktada 2010 yılında 2. fıkraya eklenen “*bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı yorumlanamaz*” ifadesi anayasal düzlemde “*pozitif ayrımcılığın*” zeminini biraz daha kuvvetlendirmiştir²²⁶. “*Pozitif (olumlu) ayrımcılık*”; kadın-erkek eşitliğini sağlamak üzere, kadınlar lehine sosyal ve kamusal alanlarda birtakım ayrıcalıklar tanımak anlamına gelmektedir²²⁷. Bu ayrıcalıklar: kota, öncelik, avantaj vs. gibi çeşitli pozitif yardımlar olabilmektedir. Buna tevfikan kadınları avantajlı gruplar ve en önemlisi de cinsiyet ayrımcılıkları karşısında güçlü konuma getirmek hedeflenmektedir. İşbu hususa istinaden gözden kaçırılmaması gereken önemli bir durum da “*pozitif ayrımcılık*” müessesesinin, yeri geldiğinde “*erkekler*”, “*çocuklar*”, “*sakatlar*” gibi diğer dezavantajlı olabilecek grupların fertlerine uygulanması elzem bir ilke olduğudur.

Eşitlik temelinde yapılan düzenlemeler sonucu “*kanun önünde eşitlik*” hususu, mevcut anayasanın 10. maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlenmiş durumdadır²²⁸.

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

²²⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özbudun, 2012, s. 153; Gören, 2006, s. 131; Kaboğlu, 2012, s. 236-237; Tanör, Yüzbaşıoğlu, 2012, s. 120

²²⁵ Tanör; Yüzbaşıoğlu, s. 120.

²²⁶ Bilir, 2004, s. 365.

²²⁷ Tanör; Yüzbaşıoğlu, s. 120.

²²⁸ Baydur; Ertem, s. 95.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

Anayasa'nın 10. maddesinde yapılan bu esaslı değişiklik sonucu hiç kimseye hiçbir sebebe dayanmaksızın kanun önünde ayırım yapılamayacağı anayasal güvence altına alınmıştır²²⁹. Bununla yetinilmemiş ve ikinci fıkrada kadınlarla erkeklerin eşit olduğu da açık bir şekilde belirtilmiştir. Yasa koyucu kadınlarla erkeklerin eşitliğini düzenleyen bu fıkrada daha da ileri giderek devletin bu eşitliği sağlamakla yükümlü olduğunu alenen kayıt altına almıştır. Dolayısı ile anayasa yapılan değişikliğin kadınların haklarını korumaya ve erkeklerle eşitliğini sağlamaya yönelik bu düzenlemesi pasif bir düzenleme olmanın ötesine geçmekte, devleti müeyyide altına almaktadır. Bu hükümden hareketle devletin ihmalinin hesabının sorulması mümkündür. Bu yüzden yeni anayasal düzenlemedeki sağlanan bu statü hakkını hukuk teorisindeki negatif hakların ötesine geçen istisnai bir şekilde düzenlenmiş aktif haklardan biri olarak ele almak mümkündür²³⁰.

Anayasa'da tüm bahsi geçen maddelerin yanında İnsan hakları esasına göre şekillenen diğer kanun hükümleri de mevcuttur. Mesela; Anayasa'nın 12. maddesinde; *“tüm bireylerin ayırım gözetmeksizin dokunulmaz, vazgeçilmez ve devredilmez haklarının olduğu”* kabul edilmiş, bunun yanında 17. maddesinde; *“herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı olduğu, eziyet ve işkenceye kimsenin maruz kalamayacağı”*; 19. maddede ise *“herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği olduğu”* nakşedilmiştir²³¹.

²²⁹ R.G. 22.05.2004, S.25469.

²³⁰ Baydur; Ertem, s. 95.

²³¹ Metinde sayılan maddeler dışında Anayasanın kadın-erkek eşitliğini güvence altına almayı temin eden ilgili diğer bazı maddeleri ise şöyledir: Any. m. 42; *“eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi”*, *“kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz... İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için*

Tüm bu anlattıklarımıza ilave mahiyetinde; Anayasa’ımızda 2004 yılında bir değişiklik yapılmış 90. maddeye bir cümle eklenmiş; temel hak ve hürriyetler bakımından konvansiyonel iç hukuk müessesesi normatif anlamda nihayetlenerek tekçi hukuk görüşü Anayasa kapsamında kabul görmüştür²³². Anayasa’ımızda 2004 yılında yapılan değişiklikle 90. maddenin son fıkrasına “*usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır*” ek cümlesi yerleştirilmiş, uluslararası andlaşmaların iç hukukumuzdaki yeri belirlenmiş. Nitekim, usulüne göre tasdik edilen bir milletlerarası andlaşma iç hukukumuzun bir parçasıdır. Dolayısıyla bu tasdikten geçmiş milletlerarası sözleşmeler iç hukukumuzda doğrudan uygulanma kabiliyetine haiz olacaklardır²³³. Bu sebeple “*kadın haklarına, kadınlara yönelik şiddete ve ayrımcılığa*” ilişkin düzenlenen muhtelif milletlerarası sözleşmeler de doğrudan iç hukukumuzun bir düzenlemesi olarak yerini bulacaktır²³⁴.

Kadın hakları ve eşitliği ile ilgili olarak bu şekilde atılan ileri düzey bir adımın, normlar hiyerarşisinin altında yer alan diğer hukuki metinlere de yansması ve bu metinlerin yeni anayasal felsefeye göre düzenlenmesi kaçınılmazdır. Zaten bu düzenlemelerin devamındaki süreçte “*4721 Sayılı Türk Medeni Kanun*” içerisinde köklü değişiklikler yapılarak kadınların statüsü, hakları, aile birliğindeki yeri gibi birçok konu yeniden kaleme alınmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki “*kadına yönelik şiddet*” ve “*kadın hakları*” gibi kavramlarla ilgili hukuki gelişmeler, son yıllarda

zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır”. Any. m. 49. “*Çalışma hakkı ve ödevi*”, “*çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir*”. Any. m. 50; “*çalışma şartları ve dinlenme hakkı*”, “*kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar*”. Any. m. 66; “*Türk vatandaşlığı*”, “*Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türk’tür*”. Any. m. 70; *Hizmete girme*, “*Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir. Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez*”.

²³² Engin, s. 10.

²³³ İşbu hususla ilgili ayrıntılı bilgi ve araştırmalar çalışmamızın “*Dördüncü Bölümü*”nde, “*Uluslararası Sözleşmelerin Pozitif Hukukumuzdaki Yeri*” başlığı altında incelenmiştir.

²³⁴ Kapani, K., “*Kamu Hürriyetleri*”, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993, s.73.

yapılan değişiklikler vasıtasıyla gündeme gelmesiyle sınırlı olmayıp, 1990'lerden itibaren hukuk camiasının tartışma konusu olmuştur.

3.2. Türk Medeni Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

3.2.1. Genel Olarak

Kadınların bir insan olarak sahip oldukları haklara kavuşması meşakkatli mücadeleler sonucunda olmuştur. Batıda özellikle feminist hareketlerin etkisiyle kadınların erkeklerle eşit statüye kavuşması biraz daha erken olmuş, modern toplumlardaki bu mücadele Türk toplumu gibi geleneksel toplumları da etkileyerek çeşitli hukuki adımlarla kadınların hakları ile ilgili önemli gelişmeler olmuştur. Türkiye de her vatandaş gibi kadınların da sahip olduğu haklar, anayasal garantiler altındadır²³⁵.

Yeni bir yüzyıla girerken bu konuda kadınlar lehine yeni gelişmeler olmuş, 2001 ve 2004 yıllarında anayasanın bazı maddelerinde yapılan değişikliklerle kadınların erkeklerle eşitliği konusundaki var olan durumda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi hiç kuşkusuz ki; “*aile birliğinin reisi olarak erkeği*” kabul eden hükümlerin kaldırılarak “*aile, eşler arasında eşitliğe dayanır*” hükmünün getirilmesidir. Bu yeniliğe bağlı olarak Türk Medeni Kanunu'nda da köklü bir değişiklik yapılarak “*aile birliğinin eşler arası eşitliğe dayandığı*” ilkesi kabul edilmiştir²³⁶.

Türk hukukunda “*kadına yönelik şiddet*” hususunda tanımlamaya, “6284 Sayılı Kanunun” 2. maddesi ve “*Uygulama Yönetmeliğinin*” 3. maddesinde gidilmiştir. Kanun ve Yönetmelik, kavram kargaşalığına yol açılmaması, gereksiz yinelemelerde bulunulmaması için bu kavramların tanımlamalarına yer vermiştir²³⁷.

²³⁵ Baydur; Ertem, s. 98.

²³⁶ Gümüş, s. 126.

²³⁷ Sağıroğlu, s. 79.

“Kanun ve Yönetmeliğinde”²³⁸ aynı tanımlamalara yer verilse de kanunda bunlardan ayrı olarak “ev içi şiddet” tanımlamasına yer verilmiştir. Fakat yönetmelik olarak bakacak olursak burada, Kanun’daki açıklamalardan ziyade daha birçok kavramın açıklaması tercih edilmiştir²³⁹.

İşbu başlık altında, “Kadına karşı şiddet ve aile fertlerinin korunması” hususu, “Özel Hukuk Alanında” mercek altına alınacak, “4721 Sayılı Medeni Kanun” ve “6098 Sayılı Borçlar Kanunumuz” baz alınarak irdelenecek ve çalışmamızın daha detaylı olarak sergilenmesi sağlanacaktır.

3.2.2. Kişiler Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

Aile içi şiddet olgusu incelendiğinde, bilhassa “kişilik hakkı ihlali” ve kişilik haklarına ilişkin her türlü aile içi şiddetin müeyyidesi olarak “maddi ve manevi tazminat” hususu değinilmesi gereken bir husustur²⁴⁰. Aile içi şiddet vakıaları incelendiğinde, tüm bu elim olayların ekseriyetle 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 24. ve 25. maddeleri açısından birer “kişilik hakkı ihlali” olduğu gözlemlenebilir. TMK’nın 24. maddesinde bu husus açıkça belirtilmiştir:

“Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hakimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır”.

Ayrıca TMK’nın “Davalar” başlıklı 25. maddesi de aynı maddenin bütünleyicisi niteliğinde olup saldırıya karşı gidilecek dava yolları hususunu aydınlatmaktadır:

²³⁸ “Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik”, R.G. 01.03.2008, S.26803.

²³⁹ Sağıroğlu, s. 89.

²⁴⁰ Dural, Gümüş, s. 3-4.

“Davacı, hakimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir.

Davacı bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanması isteminde de bulunabilir.

Davacının, maddi ve manevi tazminat istemleri ile hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekaletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesine ilişkin istemde bulunma hakkı saklıdır.

Manevi tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez.

Davacı, kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir.

Kişilik haklarının bedensel, ruhsal ve toplumsal boyutlarının ihlali, aile içi şiddet eylemlerinde doğrudan oluşan bir neticedir”.

İşbu madde hükümlerinden de anlaşılacağı gibi kişilik haklarına yönelik saldırı altında bulunan kimse maddi ve manevi tazminat davası açmaya kabildir. Gelgelelim konumuz kadına karşı şiddet ve ayrımcılık perspektifinde kadının ve ailenin korunması olması hasebiyle; kadına karşı işlenen şiddet eylemi daha çok kadın üzerinde manevi zarara sebep olmaktadır. Bu sebeple kişilik haklarına saldırı altında bulunan kadın ruhsal hasarlarının telafî maksadıyla işbu dava yoluna gidebilmektedir. Nitekim aynı husus; Türk Borçlar Kanunu’nun 58. maddesi çerçevesinde de kabul edilmiş olup; kanun koyucu bu gibi zararların tazmini için “zarar görene, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini” buyurmuştur²⁴¹.

²⁴¹ Sağıroğlu, s. 91.

Bu hususta başvurulabilecek “*manevi tazminat*” dava yolu, kişilik hakları hukuka aykırı biçimde lağvedilen kişinin yaşadığı “*acı, elem ve ıstırabın*” dindirilmesini ve ruhsal hasarın telafisini hedefler²⁴².

3.2.3. Aile Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

Eşlerin beraberce, ömürlerinin sonuna dek sürdürecekleri umuduyla kurdukları aile birliği zaman zaman sarsıntılı durumlardan ve zor dönemlerden geçebilmektedir. Bu noktada asıl mühim olan eşlerin birbirlerine tutunabilmeleridir. Esasen devlet olarak da yüklenilmesi gereken vazife, “*evlilik birliğinin devamının*” sağlanabilmesidir. Devlet, yetkili ve görevli mahkemelerinin hâkimleri eliyle, eşlerin uyuşmazlığa düşmeleri halinde müdahale yoluyla “*evlilik birliğinin korunmasını*” sağlayacaktır²⁴³. Bu hususta yapılan başlıca düzenleme 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun hükümleridir. Bu hükümler birliğin sona ermesini önleme niyeti taşıyan, bir çözüm olarak atfedilen “*boşanma*” müessesesinin nihai çözüm olarak görülmesi saikinde olan, boşanma işlemine gelene kadar aile içinde çözülebilecek ne uyuşmazlık varsa çözmeyi amaçlayan hükümlerdir. Bu hususta amaç, sorunları çözüme kavuşturmadır²⁴⁴. Hâkimin bu itibarla alabileceği önlemler, TMK’nın 195. ve 201. maddeleri arasındaki evlilik birliğini koruyucu önlemler ile TMK’nın “*Aile Hukuku*” başlıklı kitabının diğer maddelerinde bulunan önlemlerdir²⁴⁵.

Aile içi şiddete yol açan davranışlar, “*Aile Hukuku*” yönünden “*evlilik birliğinden doğan bir yükümlülüğün ihlalini*” oluşturur. Bu husus bir başka deyişle, “*aile hukukundan doğan bir yükümlülüğün ihlalini*” ihdas eder ve özel hukuk alanında çeşitli müeyyideleri ihtiva eder²⁴⁶. Türk Medeni Kanunu’nun 195/1 madde hükmünde hâkimin evlilik namına önlem alabilmesi için birtakım şekil şartları sunulmuştur. İşbu madde hükmüne göre;

²⁴² Dural, s. 158.

²⁴³ Akıntürk ; Ateş Karaman, s. 131; Könezoğlu, 2006, s. 40.

²⁴⁴ Gümüş, s. 131.; Ayan, s. 24.

²⁴⁵ Dural, s. 173.

²⁴⁶ Gençcan, s. 561.

“Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi halinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilirler”.

Yani hâkim evliliğe, sadece eşlere sıkı sıkıya bağlı bir hak olan müdahaleyi talep hakkını, eşlerden birinin veya ikisinin kullanması ile müdahale edebilir²⁴⁷. Nitekim bunun için gerekli olan tek önemli husus, *“evliliğin, TMK hükümleri kapsamında geçerli olarak kurulmuş bir evlilik”* olmasıdır²⁴⁸.

Evlilik birliğinin korunması bakımından hâkimin önlem alabilmesindeki bir diğer şekli şart ise; eşleri görevli ve yetkili mahkemeye talepte bulunmasıdır. *“Evlilik birliğinin korunmasına yönelik önlemler konusunda yetkili mahkeme eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesidir”* (TMK m.201/1). *“Eşlerin yerleşim yerleri farklı ve her ikisi de önlem alınması konusunda talepte bulunmuş ise, yetkili mahkeme ilk istemde bulunanın yerleşim yeri mahkemesidir”* (TMK m.201/2). *“Önlemlerin değiştirilmesi, tamamlanması veya kaldırılması konusunda ise yetkili mahkeme, önlem kararını veren mahkemedir”* (TMK m.201/3). *“Ancak, her iki eşin de yerleşim yeri değişmişse, yetkili mahkeme eşlerden herhangi birinin yeni yerleşim yeri mahkemesidir”* (TMK m.201/3). *“4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun”* ışığında baktığımızda; bu hususlardaki görevli mahkeme, *“Aile Mahkemeleridir”*. Nitekim gerekli gördüğü önlemleri alma yetkisine haiz olan hâkim, *“Aile Mahkemesi Hâkimi”* olacaktır²⁴⁹. Hâkimin evlilik birliğine müdahalesi bakımından maddi şekil şartları da söz konusudur.

TMK m. 195 kapsamında *“Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi”* ve *“Evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi”* olmak üzere iki şart irdelenecektir. TMK m. 195’de evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin ne gibi yükümlülükler olduğu ve neleri kapsadığı hususunda bir aydınlatma söz konusu değildir. Lakin TMK’nın *“Aile Hukuku”* kitabında *“Evliliğin*

²⁴⁷ Könezoğlu, s. 41.

²⁴⁸ Dural vd., s. 174

²⁴⁹ Baktır, s. 93.

Genel Hükümleri” başlığı altında bu duruma ışık tutulmuştur. Nitekim burada TMK m.185 ve 186’da bu yükümlülükler açıkça ve özenle sayılmıştır²⁵⁰. Bu mükellefiyetleri derlediğimizde tematik olarak belli başlı başlıklar elde edilmiştir; kısaca bu yükümlülükleri şöyle özetleyebiliriz; “*Birliğin Mutluluğunu Sağlama Yükümlülüğü*”²⁵¹, “*Sadakat Gösterme Yükümlülüğü*”²⁵², “*Dayanışma ve Yardım Yükümlülüğü*”²⁵³, “*Çocukların Bakım ve Gözetimine Özen Gösterme Yükümlülüğü*”²⁵⁴, “*Birlikte Yaşama Yükümlülüğü*”²⁵⁵, “*Birliği Beraberce Yönetme Yükümlülüğü*”²⁵⁶, “*Birliğin Giderlerine Katılma Yükümlülüğü*”²⁵⁷, “*Meslek ve İş*

²⁵⁰ Akıntürk vd., s. 133.; Könezoglu, s. 41.

²⁵¹ TMK m. 185/2’ye göre; “*evlilik birliğinin mutluluğunu el birliğiyle sağlamakla yükümlüdür*”.

²⁵² TMK m. 185/3’de; “*Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak, yardımcı olmak zorundadır*” şeklinde ifade edilmektedir.

²⁵³ TMK m. 185’te; eşlerin birbirlerine “*yardımcı olmak*” yükümlülüğünden bahsedilmektedir.

²⁵⁴ TMK m. 185’te; “*eşlerin çocuklarının bakım ve gözetimine özen gösterme yükümlülüğüdür*”. Benzer bir düzenlemeye TMK m. 339 ve m. 341’de de rastlanılmaktadır.

²⁵⁵ TMK m. 185’te düzenlenen diğer bir yükümlülük ise “*eşlerin birlikte yaşamaları yükümlülüğüdür*”.

²⁵⁶ TMK m. 186/2’ye göre; “*eşler evlilik birliğini birlikte yönetmekle yükümlüdür*”. Bu hükme göre “*eşlerden biri birlikteliğin yönetimine ilişkin hususlarda diğer eşini bilgilendirmek ve onunda katılımını sağlamak zorunluluğundadır*”. Bu hususta eşlerden biri bu yükümlülüklerini yerine getirmez ve eşinin girişimlerini engellemeye kalkarsa kişinin bu tutumu TMK m. 2’ye göre “*dürüstlük kuralına*” zıtlık ihtiva edecektir.

²⁵⁷ TMK m. 186/3’e göre; “*evlilik birliğinin giderlerine eşlerin güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılmaları gerekmektedir*” hükmüne varılmıştır. Ayrıca TMK m. 196/2 “*eşler birliğin ihtiyaçlarını finanse etmek kadar birliğe kişisel çabalarıyla, emekleriyle destekte bulunmalıdırlar*” hükmüne göre eşlerin sadece parasal anlamda giderlerine katkıda bulunmayı ev işi veya emek getirmeyen gibi faaliyetleri de birliğin giderlerine katılma yükümlülüğü çerçevesinde irdelenebilir.

*Seçiminde Özen Gösterme Yükümlülüğü*²⁵⁸, *“Eşlerin Bilgi Verme Yükümlülüğü”*²⁵⁹ olduğunu söyleyebiliriz.

Aile içi şiddet ihdas eden hareketlerin, yukarda işaret ettiğimiz yükümlülükleri ihlal edeceği aşikardır. İşbu hususta *“Aile Hukuku”* kapsamında akıllara ilk gelen müeyyide ise *“boşanmadır”*. Mamafih *“boşanma”* harici başkaca müeyyideler de söz konusu olabilir. Boşanmanın akabinde iki tarafın birbirlerine ilişkin *“nafaka yükümlülüklerinin”* belirlenmesinde *“aile içi şiddet oluşturan hareketlerin kusurlu bir hareket olması”* hasebiyle nafakanın belirlenmemesi müeyyidesi tecessüm edecektir. Bunun yanında *“edinilmiş mallara katılma rejiminin”* tasfiyesinde ise şiddet faili tarafın *“katılma alacağının”* miktarının hakim kararıyla azalmasına hükmedilecektir²⁶⁰.

Bunun yanında Ülkemizde *“6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun”* yürürlüğe girmesiyle uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde bir diğer alternatif olan *“arabuluculuk”* müessesesi mevzuatımıza intikal etmiştir. Aile Hukuku alanında ortaya çıkan ihtilaflarda boşanmadan evvel başvurulması ön görülen bu yoldaki amaç *“aile birliğinin korunmasıdır”*. Aile hukuku uygulamasında hâkime uyuşmazlıkların çözümü esnasında TMK'nın 4. maddesinden kaynaklanan *“takdir yetkisini kullanma”* imkânı da geniş bir şekilde tanınmaktadır²⁶¹. Ülkemizde Aile Hukukunu ilgilendiren konulardaki uyuşmazlıklar büyük artış göstermektedir bu nedenle aile mahkemelerinin iş yükü artırmıştır. Tüm yargı sistemini ilgilendiren bu durum, yargının seri çalışarak uyuşmazlıkların çözümündeki başarısını olumsuz etkilemektedir. Bu hususta hukuki ihtilafların mahkemelerde çözülmesindense, farklı

²⁵⁸ EMK' da kadın eşler kocasından izin almadan herhangi bir işe izinsiz giremezlerdi. Ancak yeni TMK'nın kabulü ile eşlerin meslek ve iş seçiminde herhangi bir kısıtlama olmaksızın *“Eşlerden her biri, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almak zorunda değildir. Ancak meslek, iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararı göz önünde tutulur”* hükmü 192. madde de düzenlenmiştir.

²⁵⁹ *“Eşler arasında bilgi verme yükümlülüğü”* İsviçre Medeni Kanun'u m. 159 ve m. 170'te yer almıştır. Ancak TMK' da bu hükümler bulunmamaktadır.

²⁶⁰ Gümüş, s. 11-12.

²⁶¹ Dural, Gümüş, s. 3-4.

türde ihtilaf çözüm metotlarına gidilmesi ihtiyacı hasıl olmuştur. “Arabuluculuk”, tarafların istemeleri halinde, ihtilafın objektif üçüncü kişinin nezdinde ve yardımında çözümlenmesi olarak adlandırılabilir²⁶².

Aile Hukuku’nda, “*aile içi şiddet*” bakımından, şiddet failine yönelik “*yaptırımlar*” konusunun daha net tebarüz edilmesi için, alt başlıklarımızla tasniflenerek, aşağıdaki konularda ele alınacak olmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

3.2.3.a. Boşanma Yaptırımı

Şiddet mağduru eşin hala şiddet faili ile aynı çatı altında yaşamını idame ettirmek istememesi, evlilik birliğinin sürdürülmesini arzulamaması oldukça makul bir yaklaşımır. Medeni Kanunumuzdaki boşanma nedenlerine bakıldığında; ilkin 162. maddede düzenlenen “*hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış*” hasebiyle boşanma; ikinci olarak da 166. maddede düzenlenmiş olan ve “*genel boşanma sebebi*” olarak da nitelendirilen “*evlilik birliğinin temelinden sarsılması*” hasebiyle boşanma olmak üzere, “*aile içi şiddet*” bakımından tatbik edilebilir “*iki*” boşanma sebebi dikkate şayandır²⁶³:

i. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Nedeniyle Boşanma

Maddede belirtilen bütün davranış çeşitleri tek tek birer boşanma sebebi olabilir. Yasa koyucu, “*hayata kast*” hususunda açıkça “*öldürme kastı*” aramaktadır. Bu nedenle, “*fiziksel şiddet*” söz konusu olmasına rağmen “*öldürme kastıyla*” fail tarafından hareket edilmemişse “*hayata kast*” nedeniyle boşanmaya gidilemeyecektir. Yasa koyucu, “*pek kötü davranış*” yönünden “*eşe karşı, onun bedensel bütünlüğünü ve sağlığını bozacak nitelikte saldırıda bulunmak*” olarak nitelendirmektedir²⁶⁴.

²⁶² Özcan, s. 334.

²⁶³ Tezcan, s. 565-566.

²⁶⁴ Dural vd., s. 185.

“Onur kırıcı davranış” bakımından yasa koyucu nüvesinde “duygusal şiddet” ihtiva eden davranışları bir boşanma sebebi olarak ele almıştır²⁶⁵.

ii. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma

Bu boşanma türü genel bir olgu olarak “evlilik birliğinin temelinden sarsılması” temeline dayanır. Burada özel boşanma sebeplerindeki gibi bariz ve dikkat çeken bir hareket söz konusu değildir. Hakim, bu sebebi dayanak noktası yaparak boşanmaya hükmedebilmesi için, “artık müşterek hayatın sürdürülmesinin kendilerinden beklenemez olduğuna” kanaat getirmeli ve tespit etmelidir. Aile içi şiddet bakımında bu boşanma sebebine bakılacak olursa elbette ki; fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik şiddet vasıta yapılarak eşe kötü muamelede bulunmak evlilik birliğini temelinden sarsılmasına sebep olacaktır.

3.2.3.b. Boşanmanın Sonucunda Maddi/Manevi Tazminat ve Nafaka Verilmemesi Yaptırımı

TMK’nın 174. maddesi maddi ve manevi tazminat istemlerine ilişkin ölçüyü tarafların “kusur oranlarına” göre tayin edecektir. TMK m. 174 bu durumu şu şekilde hükme bağlamıştır:

“Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir.

Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir”.

Bu durumda boşanmanın gerçekleşmesinde daha az kusuru bulunan taraf daha kusurlu bulunan taraftan “maddi ve manevi tazminat” isteyebilecektir. Burada nazara alınması gerekli husus şudur ki; maddi-manevi tazminat talebi, içeriğinde TMK m. 24 ve TBK m. 58 ile paralel olan bir “kişilik hakkı ihlali” ihtiva etmelidir. Elbette

²⁶⁵ Özcan, s.335.

ki; “*aile içi şiddet*” olgusunu ihtiva eden her eylem Medeni Hukukumuz kapsamında, şiddet mağduru eş bakımından birer “*kişilik hakkı ihlalidir*”²⁶⁶.

“*Yoksulluk Nafakası*” bakımından da kanun koyucu aynı şekilde kusur kriterini göz önünde bulundurmuştur. Medeni Kanunu’nun “*Yoksulluk Nafakası*” başlıklı 175. maddesi bu hususu şu minvalde nitelemiştir:

“*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.*”

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz”.

Madde hükmü doğrultusunda bakıldığında varılacak netice şudur ki; boşanmanın sebeplerinde daha kusurlu olan taraf, işbu nafakadan faydalanmamalıdır. Tarafların “*kusur eşitliği*” bulunması durumunda ise; Yargıtay, talepte bulunan yararına işbu nafakaya karar verileceğine kanaat getirmiştir²⁶⁷. Nazara alınması elzendir ki; işbu nafakanın “*maddi ve manevi tazminat davalarından*” farklı yönü, kendisinden nafaka isteminde bulunulan tarafın kusuru gözetilmeyecektir.

3.2.3.c. Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Tasfiye Aşamasında Katılma Alacağıın Hayata Kast Sebebiyle Azaltılması ya da Kaldırılması Yaptırımı

Türk Medeni Kanunu’nun 236. Maddesinde, tarafların edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinde “*Artık Değere Katılma*” başlığı altında detaylar belirtilmiştir, madde hükmünde şöyle açıklanmıştır;

“*Her eş veya mirasçuları, diğer eşe ait artık değerinin yarısı üzerinde hak sahibi olurlar. Alacaklar takas edilir.*”

“*Zina veya hayata kast nedeniyle boşanma hâlinde hâkim, kusurlu eşin artık değerdeki pay oranının hakkaniyete uygun olarak azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilir*”.

²⁶⁶ Arberk, Ö., “*Boşanmanın Mali Sonuçları*”, 2005, s. 116-162.

²⁶⁷ Arberk, s.140-141.

Kanun koyucu işbu madde hükmünde hakime, katılma alacağının hakkaniyete göre azaltılması veya topyekûn kaldırılması yetkisi arz etmiştir. Buna göre hakim iki durumda işbu yetkiye haiz olacaktır:

- ✓ “Eşlerin zina nedeniyle boşanmış olması hali”,
- ✓ “Eşlerin hayata kast nedeniyle boşanmış olması hali”.

Yukardaki tüm iki durum için de, kusurlu veya kusur oranı fazla olan eşin, işbu kusuru nazara alınarak “katılma alacağının azaltılması ya da kaldırılmasına” kararına hakim, “takdir yetkisi” doğrultusunda hüküm getirebilecektir²⁶⁸. TMK m. 236’nın lafzının bariz olarak nitelediği gibi, belirtilmiş nedenler haricindeki boşanma nedenlerine dayanarak verilen boşanma kararında hakimin, katılma alacağında eksiltmeye gitmeye yönelik bir “takdir yetkisi” söz konusu olamayacaktır.

Evlilik birliği içinde gerçekleşen ve boşanmaya sebebiyet veren kusurlu davranışın, kusurlu eşin evlilik birliğine verdiği desteğin bir göstergesi olan katılma alacağının, kusurlu eş aleyhine olacak şekilde eksiltmesi veya kaldırılmasını da akabinde gerçekleştiriyor olması nedeniyle bu husus öğretilde bir “medeni hukuk cezası” olarak geçmektedir²⁶⁹.

3.2.4. Miras Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

Miras Hukukunda, şiddet faili eşin yüz yüze geleceği yaptırımlar; TMK’nın 510. maddesi uyarınca “*Mirastan Çıkarma*” ve 578. maddesi uyarınca “*Mirastan Yoksunluk*” olacaktır. Başlığımız altında, “*aile içi şiddet*” kapsamında değerlendirilecek davranışları sergileyen eşe karşı, Miras Hukukundan doğan yükümlülükler doğrultusunda uygulanacak yaptırımları değerlendireceğiz.

²⁶⁸ Demir, Ş., “*Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Artık Değerin Hesaplanması ve Paylaştırılması*”, 2014, S. 1., s. 244-255.

²⁶⁹ Özüğür, A.İ., “*Mal Rejimleri*”, 2007, s.231.

3.2.4.a. Mirastan Çıkarma Yaptırımı

Türk Medeni Kanunu'nun 510. maddesi kapsamında, “*miras bırakanın ölmeden evvel tek taraflı irade beyanı*” ile “*saklı paylı mirasçılarını*”, işbu maddede belirtilen gerekçelerin mevcudiyeti dahilinde mirasçılıktan çıkarabileceği tanzim edilmiştir. İşbu madde hükmünde gerekçeye konu olabilecek nedenler şunlardır:

- ✓ “*Miras bırakana veya miras bırakanın yakınlarına karşı ağır bir suç işlenmişse*”,
- ✓ “*Miras bırakana veya miras bırakanın aile yakınlarına karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getiremiyorsa*”.

Yukardaki sebeplerden birinin mevcudiyeti halinde muris, mirasçısını mirastan çıkarabilir. “*Aile içi şiddet*” muhtevastındaki fiillerin, yukardaki sebeplerden en az bir tanesine tekabül edecek derecede vuku bulması durumunda, muris tarafından şiddet faili eşe mirastan çıkarılma yaptırımı uygulanabilecektir²⁷⁰.

Mirastan çıkarma, “*medeni hukuk cezası*” olarak öğretilde yer almaktadır. İşbu cezanın vicdani dayanağı, miras bırakana kötülük eden mirasçının veya eşin mirasçı sıfatına haiz olmasının hakkaniyete uygun olmadığı fikridir²⁷¹.

3.2.4.b. Mirastan Yoksunluk Yaptırımı

Türk Medeni Kanunu'nun 578. maddesinde, tahdidi olarak belirlenen “*mirastan yoksunluk*” sebeplerinden bir tanesinin olması halinde mirasçının “*mirasçılık*” sıfatı kendiliğinden kalkacaktır²⁷². Bu durumun “*Mirastan Çıkarma*” durumundan farkı; murisin “*ölüme bağlı tasarruf*” tanzim etmesine gerek yoktur, “*mirastan yoksunluk nedenleri*” en az bir adet dahi olsa mevcut olduğu zaman, mirasçılık sıfatı resen kalkacaktır²⁷³. Türk Medeni Kanunu'nun 578. Maddesi şu şekilde tanzim edilmiştir:

²⁷⁰ Serozan, R.; Engin, İ, “*Miras Hukuku*”, Ankara 2014, s. 180-188.

²⁷¹ Sarı, s.230-232.

²⁷² Serozan, vd., s. 35.

²⁷³ Serozan, vd., s. 35.

“Aşağıdaki kimseler, mirasçı olamayacakları gibi; ölüme bağlı tasarrufla herhangi bir hak da edinemezler:

1. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler,

2. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirenler,

3. Mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayanlar ve engelleyenler,

4. Mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar.

Mirastan yoksunluk, mirasbırakanın affıyla ortadan kalkar”.

Yukarda görüldüğü üzere; işbu madde hükmünün ilk üç bendi hane içindeki şiddet vakalarında tatbik edilebilecek tanzimlerdir. Madde hükmünde nakşedildiği gibi, bir hareketin kasti olarak ifa edilmesi temyiz kudretinin mevcut olmasını gerektirir. Lakin ceza ehliyetinin mevcut olması ya da olmaması farklılık doğurmaz. Zira, “*mirastan yoksunluk*” neticesinin vuku bulabilmesi kasti eylemin ceza muhakemesine intikal edip etmemesiyle bağlantılı değildir. Ceza muhakemesi sonucu hükme varılmamış dahi olsa “*mirastan yoksunluk*” olgusu resen sübuta erecektir²⁷⁴.

Türk Medeni Kanunu’nun 578. Maddesine istinaden değinilmesi gereken önemli bir husus da şudur: “*Mirastan yoksunluk*” yaptırımını yalnız “*asli faile*” değil, aynı zamanda eylemin gerçekleşmesinde asli faille birlikte “*yardım eden ve/veya onu teşvik eden kişilere*” de sonuç doğuracaktır²⁷⁵.

3.2.5. Borçlar Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

Borçlar Hukuku, disiplin olarak Medeni Hukukumuz müktesebatının bir alt dalını oluşturur. Buna istinaden Borçlar Hukuku alanındaki hukuki argümanları, “5721 Sayılı Türk Medeni Kanunundan” ayrı bir kanun olarak düzenlenen “6098

²⁷⁴ Sarı, s. 231.

²⁷⁵ Serozan, vd., s. 35-36.

Sayıli Türk Borçlar Kanunu” muhtevasında ele alınmaktadır. Aile içi şiddet ihtiva eden fiiller, “*Aile Hukuku*” yönünden nasıl ki “*evlilik birliğinden-aile birliğinden doğan yükümlülük ihlali*” olarak değerlendiriliyorsa, işbu düzlemde ele alınan fiiller aynı zamanda “*Borçlar Hukuku*” yönünden “*haksız fiil*” ihdas etmektedir. Açıklamaya çalıştığımız husus şudur: işbu şiddete konu eylemler, özel hukuk nezdinde Türk Borçlar Kanunu’nun 49. maddesi kapsamında bir “*haksız fiil*” oluşturacağı aşikardır. Aynı zamanda, işbu eylemlerin Türk Borçlar Kanunu’nun 58. maddesi doğrultusunda “*kişilik hakkı ihlali*” meydana getireceği barizdir²⁷⁶.

3.2.5.a. Maddi ve Manevi Tazminat Yaptırımı

Aile içindeki bireylere şiddet uygulayan faile karşı Borçlar Hukuku kapsamında uygulanacak yaptırım; TBK m. 49’dan kaynaklanan “*tazminat*” yaptırımıdır²⁷⁷. Bu yaptırım haksız fiil temellinde “*kusur sorumluluğuna*” dayanır. TBK m. 49 hükmünün lafzı şu şekildedir:

“Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.

Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”

Yasa koyucu sorumluluk başlangıcını “*kusur*” şatına bağlamış olmasına tevfikan failin temyiz kudretine haiz olması gerektiği anlaşılmaktadır. Buna rağmen failde, şiddet ihtiva eden fiili işlediği anda, geçici nedenlerle temyiz kudretinin kaybı oluşmuşsa, bu durumda da “*hakkaniyet sorumluluğuna*” dayanan ve TBK m. 59’da düzenlenen “*kusursuz sorumluluk*” halinden dolayı failin sorumluluğu doğacaktır²⁷⁸. Bu hususa ilişkin TBK m. 59 hükmü açıktır:

²⁷⁶ Gençcan, s.559-565.

²⁷⁷ Tandoğan, H. “*Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*”, İstanbul, 2008, s. 375-376.

²⁷⁸ Gençcan, s.559-565.

“Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden kişi, bu sırada verdiği zararları gidermekle yükümlüdür. Ancak ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru olmadığını ispat ederse, sorumluluktan kurtulur.”

Haksız fiil sorumluluğuna dayanan kusur “*kasten*” olabileceği gibi, “*ihmalen*” de olabilir. Buna tevfikan, aile içi şiddet oluşturan eylemler de ekseriyetle *kasten* gerçekleşmesine rağmen, ağır ihmal temelinde de gerçekleşebilir²⁷⁹. Her durumda mağdurda zarar meydana getirecek bir netice oluşacağı için, hakim kusurun ağırlığına ve türüne göre tazminat miktarına takdir edebilir. Hakime, failin kusur ağırlığına dayanarak tazminat belirleyebilme görevi TBK m. 51’de açıkça verilmiştir:

“Hakim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler.

Tazminatın irat biçiminde ödenmesine hükmedilirse, borçlu güvence göstermekle yükümlüdür.”

Bunun yanında Türk Borçlar Kanunu, “*zarara uğrayanın manevi zararına binaen manevi tazminata da hükmedilmesi*” gerektiğini belirtmiştir. Aile içi şiddet meydana getiren eylemlerin mağdurda sadece maddi zarar meydana getirmesi beklenemez, nitekim kişinin duyduğu “*acı, elem ve ıstırapın*” dindirilmesi hukuk vicdanı mertebesinde elzemdir. Dolayısıyla, TBK’ da “*manevi tazminat*” hususunu ihtiva eden 58. madde hükmü şöyledir:

“Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında para ödenmesini isteyebilir.

Hakim, bu tazminatın ödenmesi yerine, diğer bir giderim biçimi kararlaştırabilir veya bu tazminata ekleyebilir; özellikle saldırıyı kınayan bir karar verebilir ve bu kararın yayımlanmasına hükmedebilir.”

²⁷⁹ Tandoğan, “*Borçlar Hukuku*”, s. 282-383.

3.2.5.b. Bağışlamanın Geri Alınması Yaptırımı

Türk Borçlar Kanunumuzun 295. Maddesine bahsedeceğimiz durumlar dahilinde; *“bağışlayan, bağışlamayı geri alabilir ve bağışlananın zenginleşmesi ölçüsünde bağışlama konusunun geri verilmesini isteyebilir”*.

- ✓ *“Bağışlanan, bağışlayana veya yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse”*,
- ✓ *“Bağışlanan, bağışlayana veya onun ailesinden bir kimseye karşı kanundan doğan yükümlülüklerine önemli ölçüde aykırı davranmışsa”*.

Yukarıdaki sebeplerden birinin mevcut olması durumunda, *“bağışlayan”* tek taraflı ve muhatabına ulaşması gerekli bir irade beyanıyla *“bağışlama sözleşmesini”* ortadan geçmişe dönük biçimde ortadan kaldırabilir. Bu hak, kullanımı itibariyle bir yıllık *“hak düşürücü süreye”* tabi tutulmuştur²⁸⁰. Ayrıca, *“bağışlamanın geri alınması”* müeyyidesi bağışlayanın ölümü halinde mirasçılara da belli kaideler altında bu hakkı tanımıştır. Keza Türk Borçlar Kanunu’nun 297. maddesinde de belirtildiği gibi;

“Bağışlayan, geri alma sebebini öğrendiği günden başlayarak bir yıl içinde bağışlamayı geri alabilir.

Bağışlayan bir yıllık süre dolmadan ölürse, geri alma hakkı mirasçılara geçer ve mirasçılar bu sürenin sona ermesine kadar bu hakkı kullanabilirler.

Bağışlayan, sağlığında geri alma sebebini öğrenememişse, mirasçıları, ölümünden başlayarak bir yıl içinde bağışlamayı geri alma hakkını kullanabilirler.

Bağışlanan, bağışlayanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürür veya onun geri alma hakkını kullanmasını engellerse, mirasçıları bağışlamayı geri alabilirler.”

Aile içi şiddet ihdas eden fiil, yukarıda belirttiğimiz *“bağışlamanın geri alınması”* sebepleri dahilinde bir geri alma işlemine sebebiyet verebilir. Hal

²⁸⁰ Serozan, vd., s. 180-186.

böyleyken, şiddet gören eş, önceden şiddet faili eşe bağışladığı menkul veya gayrimenkul mallarını zenginleşmesi ölçüsünde kendisinden geri alma hakkına naildir²⁸¹.

3.3. Türk Ceza Hukuku Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

3.3.1. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

Türk Ceza Kanunumuzda yapılan değişikliklerle “*cinsel suçlar*”, aile içi mevzu ve bir ahlaki mevzu olmaktan çıkartılarak bireyin kişisel özgürlüğü ile ilgili suç haline getirilmiştir²⁸². Eski TCK’da “*cinsel suçlar*” genel ahlakın ve toplumun korunması ile ilgili bir konu olarak görülürken, yeni 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda cinselliğe yönelik suçlar doğrudan kişinin özgürlük alanına yönelik bir suça dönüşmüştür²⁸³. Yeni düzenleme ile “*mağdurun bekâr ya da evli olup olmamasına bakılmaksızın işlem yapılması gerektiği*” kural altına alınmıştır. Bu değişim önemli bir anlayış değişikliğinin de olduğunu göstermektedir. Henüz bütün sorunlar çözülmemiş olsa da hukukun dili değişmiş, söylemlerde kadınların bireysel alanı lehine önemli gelişmeler olmuştur. Buna tevfikan yasadaki reform mahiyetinde bir değişiklik; “*kadın*” ve “*kız*” ayrımının kaldırılmış olmasıdır²⁸⁴. Yine de bu olumlu gelişmelere karşın cinsiyetçi söylem ve uygulamaların tamamen ortadan kaldırıldığını söylemek mümkün değildir. Cinsel suçlarda “*rızanın varlığının araştırılması*”, “*ruh sağlığının bozulduğuna dair rapor düzenlenmesi*”, “*haksız tahrik indirimlerinin uygulanması*” gibi kadınlar aleyhine olan pek çok durum hala varlığını korumaktadır²⁸⁵.

Bu yetersizlikler içerisinde “*ruh sağlığının bozulması*” ön şartı ciddi bir eksikliğin olduğunu göstermektedir. Suça verilecek cezanın ruh sağlığındaki

²⁸¹ Serozan, vd., 180-186.

²⁸² Tezcan, s. 565.

²⁸³ “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu”, Kabul Tarihi: 26 Eylül 2004, Resmî Gazete ile Neşir ve İlanı: 12 Ekim 2004 – Sayı: 25611.

²⁸⁴ Özdamar, s. 208.

²⁸⁵ Tezcan, s. 565.

bozulmaya göre değişmesi demek suçun somut haliyle ele alınmaktan ziyade tespit edilebilen sonuçları ile ele alındığını göstermektedir. Dolayısı ile doktorun, düzenleyeceği raporunda mağdurun ruh sağlığının bozulmadığını belirtmesi gibi olası bir durumda, niteliği değişmeyen suçun cezası daha hafif olacaktır²⁸⁶.

Eski Ceza Kanununda kadının mağdur olduğu birçok suç “topluma karşı işlenen suçlar” olarak düzenlenmişken, Yeni Ceza Kanunu ile bu suçlar “bireye karşı işlenen suçlar” alanına dahil edilmiştir²⁸⁷. Keza, Yeni TCK’nın 77. maddesinde, “insanlığa karşı suçlar” başlığının içeriğinde, “ayrımcılıkla toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda suç işlenmesi insanlığa karşı suçtur, cinsel saldırıda bulunma, zorla hamile bırakma, zorla fuhuşa sevk etme insanlığa karşı suçtur” biçiminde buyurmuştur.

Yeni TCK’da “ayrımcılık” kesin bir biçimde suç sayılmış; bireyler arasında yürürlükteki mevzuatın mümkün kılmadığı ayrımcılıklar yapılarak, belli bir kesimin hukukun cevaz verdiği imkanlardan yoksun duruma düşürülmeleri cezalandırılmıştır²⁸⁸.

Eski Kanunda düzenlenmemiş olan “evlilik birliği içinde tecavüz, çalışma ortamında cinsel taciz” gibi suçlar ilk kez bu yasada hüküm altına alınmıştır²⁸⁹. Bunun yanında dava ya da cezanın ertelenmesini sağlayan etkin pişmanlık hali olarak; kaçırılan ile sanık veya sanıklardan birinin evlenmesi durumunda, cezalarında indirim, tecil ya da cezanın silinmesi hali yeni Türk Ceza Kanunundan çıkarılmıştır²⁹⁰.

Aynı biçimde, yeni Türk Ceza Kanunu’nda, “evliliğin vaat edilmesi suretiyle kızlık bozma suçunun” lağvedilmesi reform düzenlemelerindendir²⁹¹. Eski Ceza Kanunu’nda yer alan “namus ve töre cinayetlerinde” cezanın “indirim sebebi” olan

²⁸⁶ Tezcan, s. 565.

²⁸⁷ Yurtcan, “Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu”, s.34.

²⁸⁸ “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu”, m. 122 ve Gerekeşesi.

²⁸⁹ Özdamar, s. 208.

²⁹⁰ Yurtcan 33-34.

²⁹¹ Özdamar, s. 208.

madde 2000 tarihinde kanun içeriğinden çıkarılmıştı; yeni TCK sayesinde “*töre saikiyle*” adam öldürme, kasten adam öldürme suçunun nitelikli halleri içerisinde yer almış, cezanın ağırlaştırıcı sebebi olmuştur. Nitekim yeni Ceza Kanunu, “*kasten adam öldürme suçunun töre saikiyle işlenmiş olması halinde failin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılması*” hükmünü getirmiştir²⁹².

3.3.2. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yönünden Kadının ve Ailenin Korunması

2004 yılında yürürlüğe giren ardından 2005 yılında değişiklik geçiren, “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu” ile; “*hukuk devleti*” ilkesinin daha da güçlendirildiğine ve muhakemenin her safhasına nüfuz ettiğine, temel insan hakları müktesebatında peyda olacak olası ihlaller konusunda sıkı engel faktörü oluşturduğuna, yargılama hususunda yapılan değişikliklerle yargılamanın daha seri hale getirildiğine tanık olmaktadır.

Kadının ve ailenin korunması hususunda baktığımızda çalışmamıza en çok yer vermemiz gereken noktanın CMK m.77’de nakşedilmiş olan “*kadının muayenesi*” olduğu kanaatindeyiz. İşbu maddede; “*kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır*” ibaresine yer verilmiştir. Maddenin Meclis Adalet Alt Komisyonu’nda görüşülmesi esnasında, bir kesim milletvekillerince, bu maddede, hem “*hekimlik mesleğine*” karşı, hem de “*şüpheli ve sanık konumundaki insana*” karşı bir cinsiyet ayrımcılığının yer aldığı ve Anayasa’nın 10. maddesinde²⁹³ bulunan eşitlik prensibine hilaf olduğu ileri sürülmüştür²⁹⁴. Oysa; bu maddenin koruduğu tek olgu kadının “*utanma ve çekinme hissidi*”²⁹⁵. Kadına; zorunluluk halinde değil, ancak “*istemi*” ile ve “*olanaklar ölçüsünde*” sağlanan böyle bir seçimin ise, “*pozitif ayrımcılık*” olarak değerlendirilmesi gerekir²⁹⁶. Madde

²⁹² Yurtcan, s.34.

²⁹³ Anayasa m. 10 “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür*”.

²⁹⁴ Özdamar, “*Türk Kadın Hukuku Mevzuatı*”, 2012, s. 117-118.

²⁹⁵ Öztürk, Erdem, s. 149.

²⁹⁶ Özdamar, s. 293-301.

hükümünde ifade edilen “olanaklar elverdiğinde” ibaresinde belirtilmek istenen, ilgili “Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi”, “Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik” m.11/2’de de belirtildiği gibi, “Kadın hekim bulunmazsa, muayene sırasında tabip ile birlikte, bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilir” denilerek, olanakların elverişsizliği durumunda da kadının utanma ve rencide olma duygularını tetikleyecek koşulların hafifletilmesi ve duruma en uygun ortamın sağlanması gerekliliğidir.

3.4. Mülga 4320 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu Yönünden Yapılan Düzenlemeler

Ülkemizde ve dünyada 20. yüzyılın sonlarına yaklaştıkça yaygınlaşan, çoğalarak artan kadına şiddet hususu ülkemizde de TMK haricinde kadını ve aileyi koruyan bir düzenlemeye gidilmesi ihtiyacını doğurmuştur²⁹⁷. Buna tevfikan “17.01.1998 tarihli 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”²⁹⁸, iç hukukumuzdaki yerini almıştır. Bu kanun “aile içi şiddet” konusunu mercek altına alan, irdeleyen ve bu hususta düzenleme getiren ilk özel yasa olmuştur²⁹⁹. Yasanın temel amacı; aile içinde aile fertlerine karşı şiddet uygulayan kişiyi, ortak yaşam alanından uzaklaştırmak ve alınacak tedbirler ile toplumun en önemli temel birimi olan aileyi olumsuz koşullardan koruyabilmektir³⁰⁰. 4320 Sayılı Kanun başından itibaren pratikte gerektiği verimi gösterememiş lakin şiddeti önleme de kısmen de olsun tesiri olmuştur. Kanunla ilgili oldukça fazla kavram karışıklığı yaratan ve uygulamada da tökezlemelere sebep olan dikkat çekici husus; “Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 1998/7229 Esas, 1998/8655 Sayılı, 09.07.1998 tarihli kararıdır”³⁰¹. Bu karar 4320 Sayılı Kanun’a göre verilen kararların temyiz edilemeyeceğine ilişkin olmuştur. Böyle

²⁹⁷ Bölükbaşı, s. 181.

²⁹⁸ R.G. 17.01.1998, S. 23233.

²⁹⁹ Ayan, s. 299; Uçar, s. 148.

³⁰⁰ Bölükbaşı, s. 117.

³⁰¹ Sinerji Mevzuat Ve İçtihat Programları.

bir karardan mütevellit, kanunun uygulanması yönünde bir görüş birliği ve içtihat oluşturulamamıştır³⁰².

Kanaatimizce bahsi geçen mülga kanunun eksik noktalarına bakarsak göze ilk çarpan husus, tedbir kararlarının alınabilmesi için başvuru hakkı olan kişileri, *“eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin başvurusu veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi”* üzerine gerçekleşeceğini şeklinde belirterek bu hakka haiz olanları nitelemişti. Nitekim bu hususta kanunda bir düzenlemeye gidilmiş, bu tümceye *“veya mahkeme tarafından ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden”* cümlesi eklenmiştir³⁰³. Resmi bir evlilik olmadan birlikte aynı çatı altında yaşayan kadın ve erkeğin aile sayılmamasına tevfikan bu çiftlere verilen tedbir kararlarının da yasaya aykırılık teşkil edeceği öngörülmekteydi. Dolayısıyla resmi ve yasal yollarla kurulmuş bir evlilik bağı olmadığı müddetçe kadın ve erkek birbirlerine karşı korunmadan faydalanamıyordu. 4320 Sayılı Kanun’daki tüm eksik kalmış hususlara rağmen, resmi nikahlı olmayan ve ayrılmış kişiler için, resmi bir evlilik bağı kurulmamış olsa bile, çocukları ile olan kişisel ilişkilerinde bu kanundan faydalanabilme mümkünatı sağlanmıştı³⁰⁴.

6284 Sayılı Kanun ise; bu duruma genişletilmiş bir bakış açısıyla yaklaşmıştır³⁰⁵. Yeni kanun, aynı evde yaşasın ya da yaşamasın eski eşler ve hatta resmi olarak evli olamamalarına rağmen aynı evi paylaşan partnerler arasında ve hatta ebeveynler ile çocukları arasında dahi olan şiddet eylemini kati olarak yasak kılmış ve sayılan tüm bu fertleri işbu kanunun koruması kapsamına almıştır³⁰⁶. 6284 Sayılı Kanun, 1. maddesinde, *“şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının korunma kapsamında ele alınacaklarını”* açıkça belirtmiştir³⁰⁷. Kanun öncelikle insan hakları hususundaki

³⁰² Baydur, s. 65.

³⁰³ Doğan, s. 1230; Uğur, s. 335; Könezoğlu, s. 103.

³⁰⁴ Baydur, s.79; Könezoğlu, s. 108.

³⁰⁵ Özbilen/Soygut Arslan, s. 369.

³⁰⁶ Bölükbaşı, s. 117-118.

³⁰⁷ Uğur, s. 335.

duyarlı ve ilkeli tutumu ile perspektifini öylesine geniş ve çağdaş tutmuştur ki, lafzından da anlaşılacağı üzere kadınların, erkeklerin, çocukların, birlikte aynı evi paylaşsın ya da paylaşmasın heteroseksüel çiftlerin ve homoseksüel çiftlerin dahi arasındaki şiddet ve şiddet tehlikesini koruma kapsamına dâhil etmiştir³⁰⁸. Tüm somut veriler ve mevcut kriterler göz önüne alındığında Yeni Kanun, aileyi şiddetten korumakla mükellef kılınmakla beraber³⁰⁹; resmi bir evlilik olmaksızın yani TMK kapsamında bir aile olarak sayılmaksızın kadının ve çocuğun korunmasını sağlamakta; pozitif ayrımcılığı bir cinsiyet üstünlüğü ve ayrımcılığına dönüştürmeden ele alarak aile içinde veyahut dışında “herkesin” haklarını koruma altına almaktadır³¹⁰. Kanun nüvesi itibariyle, toplumsal düzlemde yekûn bir “şiddet” olgusuyla mücadele etmektedir.

4320 Sayılı Mülga Kanun’daki, yürürlükte olduğu tarihte yapılan bir dizi değişiklikten birisi de 1. maddesinin 2. fıkrasının “kusurlu eşin” söz grubunun “kusurlu eşin ve diğer aile bireyinin” şeklinde yeniden düzenlenmesiydi³¹¹. Önceki halinde, korumaya ilişkin tedbirlerin sadece kusurlu eş aleyhine verilebileceği görülüyordu. Daha önce aynı evde yaşayan aile bireyleri mağdur olarak tedbir talep ediyor ancak aleyhlerine tedbir verilebilmesi için karşılarındakinin kusurlu eş olması gerekmesi sebebiyle tedbire hükmedilemiyordu.

Eski Kanun’da göze çarpan bir diğer noksan ise şiddet terminolojisindeydi; Kanunun genel ya da dar anlamda bir “şiddet” tanımını ihtiva etmiyor oluşuydu³¹². Sadece Kanunun uygulama yönetmeliğinde şiddete dair yüzeysel bir tanım

³⁰⁸ Erdem, s. 53; Ayan, s. 312; Uçar, “Aile İçi Şiddet”, s. 151.

³⁰⁹ Uğur, s. 335; Baydur, s. 70; İ. Doğan, s. 1224.

³¹⁰ Bölükbaşı, s. 181-184.

³¹¹ Ateş, s.161-172.

³¹² Bölükbaşı, s. 117.

yapılıyor³¹³, şiddeti; “*aile içinden bireyin bir diğerine karşı, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik her türlü hareketi*” olarak nitelendiriliyordu³¹⁴.

Eski Kanundaki bir diğer eksiklik ise; hâkim tarafından tedbir kararına hükmedilebilmesi için, şiddetin gerçekleşmiş olmasının ispatının aranmasıdır. Muallakta kalınan hal yüzünden, mahkemeler arasında da genel bir anlayış ve görüş birliği sağlanamamıştır. Birtakım mahkemeler, şiddetin fiziksel bir belirtisinin olmasını, diğer mahkemeler ise şiddetin gerçekleştiğinin resmi sağlık kurulu raporu ile sabit olmasını aradıkları için tedbir kararlarının reddine karar vermekteydiler. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 2007/5306 Esas, 2008/479 Karar Sayılı 24.1.2008 tarihli kararında³¹⁵, “*şiddete uğrayan mağdurların bir kez daha şiddet görme riskini göze alarak başvuru yapması üzerine, tanık ya da karşı tarafın dinlenmesinin gerekliliği olmadan karar vereceğini, şiddet mağdurlarının yargılama esnasında yeniden şiddet görme olasılıklarını ispat yükümlülüklerinin bulunmadığını*” belirtmiştir. Bu kararlar beraber belirsiz olan ispat yükümlülüğü sağlıklı bir zeminde yer bulmuştur³¹⁶. Dolayısıyla şiddet mağdurlarının öncelikle ispat yükümlülüklerini ortadan kaldırmıştır. Nitekim tüm bahsi geçen Yargıtay Kararlarına rağmen, kanunun lafzından ve ruhundan ötürü, tedbir kararına hükmedilebilmesi için, şiddetin gerçekleşmiş olmasının mecburi bir husus olduğu anlayışı devam etmiştir. 6284 Sayılı Kanun'un; bahsi geçen hususu ele alış biçimine baktığımızda tam da yeni kanunun amacına matuf olarak kaleme alınmış olduğunu zikretmek yanlış olmayacaktır. Yeni Kanun'un amacı; başlıca aileyi korumak ve de tüm aile bireylerini ve kadını şiddetten sakınmaktır³¹⁷. Dolayısı ile işbu kanun, bireyi şiddetten korumak ve gerekli tedbirleri almak için, mutlaka şiddetin gerçekleşmiş olması şartını aramamış, “*şiddete uğrama tehlikesini*” de göz önünde bulundurmıştır³¹⁸.

³¹³ “*Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulaması Hakkında Yönetmelik*”, R.G. 01.03.2008, S. 26803.

³¹⁴ Erdem, s. 54; Könezoğlu, s. 102.

³¹⁵ Sinerji Mevzuat Ve İçtihat Programları.

³¹⁶ Ateş, s.161-172.

³¹⁷ Bölükbaşı, s. 181-184.

³¹⁸ Baydur, s. 76; Könezoğlu, s. 95.

Mülga 4230 Sayılı Kanun ile Yeni 6284 Sayılı Kanun arasındaki en bariz farklardan biri de şudur ki; Eski Kanun sadece önleyici tedbirlere, uzun yargılama süreçleri sonucunda karar verilmesini sağlıyorken, Yeni Kanun sadece şiddet uygulayanlar hakkında önleyici nitelikte tedbirlere değil, aynı zamanda mağduru koruyucu tedbirlere de yer vermektedir³¹⁹. Eski Kanun'un uygulanma sahasında tahkikat ve takibat aşamalarının uzun ve meşakkatli geçmesinin ancak bu süreçlere katlanılması sonucunda tedbirlere başvurulabilmesinin ana nedeni, tedbir kararlarının yalnızca savcılık vasıtasıyla aile mahkemesi hâkimi tarafından verilebilmesiydi³²⁰. Yeni Kanun bu husustaki tıkanıklığa da çözüm bularak, hızlı kararlar alınabilmesi için en seri şekilde ulaşılabilecek “hâkimi”, “mülki amiri” ve “gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amirini” dahi tedbir almak hususunda yetkilendirmiştir³²¹.

Eski Kanunda verilen tedbirin savcı idaresinde kolluk aracılığıyla izlenmesi öngörülüyordu. Kolluğa ve savcıya ilave iş yükü oluşturması ve yeterli kadrolaşmanın olmaması mucibince tedbirlerin akıbeti takip edilemiyordu³²². Yeni 6284 Sayılı Kanun ile getirilen bir yenilik olarak, “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri” kuruldu ayrıca bu merkezin görevleri ile hizmetleri Kanunla belirlendi³²³. Zira Eski Kanunda, şiddet mağdurlarına sosyal, psikolojik, tıbbi ve hukuksal hizmetlerin verileceğine ilişkin herhangi bir hüküm mevcut değildi³²⁴.

6284 Sayılı Kanun ile 4320 Sayılı Mülga Kanunun benzerlik gösterdiği bir husus şudur ki; iki kanun da tedbirleri ihlal halinde, şiddet uygulayıcılarına ilişkin caydırıcılık ihtiva eden yaptırımlara yer vermiştir. Yeni 6284 Sayılı Kanun ile “tedbir kararına aykırı davranan kişiye asgari üç günden azami on güne kadar zorlama hapsine hükmedileceği” öngörülmüş, “tedbir kararlarına mükerrer olarak aykırı davranan kişi için, zorlama hapsinin süresinin on beş günden otuz güne değin arttırılabileceği” belirtilmiş, lakin “zorlama hapsinin toplam süresinin altı ayı

³¹⁹ Özbilen, vd., s. 379.

³²⁰ Könezoğlu, s. 108.

³²¹ Ceylan, s. 29.

³²² Bölükbaşı, s. 184.

³²³ Sarı, s. 131.

³²⁴ Uğur, s. 341.

geçemeyeceği” hüküm altına alınmıştır. 4320 Sayılı Kanun’da ise aykırılık teşkil eden eylemler suç niteliğinde ele alınmış, yaptırım olarak doğrudan alt-üst sınır belirlenmiş, tedbire ilişkin karara hilaf hareket eden eş veya diğer aile bireylerinin üç aydan altı aya kadar hapis cezasına çarptırılacağına hükmolunmuştu³²⁵. Yeni düzenlemeyle aykırılık teşkil eden eylemler suç olmaktan çıkarılmış, hapis cezası öngörülmesinin yerini zorlama hapsi almıştır.

Kanundaki reform niteliğindeki bir diğer düzenleme, mülki amirce koruyucu tedbir kapsamında şiddet mağduru kadına sosyal yardım yapılacağıdır³²⁶. Eski Kanuna göre kadın sığınma evinde barınıyorsa bu sığınma evi üzerinden müracaatta bulunuyor, “*Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfından*” yardım alabiliyordu. Yeni Kanunun madde hükmü ile kadının sosyal destek görebilmesi için mutlaka sığınma evinde barınıyor olması gerekliliği ortadan kalkmış; şiddet mağduru kadın sığınma evinde barınmasa dahi sosyal yardımdan yararlanabilecek konuma getirilmiştir³²⁷.

³²⁵ Biçkin, s. 1457; Sarı, s. 96.

³²⁶ Uğur, s. 342.

³²⁷ Şener, s. 4.

BÖLÜM 4

4. 6284 SAYILI AİLENİN KORUNMASI VE KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNE DAİR KANUN

4.1. Kanunun Amacı

Son dönemlerde, en başta kadınlar olmak üzere, bireylere karşı işlenen saldırı ve şiddet gibi olaylar maalesef toplumda derin izler bırakacak boyutlara gelmiştir. Her gün işkence, dayak ve cinayet gibi olumsuz haberler gerek sosyal medyadan gerekse yazılı ve görsel basının gündeminden düşmemektedir. En fazla karşımıza çıkan şiddet ise aile içi şiddettir. Üzülerek belirtmek isteriz ki: Bu şiddeti en fazla kadınlar ve çocuklar yaşamaktadır³²⁸. Bu nedenle sözü edilen bireylerin devlet tarafından korunmaya ve gözetilmeye ihtiyacı vardır. Gerçek anlamda çocuk ve kadın bireylerin güvenceye alınması ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması devletin sorumluluğundadır. 2004 yılında Anayasanın 10. maddesine eklenen fıkra ile “kadın-erkek eşitliğini sağlamak ve bu eşitliğin dikkate alınması” amaçlanmıştır. Aile içindeki şiddet ve kadına yönelik bu şiddete engel olunması da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Aile içindeki şiddetin önüne geçmek maksadıyla kabul edilen ilk kanun 1998 yılında yürürlüğe konulan “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun”³²⁹dur. Bu Kanunda; “Eşlerden birinin, çocukların, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin, mahkemece ayrılık kararı verilen ya da yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin, şiddete uğraması halinde” uygulanacak olan tedbirlere yer verilmekteydi (m.1)³³⁰. Bu bağlamda şiddete uğrama korkusuyla devlete sığınma talebi olan kişiler de herkesin gözü önünde evine gönderilmekteydi. 4320 sayılı kanundaki bu uygulama yetersizliği ve tekdüzelik günümüz koşullarında beklentileri karşılamamaktaydı. Bu yüzden günümüz koşullarına daha iyi çözümler sunan 2012 yılında yürürlüğe konulan

³²⁸ “TBMM 6284 sayılı Kanun Genel Gerekçesi”, 2012.

³²⁹ “Adı geçen kanun bundan sonra 4320 sayılı Kanun olarak anılacaktır”.

³³⁰ Uğur, s. 38.

“6284 sayılı Kanun”³³¹ hazırlandı. Bu sebeple kadına karşı şiddet ve aile içindeki şiddete karşı adımlar atıldı, korunması istenilen bireylerin eski kanuna göre dar olan kapsamı genişletildi ve mağdurların koruma altına alınması sağlandı³³².

6284 sayılı yeni Kanun, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasıyla beraber ülkemizin taraf devlet olduğu uluslararası sözleşmeleri, bilakis Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan İstanbul Sözleşmesi’ni konvansiyonel olarak temel kabul etmiştir³³³. İşbu Kanun’un hedef noktası, şiddet gören veya görme riski altında olan kadın, çocuk, aile fertleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan bireylerin koruma altına alınması, ayrıca işbu bireylere karşı şiddetin önüne geçilmesi gayesiyle hükmedilecek tedbirlere dair usul ve esasları düzenlemektir (m.1/I). Korunan kişi olgusuyla belirtilmek istenenin, “*tedbir kararı çerçevesinde korunan şiddet mağduru, şiddet mağdurunun çocukları, aile fertleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru*”³³⁴ olarak anlaşılması gerekir³³⁵.

6284 Sayılı Kanun’un hedefi; şiddete uğrama riski olan veya şiddete uğramış olan kadın, çocuk, aile fertlerinin muhafazası, ayrıca bu bireylere dair şiddetin önlenerek alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Bu nedenle şiddete uğramamış olsa bile şiddete uğrama tehdidi altında olan kişiler de bu Kanun kapsamından faydalanabilmektedirler.

6284 sayılı Kanun’un amacı sadece madde 1’deki ifadeyle sınırlı değildir. Bu kanun tüm maddeleriyle, en temel “*yaşama hakkının*” korunmasını amaçlamaktadır. Kanun, hükümlerinin uygulanması hususunda özellikle STK’ların ve diğer kurumların kadına karşı şiddetle mücadele konusunda aktif rol oynaması amaçlanmıştır³³⁶.

³³¹ R.G. 20.03.2012, S.28239.

³³² Tosun, s. 1387.

³³³ Akıntürk, s.435.

³³⁴ Uyg. Yön., m. 3/j.

³³⁵ Ceylan, s. 21.

³³⁶ 6284 Sayılı Kanun, m. 16/2.

Ekseriyetle şiddet merkezli zihniyet yapısının düzeltilmesi ve aynı eylemlere başvurulmaması açısından, devletin şiddeti önlemesi, şiddete uğrayanı birçok yönden koruması ve şiddet uygulama tehlikesi bulunan kişilerin rehabilitasyon merkezlerinde tedavi altına alınması hedeflenmektedir. Böylece şiddet uygulayanın aynı koşullar altında aynı eylemlere tekrar başvurulmasının önüne geçilmek istenmiştir.

4.2. Kanunun Kapsamı

4.2.1. Genel Olarak

Şiddete uğrayan ya da şiddete uğrama tehlikesi bulunan “kadınlar”, “çocuklar”, “aile bireyleri” ve “tek taraflı ısrarlı takip mağdurları” bu Kanun korumasından faydalanmaktadırlar. 4320 sayılı mülga Kanun’da koruma altında bulunacak kişilerin kapsamı dar biçimde düzenlenmiştir³³⁷. Ayrıca 4320 Sayılı Kanun’da Şiddet kavramı da terminolojik anlamda açıklama bulmamıştı ve de ekonomik şiddetten hiç söz edilmemişti³³⁸. “5636 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile 4320 sayılı Kanun’un 1. maddesine göre, “eşlerden birinin, varsa çocuklarının, aynı ev içinde yaşayan diğer aile fertlerinin ve mahkeme tarafından ayrılığa hükmedilen ya da kanunen ayrı yaşama hakkına haiz veya resmiyette evlilik bağı bulunmasına rağmen fiili olarak ayrı yaşayan aile fertlerinden birinin şiddetine maruz kalması” temel alınmaktaydı³³⁹. Oysa ki 6284 sayılı Kanun, “şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişiler, resmi evlilik dışı ortak hayattaki şiddet mağduru ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurunu” muhafaza alanına dahil etmiştir³⁴⁰. 6284 sayılı Kanun’un 4320 sayılı Kanuna nazaran geniş haklar yelpazesine haiz olması dolayısıyla Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan İstanbul Sözleşmesiyle daha uyumlu olduğu kanaatindeyiz. 6284 Sayılı Kanun ‘da şiddet teriminin kavramsal bir tanımlanmasının kaleme alınması ayrıca sadece “şiddet”

³³⁷ Bozkurt, s.109.

³³⁸ Ceylan, s. 20-21.

³³⁹ Ceylan, s. 21.

³⁴⁰ Uğur, H., s. 16.

mağdurlarının değil, “*şiddete uğrama tehlikesi*” altında kişileri de alanına dahil ederek müdafaa hacmini büyütmesi kanaatimizce doğru bir yaklaşımdır³⁴¹.

Tek taraflı ısrarlı takip mağduruyla şiddet faili arasında aile birliği veya ilişik olup olmadığı gözetilmeksizin, şiddet failinin, mağdura can ve vücut bütünlüğünün emniyetinden şüphe edecek biçimde, fiziksel ve ruhsal bakımdan endişe ve çaresizlik hislerine sebep olması, muhtevası her ne olsa da eylemsel, sözselsel, yazılı ve muhtelif iletişim vasıtası kullanarak mağdurun yaşamını tazyik altına alan muhtelif eylemleri³⁴² koruma kapsamı alanına dahil tutulmaktadır.

Bu Kanunun uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında uyulması gereken temel ilkeler olarak şu ilkeler kabul edilmiştir³⁴³:

“a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemelerin esas alınması ilkesi”,

“b) Şiddet mağdurlarına verilecek destek ve hizmetlerin sunulmasında temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli bir usul izlenmesi ilkesi”,

“c) Şiddet mağduru ve şiddet uygulayan için alınan tedbir kararları- nın insan onuruna yaraşır bir şekilde yerine getirilmesi ilkesi”,

“ç) Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirlerin ayrımcılık olarak yorumlanamayacağı ilkesi”.

³⁴¹ Ceylan, s. 21.

³⁴² Uyg. Yön., m. 3.

³⁴³ Bacaksız, s. 17.

4.2.2. Kanunun Kapsam ve Amaçlarına Göre Kadının Yeri ve Önemi

TMK m. 40³⁴⁴ gereğince evli, boşanmış, bekâr, flört eden ya da dini nikâhlı farkı gözetmeksizin kadın olarak doğan ve cinsiyet değiştiren yaşlı veya genç her kadın 6284 Sayılı Kanun kapsamında korunmaktadır. TMK m. 40 hükmü lafzı itibariyle sadece biyolojik anlamda “kadın” olarak doğanları değil, sonradan kişinin fiziki ve ruhsal gereklilikleri sonucu, yasal prosedürü tamamlamasını takiben yasal koşulların cevaz vermesi halinde, kendi rızası doğrultusunda “cinsiyet değiştirme ameliyatı sonucu kadın cinsiyetine sahip olan bireyin” de hukukun nezdinde kadın cinsel kimliğine ulaşmasına olanak tanımaktadır. Bu hususta belirtmek gerekir ki TMK m. 40 ile ilgili Anayasa Mahkemesi’nin 30.11.2017 tarihindeki kararında, Yüksek Mahkemesi’ne yapılan iptal istemine konu edilen “üreme yeteneğinden yoksun olma” şartını düzenleyen kanun hükmü iptal edilmiştir³⁴⁵. Kanımızca bu değişiklik insan haklarına uyumlu bir hukuk perspektifine bağlı olmak anlamında isabetli olmuştur. TMK m. 40’da yer alan “üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksunluk” ifadesi, cinsiyet değiştirmek isteyenlerin, üreme yeteneğinden yoksun değil ise kısırlık ameliyatı olmasını zorunlu kılıyordu. Bireyler çağdışı bir uygulama olan genital müdahaleler ve zorunlu kısırlaştırma operasyonlarını gereği gibi yerine getirmedikleri

³⁴⁴ TMK m. 40; “Cinsiyetini değiştirmek isteyen kimse, şahsen başvuruda bulunarak mahkemece cinsiyet değişikliğine izin verilmesini isteyebilir. Ancak, iznin verilebilmesi için, istem sahibinin 18 yaşını doldurmuş olması ve evli olmaması; ayrıca transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu ve üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmi bir sağlık kurulu raporuyla belgelenmesi şarttır (1). Verilen izne bağlı olarak amaç ve tıbbi yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı gerçekleştirildiğinin resmi bir sağlık kurulu raporuyla doğrulanması halinde, mahkemece nüfus sicilinde gerekli düzeltmenin yapılmasına karar verilir (2)”.

³⁴⁵ Anayasa Mahkemesi, “Edirne 1. Asliye Hukuk Mahkemesince yapılan başvuruda, mahkeme Türk Medeni Kanunu’nun 40. Maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğunu.... İbaresinin iptali isteminde bulunmuştur. Yüksek Mahkeme, cinsiyet değişikliğine izin verilebilmesi için üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun olma şartını, Anayasa’ya aykırı bularak oy çokluğuyla iptal etmiştir.

takdirde cinsiyet değiştirmeleri devlet tarafından tanınmıyor, hukuken geçersiz sayılıyordu³⁴⁶.

Öncelikle 4721 Sayılı TMK'nın 40. maddesi "*cinsiyet değişikliği ameliyatı*" olunabilmesi için izni önkoşul kabul etmiştir. Bu hususta amaçlanan bireyin, tamamen keyfiyet temelli cinsiyet değişiminin ve bedeni üzerinde geri dönüşü olmayan işlemlerde bulunmasının önüne geçilmesidir. Böylece uygulamanın TMK m. 23³⁴⁷'e hilaf olması tehlikesi lağvedilmiş olacaktır. Mahkeme ameliyata izin verdikten sonra, transseksüel birey, ameliyatı dilediği sağlık kurumunda ifa ettirebilir. Cinsiyet değiştirme ameliyatı sonrası nüfus kaydında gerekli tashih işlemlerinin yapılabilmesi için cinsiyetini değiştiren bireyin, yerel mahkemeden yeni bir karar çıkarması şarttır. Bu kararın usulüne uygun olarak mahkeme tarafından çıkartılabilmesi için amaca matuf tıbbi girişimler ve tıbbi metotlara göre bir cinsiyet değiştirme operasyonunun gerçekleştiğinin, resmi sağlık kurulu raporu ile teyit edilmesi elzemdir. İşbu sağlık kurulu raporunun tertibi için belirli özelliklere sahip resmi sağlık kurulu şartı ortaya konulmamıştır, herhangi bir resmi sağlık kurulu işbu raporu tertip edebilir³⁴⁸.

Yasa koyucu evli eşten birinin cinsiyet değiştirme arzusunda olmasını "*özel boşanma sebebi*" minvalinde ele almamıştır³⁴⁹. TMK gereğince, cinsiyet değişikliği istemindeki transseksüel bireyin evli bulunmaması şarttır, transseksüel birey evliyse, boşanma davası açmadan ve resmi olarak evlilik birliği ortadan kalkmadan cinsiyet değiştirme operasyonu için mahkemeden gerekli izni alamayacaktır. Şöyle ki evlilik birliğini ortadan kaldıracak davalı eşin kusuruna dayalı bir boşanma sebebi bulunmuyorsa, TMK m. 166 gereğince müşterek yaşamı idame ettirebilmeleri kendilerinden beklenemeyecek ölçüde "*evlilik birliğinin temellerinden sarsıldığı*"

³⁴⁶ Bkz. <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/06/13/%EF%BB%BF%EF%BB%BFzorunlu-kisirlastirma-anayasa-mahkemesinde/> E.T. 23.04.2018.

³⁴⁷ TMK m. 23; "*Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz. Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılanması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddi ve manevi tazminat isteminde bulunulamaz*".

³⁴⁸ Tosun, s. 1395.

³⁴⁹ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku> E. T.: 13.03.2018.

gerekçesiyle “*genel boşanma sebepleri*” dayanak noktası yapılarak boşanma davası yoluna gidilebilir.³⁵⁰

Ayrıca TMK m. 40 “*cinsiyet değişikliği*” için yaş sınırı da koymuş, “*on sekiz yaşını doldurmuş olmak*” şartı aramıştır. Konunun ciddiyeti bakımından sağlıklı karar verebilmek ve geri dönülmez sonuçlara maruz kalınmaması için on sekiz yaşın doldurulması koşulunun gözetilmesi isabetlidir. Fakat geç kalınmış bir tıbbi müdahaleyle telafisi mümkün olmayan neticeler oluşacaksa, uzman görüşü alınmak suretiyle ve mahkemeden karar çıkartılması yoluyla müstesna olarak cinsiyet değiştirme ameliyatına on sekiz yaşından önce icazet verilebilmelidir³⁵¹.

Mevcut yasal düzenlemedeki kanımızca sorunlara sebep olan kısım “*üreme yeteneğinden sürekli yoksunluk*” şartının cinsiyet değişimine icazet verilmesi safhasında bir koşul olarak aranması idi. Nitekim Anayasa Mahkemesi 30.11.2017 tarihindeki kararı ile, iptal istemi başvurusuna konu olan “*üreme yeteneğinden sürekli yoksunluk*” hükmünü oy çokluğu ile iptal etmiştir. Norma uygun cinsel organ ve hormon işlevine haiz transseksüel eğilimlere sahip birey, doğası itibariyle üreme yeteneğine de haizdir³⁵². Kanun hükmünün sert yorumlanması ile işbu koşul doğum anı itibariyle “*üreme yeteneğinden yoksunluk*” biçiminde de algılanabilir. Bu durum bir çocuğa sahip olan transseksüel bireyin asla cinsiyet değiştirme ameliyatı yoluna gidemeyeceği demek olacaktır.³⁵³ Lakin cinsiyet değişikliği ameliyatı yoluyla “*üreme yeteneğinden sürekli yoksunluk*” zaten sağlanacağından, bu şartın icazet verilebilmesi için aranması önem arz etmemektedir. Nitekim cinsiyet değiştirmek isteyen bireyin geçireceği ameliyat neticesinde “*üreme yeteneğinden sürekli olarak yoksun kalması*” koşulunu sağlaması; fakat kanunun gözettiği diğer koşulları sağlayamaması işbu nedenle cinsiyet değişikliği isteminde bulunana cinsiyet değişikliği için icazet verilmemesi halinde istemde bulunan birey gereksiz ve haksız biçimde üreme yeteneğini hayatının sonuna dek kaybetmiş olacaktır³⁵⁴. Kanımızca AYM tarafından iptal edilen TMK m. 40’daki bu hüküm, cinsiyet değişikliği için izin safhasında değil,

³⁵⁰ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku> E. T.: 13.03.2018.

³⁵¹ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku> E. T.: 13.03.2018.

³⁵² Tosun, s. 1398.

³⁵³ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku> E. T.: 13.03.2018.

³⁵⁴ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku> E. T.: 13.03.2018.

verilen icazete tabi olarak amaca matuf tıbbi girişimler ve tıbbi metotlara göre bir cinsiyet değiştirme operasyonunun gerçekleştirildiğinin, resmi sağlık kurulu raporu ile teyit edilmesi amacıyla alınacak resmi sağlık kurulu raporunun muhtevasında aranmalıydı³⁵⁵. Yukarıda bahsettiğimiz şartları sağlamak koşuluyla mahkemeden cinsiyet değiştirmek için izin alan kişi, amaç ve tıbbi yöntemlere uygun bir cinsiyet değiştirme ameliyatı sonucunda cinsiyetini değiştirdiğini ispat ederek nüfus sicilinden cinsiyetinin değiştirilmesini de talep edebilecektir³⁵⁶.

Nitekim tüm bu hususlar itibariyle çıkardığımız sonuç şudur ki, başta TMK'daki değişiklikler ve uygulamalarla ve hukukumuz adına yapılan diğer yeniliklerle 6284 Sayılı Kanun'un kapsamı genişletilmiş ve daha çok uygulama alanı bulmuştur. 6284 Sayılı Kanun'un uygulama kapsamı bakımından kadının cinsel eğilimi, cinsel tercihi, doğum itibariyle değil de bir cinsiyet değiştirme ameliyatı sonucunda kadın olmuş olması önem arz etmeyecek, kanunun cevaz verdiği ölçüde kadın olarak haklarından istifade edebilecektir. Dolayısıyla; 6284 Sayılı Kanun'un korumasından yararlanabilmek bakımından, *“kadının fiziksel, biyolojik, sosyolojik, ekonomik ve dinsel özellikleriyle cinsel tercihleri, toplumsal statüleri, medeni halleri”* gibi özellikleri önemli deęildir³⁵⁷. 6284 Sayılı Kanun m. 2'ye göre Kanuna referans kabul edebileceğimiz İstanbul Sözleşmesinin 3. maddesinde³⁵⁸ yer alan tanımlara göre, *“kadına yönelik şiddet, kadınlara salt kadın olmalarından kaynaklı uygulanan ve kadınları ölçüsüz şekilde etkileyen şiddet”* olarak ifade edilmektedir³⁵⁹. Bu yüzden sadece *“kadın”* olmak dahi Kanunun koruma alanından faydalanabilmek için yeterlidir.

³⁵⁵ Bkz. <http://www.avsar.av.tr/blog/2016/04/kisiler-hukuku> E. T.: 13.03.2018.

³⁵⁶ Oğuzman, *“Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)”*, s.166-167.

³⁵⁷ Gençcan, s. 98.

³⁵⁸ İstanbul Sözleşmesi m. 3; *“Kadınlara yönelik şiddet ve kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete yönelik şiddet kavramları ayrı ayrı açıklanmıştır. Kadına yalnızca kadın olduğu için uygulanan ve onları orantısız biçimde etkileyen şiddet, Sözleşmede kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete yönelik şiddet olarak tanımlanmaktadır. Sözleşmede ayrı ayrı tanımlanan bu iki kavram, 6284 sayılı kanunun 2. Maddesinde kadına yönelik şiddet kavramı içerisinde ele alınır”*.

³⁵⁹ Gençcan, s. 98.

4.2.3. Kanunun Kapsam ve Amaçlarına Göre Çocukların Yeri ve Önemi

4.2.3.a. Genel olarak

Yeni kanunla beraber sadece “kadın” değil, şiddetin bir diğer dezavantajlı grubu olan “çocuklar” da kanunun koruma kapsamı içerisine alınmıştır. Daha önceki ifadelerimizde de değindiğimiz gibi işbu kanun bilakis kadın-erkek, çocuk, evli-bekar, ayrımı yapmadan “herkesin” şiddetten uzak, beden ve ruhen sağlıklı, devlet tarafından tam teşekküllü bir koruma mekanizmasıyla yaşamlarını idame ettirebilmelerini hedeflemiştir.

TMK pek çok maddesinde “çocuk” deyimini zikretmiştir. Lakin pek çok maddesinde “küçük” deyimini de kullanılmıştır. Medeni Kanunumuzda geçen bu iki farklı deyişin bariz olarak açıklanması lüzumu vardır. Keza her küçüğü çocuk olarak ya da her çocuğun küçük olarak yorumlanması gibi sakıncalar doğuracağı hususu tartışılmaktadır³⁶⁰. TMK’nın 28. maddesine göre; “kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar, ölüm ile de sona erer” şeklinde belirtilmiştir. Çocukluk döneminin başlaması doğrudan olmasa da bu minvalde düzenlemiştir, lakin çocukluk döneminin ne zaman ve ne tür durumlarda nihayete ereceği, dolayısıyla çocuk olma yaşında azami limitin hangi yaş olarak belirleneceği açıklığa kavuşturulmamıştır. Medeni Kanunumuzun, “çocuğu”, “anne ve babanın evladı” olarak ele alması sebebiyle de lafzında “çocuk” lafzı kullanılırken bir yaş belirlemesi yapmak mümkün olamamaktadır³⁶¹.

Kavram olarak çocuk kelimesi, küçük yaştaki erkek ya da kız çocukları olarak ifade edilmektedir³⁶². Bu konuyu Çocuk Haklarına daha geniş bir perspektiften bakabilmek ve daha iyi anlamlandırabilmek bakımından 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve pozitif hukukumuzda doğrudan uygulama alanı olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini iki başlık altında irdeleyeceğiz.

³⁶⁰ Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona; “Aile Hukuku”, İstanbul 1993, s. 273.

³⁶¹ Serozan vd., s. 273-274.

³⁶² TDK, bkz. <http://www.tdk.gov.tr>, E.T. 22.04.2017.

4.2.3.b. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocukların Yeri ve Önemi

Ülkemizde “*çocuk hakları*” konusundaki teşebbüslere tarihsel anlamda bakıldığında, 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün imza ettiği “*Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi*” ile Türkiye bakımından konjonktür başlamış, II. Dünya Savaşı vuku bulunca duraklamış, uluslararası arenada yürütülen çocuk hakları zeminindeki çalışmalar, savaş sonrası kurulan BM liderliğinde tekrar devam etmiştir. “*Dünyadaki çocuklara asgari bir özen gösterilmelidir*” ilkesini esas edinen “*Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi*”, 1959 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. 1979 yılında “*Dünya Çocuk Yılı*” olarak addedilmiş ve işbu tarihten itibaren devamlı olarak ivme kazanan çocuk haklarına ilişkin kampanya ve çalışmalar, 20 Kasım 1989 tarihinde Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabulüyle neticelenmiştir³⁶³.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Çocuk Koruma Kanununa göre; “*çocuk, ergenlikte olsa bile 18 yaşını doldurmamış bireyi ifade eder*”³⁶⁴. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen “*Çocuk Hakları Sözleşmesi*” tarihte en geniş olduğu kabul edilen insan hakları manzumesidir³⁶⁵. İlk kez 1989 yılında onaylanan sözleşme bugün ikisi hariç BM üyesi bütün ülkeler tarafından onaylanmıştır ki, bu 191 ülkenin onayı anlamına gelmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi 1990 yılında da yürürlüğe girmiştir. Bu Sözleşmeye göre; “*bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*”³⁶⁶. Ayrıca Sözleşme devletlere de kamusal alanda yürüttükleri faaliyetler bakımından çocuğun menfaatini nazara almaları gerektiğini taahhüt etmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 3. maddesinin 1. fıkrasında bu husus teminat altına alınmıştır, şöyle ki Sözleşme;

³⁶³ Müftü, 1997: s.18-19.

³⁶⁴ “*Çocuk Koruma Kanunu*”, m.1/a; R.G. 15.07.2005, S. 25876; “*Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*”, m.1, R.G. 27.01.1995, S. 22184.

³⁶⁵ Bkz.: <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23a.html> E.T:13.03.2018.

³⁶⁶ “*Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*”, m. 1.

“kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir” ifadesinde bulunmuş, çocuğun devletin adli, idari ve kamusal faaliyetlerinde mağduriyetinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, nerede doğduklarına, uyruk ve milliyetlerine, cinsiyetlerine, kültür, gelenek, inanış veya etkin gurubuna bakılmaksızın tüm dünya çocuklarının hürriyetlerini kapsamına alır. Keza bu yönüyle çocukları hiçbir ayırım gözetmeksizin himayesi altına alan bir çatı haklar manzumesidir. İşbu Sözleşme’ de belirtildiği gibi, *“Taraflar Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler”* (m.2/1 f.). Ayrıca Sözleşme çocuğu koruma altına almasının yanı sıra *“çocuğun ana ve babasını, yasal vasilerini veya ailesinin öteki üyelerini de aynı koruma kapsamına aldığı”* madde hükmünde taahhüt ederek, onları da ayrımcılığa karşı korumayı hedeflemiştir³⁶⁷.

Çocuk Hakları Sözleşmesi öncelikli olarak çocuğun yaşama hakkını teminat altına almayı amaçlamıştır. Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. ve 2. fıkrasında belirtildiği gibi; *“taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler, taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler”* hükmü ile hem devletlere, çocuğun yaşama hakkını gözetme hem de çocuğun kişisel gelişimi sağlama yönünde bir ödev yüklemiştir. Sözleşme’nin yaşama hakkı ve eksiksiz biçimde gelişme hakkı yanında kapsadığı diğer haklar; *“zararlı etkilerden, istismar ve sömürüden korunma hakkı; aile, kültür ve sosyal yaşama eksiksiz katılma haklarıdır”*.

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde ele alınan başlıca konular şunlardır³⁶⁸:

³⁶⁷ “Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, m. 2/2 f.

³⁶⁸ Yolcuoğlu, “Aile ve Toplum”, s.48.

- ✓ “Ana–babanın rolü ve sorumluluğu; bunun ihmal edildiği durumlarda ise devletin rolü ve sorumluluğu”,
- ✓ “Bir isme ve vatandaşlığa sahip olma ve bunu koruma hakkı”,
- ✓ “Yaşama ve gelişme hakkı”,
- ✓ “Sağlık hizmetlerine erişim hakkı”,
- ✓ “Eğitime erişim hakkı”,
- ✓ “İnsana yakışır bir yaşam standardına erişim hakkı”,
- ✓ “Eğlence, dinlenme ve kültürel etkinlikler için zamana sahip olma hakkı”,
- ✓ “İstismar ve ihmalden korunma hakkı”,
- ✓ “Uyuşturucu bağımlılığından korunma hakkı”,
- ✓ “Ekonomik sömürüden korunma hakkı”,
- ✓ “İfade özgürlüğü hakkı”,
- ✓ “Düşünce özgürlüğü hakkı”,
- ✓ “Dernek kurma özgürlükleri hakkı”,
- ✓ “Çocukların kendileriyle ilgili konularda görüşlerini dile getirme hakkı”,
- ✓ “Özel gereksinimleri olan çocukların hakları”,
- ✓ “Özürli çocukların hakları”.

4.2.3.c. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocukların Yeri ve Önemi

Sosyal hizmetlerin tek çatı altında toplanması amacıyla, 1983 yılında “2828 sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu” çıkartılmıştır. İşbu Kanun, dağınıklık halindeki, düzensiz çocuk koruma hizmetlerinin belli oranlarda bir çatı altında toplanmasını hedeflemiştir. Reform niteliğinde bir yenilik şudur ki, yeni kurumun yardıma muhtaç kişilere “aile bütünlüğü” içinde parasal ve hizmet olarak sosyal destekler sağlaması yetkilerine haiz olması, korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili hizmetler mekanizmasının idarenin sorumluluğunda yegâne kurum altında yürütülmesi anlayışı olmuştur³⁶⁹.

³⁶⁹ Yolcuoğlu, s.48-49.

2005 yılında çıkartılan “5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu” ile ise özellikle suça sürüklenen çocukları korunmak hedeflenmiş, “*çocuğun barınması*” ve “*danışmanlıkla*” ilgili tedbirlerin uygulanması konusunda SHÇEK yükümlü kılınmıştır. Çocuk koruma hizmetleri 15/07/2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında yürütülmektedir. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu 1. maddesine göre; “*Bu Kanunun amacı, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir*”. Korunmaya Muhtaç çocuk kavramına açıklık getirmek gerekirse; kimsesiz veya yoksul çocuklar olarak adlandırılan çocuklara yönelik kavramlaştırmaya paralel olarak, yoksul veya kimsesiz olmayan çocukların da korunma ihtiyacına sahip olabilmesi durumu göz önünde bulundurularak kavram muhtevası daha da geniş tutulmuştur³⁷⁰. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na göre; “*korunmaya muhtaç çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuktur*”³⁷¹. Her yönden sağlıklı ve tam bir birey olarak yetişmesi için gerekli koşulların sağlanamadığı çocuk, en geniş anlamıyla “*korunmaya muhtaç çocuk*” olarak ele alınmalıdır³⁷². 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu; “*beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; 1. Ana veya babasız, ana ve babasız, 2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, 3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, 4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu*” korunmaya muhtaç çocuk olarak ele almaktadır³⁷³.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu korunmaya muhtaç çocuğa iki perspektiften bakmaktadır. Kanun, korunmaya muhtaç çocuğu korunma ihtiyacı olan

³⁷⁰ Salim M., s.14.

³⁷¹ “5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu”, m. 3., R.G. 15.07.2005, S. 25876.

³⁷² Koşar, s.43.

³⁷³ “2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu”, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi 27.05.1983, Sayı 18059, Madde 3/b.

ve suça sürüklenen çocuk olarak ayrı biçimlerde kapsamaktadır. İşbu Kanuna göre; *“suça sürüklenen çocuk; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir eylemi işlediği iddia edilmesi üzerine hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine hükmedilen çocuğu”* işaret etmektedir³⁷⁴.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinde *“koruyucu ve düzenleyici tedbirler”* düzenlenmiş ve devlete ve kurumlarına verilen ödevler hüküm altına alınmıştır. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik *“danışmanlık”, “eğitim”, “bakım”, “sağlık”* ve *“barınma”* konularında alınacak tedbirlerdir³⁷⁵.

İşbu Kanuna göre; *“çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararını; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya resen çocuk hâkimi alır”*³⁷⁶.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu dışında iç hukukumuzda yürürlükte olan ve Çocuk Hakları hususunda oluşturulan zemine katkıda bulunan diğer mevzuat uygulamaları; *“Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”, “Danışmanlık Tedbiri Kararlarının Uygulama Usul Ve Esasları Hakkında Tebliğ”*dir. Tüm bu açıklamalar ışığında 6284 Sayılı Kanun'un Çocuk Haklarına yönelik kapsamına bakıldığında; *“şiddete uğrayan veya uğrama tehdidinde olan 18 yaşını doldurmamış erkek veya kız, tüm çocuklar 6284 sayılı Kanun korumasından faydalanabilirler”*. Ayrıyeten çocuğun evlatlık olması, evlilik dışı dünyaya gelmesi gibi farklı hukuki durumlarda bulunması da Kanunun uygulanmasında herhangi bir sorun teşkil etmeyecektir³⁷⁷. Bunun yanında 6284 Sayılı Kanun'un 5. maddesinin 2. fıkrasına göre; *“Bu Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 3.7.2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda*

³⁷⁴ “5395 Sayılı Kanun”, m.3.

³⁷⁵ “5395 Sayılı Kanun”, m.5.

³⁷⁶ “5395 Sayılı Kanun”, m.7.

³⁷⁷ Sağıroğlu, s. 93.

yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile Medeni Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir” ³⁷⁸ denilerek çocuğun sadece bu kanun kapsamındaki haklardan değil “Çocuk Koruma Kanunu” ile “Medeni Kanunun” tamamlayıcı diğer hükümlerinden de faydalanabilmesinin önü açılmıştır.

Bahsettiğimiz gibi Çocukların koruma altına alındığı 6284 Sayılı Kanun “çocuk” tabirinden ne anlaşılması gerektiği hususunda bir tanımlamaya nüvesinde yer vermemiştir. Ancak, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Tanımlar” başlıklı 6/1b. maddesinde ‘çocuk’ deyiminden henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişinin anlaşılması gerektiği belirtilmiştir. Nitekim 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun “Tanımlar” başlıklı 3/1a. maddesinde ise “çocuk” lafzından, “*ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişinin anlaşılacağına*” işaret edilmiştir. Dolayısıyla, TCK ve ÇKK’ da yapılan tanımlamalardan yola çıkarak daha önce ergin olsa da on sekiz yaşını doldurmamış tüm bireyler, 6284 Sayılı Kanun’da belirtilen çocuk kapsamında kalacak evleviyetle haklarında koruyucu ve önleyici tedbirlere hükmedilebilecektir³⁷⁹.

4.2.4. Aile Fertlerinin Yeri

4.2.4.a. Genel olarak

Anayasa’nın “*Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları*” başlıklı 41. maddesine göre;

“Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ve uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilatını kurar.

³⁷⁸ “6284 Sayılı Kanun”, m. 5.

³⁷⁹ Günay, s. 653.

Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yararına aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

Devlet her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır”.

6284 Sayılı Kanun, tüm bu amaçlarla yola çıkan bir hukuk hareketidir. Anayasaya paralel bir yaklaşım ile “*aile fertleri*”, 6284 Sayılı Kanunun korumayı amaçladığı kişilerin başında gelmektedir.

Kavramsal olarak aile, farklı cinsten bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu en küçük insan topluluğudur. Başlıca unsuru ise insanların ve yeni nesillerin oluşumudur. Özellik bakımından ise aile, tarihte bildiğimiz en eski kurumdur³⁸⁰. Bu sebeple her tarihin kendine has aile kavramı vardır. Bu kavramın kapsamı ve içeriği ise daha çok fertlerin sayısında farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Örnek verecek olursak toplumsal hayatın toprak sahipliğine dayandığı yıllarda, topraklarının parçalanmaması ve iş birliği açısından aile, kalabalık ferdi topluluğundan oluşmakta iken; Fransız İhtilaliyle birlikte doğan zengin bir tabakanın oluşumu ve ardından hayatımızın sanayileşmeye dayalı gelişimi ile aile kapsamı zamanla daralarak kişi sayısı açısından günümüzün modern aile yapısını kazanmıştır³⁸¹. Geçtiğimiz yıllarla beraber farklılıklar gösteren aile yapısı yalnızca ekonomik gelişimlerin etkisi altında kalmamaktadır. Aynı zamanda kültürel açıdan da diğer milletler arasında da farklılıklar gösterebilir. Örneğin, batılı milletlerde tek eşli bir aile yapısı karşımıza çıkarken, doğuda kültürel yapı gereği çok eşli ailelere rastlamak mümkündür³⁸².

4.2.4.b. Dar, Geniş ve En Geniş Tanımlarında Aile

Günümüz toplumlarında en modern tip dar aile tanımıdır. Kısacası sadece eşlerden oluşan aile evlilik birliğini ifade eder. Dar aile TMK'nın temelini oluşturur.

³⁸⁰ Akıntürk, s.31.

³⁸¹ Cansel, “*Sosyal Devlet ve Aile*”, 1970, s. 10.

³⁸² Uçar, 2003.

TMK'nın 185. maddesinde belirtilen; “*evlenmeyle eşler arasındaki evlilik birliği kurulmuş olur*” ifadesi bunun bir göstergesidir³⁸³.

Geniş aile kavramı ise, eşleri ve çocukların oluşturduğu bir bütün olarak karşımıza çıkar. Yani anne, baba ve çocuklardan kurulu bir aile tipidir. Türk Medeni Kanunu bu tanımdaki aile tipini daha çok “*Aile Hukuku-2. Kısımda*”, “*velayet*” konularına ilişkin hükümlerin arasında düzenlemiştir (TMK m. 282 – 363)³⁸⁴.

Geniş ailenin dar aileden ayrıldığı diğer bir özellik ise eşlerin çocuk sahibi olmalarıdır. 6284 sayılı Kanun, çocuk aile içi şiddete uğramış veya şiddete uğrama tehdidi altındaysa çocukları da anne, baba veya diğer kimselere karşı korumakla yükümlüdür. Velayet konusuyla alakalı “*Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin almış olduğu 2012/5972 Esas No 'lu, 15.03.2013 tarihli kararında*”³⁸⁵; “*Mahkemece, idrak çağında olduğu belirlenen ortak çocuğun mahkeme huzurunda bizzat dinlenerek, velayeti konusunda görüşünü açıklamasına imkan tanınması, çocuğun görüşünü serbest iradesiyle mi, yoksa baskı altında mı açıkladığının gözlenmesi ve Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturma sayılı evrakının tomariyle birlikte, yine Aile Mahkemesi'nin tedbir dosyasının getirilmesi ve tüm deliller birlikte değerlendirilerek velayet konusunda bir karar verilmesi gerekir*”³⁸⁶ diyerek bu hususlarla ilgili görüşünü belirtmiştir. Karara konu olan somut vakiada, çocuğun velayeti uzman mütalaaları neticesinde babaya bırakılmıştır. Ortak çocuk S. B. 2000 doğumludur ve yaşı itibariyle idrak çağındadır. Diğer yandan, çocuğa babanın şiddet uyguladığı iddiasıyla, Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığının 2009/1005 soruşturma sayılı dosyasıyla soruşturma yapıldığı, yine Sincan 3. Aile Mahkemesi'nin 2013/83 değişik iş esas ve 2013/85 karar sayılı dosyasıyla, 6284 Sayılı Kanun uyarınca çocuk yönünden babaya karşı tedbir uygulandığı da anlaşılmaktadır. Tüm bu hususlar

³⁸³ Yine TMK m. 186, 188, 191, 195 vd. maddelerinde de “*evlilik birliği*” kavramının kullanılarak örnek alınan olgunun “*dar anlamdaki aile tipi*” olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Zevkliler, Acabey, Gökyayla, Medeni Hukuk, 2000.

³⁸⁴ Zapata, “*Medeni Hukuk*”, 2012, s.153; Akıntürk, Ateş Karaman, “*6098 Sayılı Borçlar Kanununa Göre Uyarlanmış; Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku*”, 2013, s. 6.

³⁸⁵ Sinerji Mevzuat Ve İçtihat Programları.

³⁸⁶ 2012/5972 Esas No 'lu, 15.03.2013 tarihli karar.

neticesinde Yargıtay aynı kararında çocuğa karşı uygulanan şiddet dolayısıyla verilen tedbir kararıyla ilgili de bir içtihat ve görüş birliğinin sağlanmasını hedeflemiştir; “6284 Sayılı Kanun uyarınca talep edilen tedbir kararı için, yaklaşık ispat kuralı gereğince bir delil gösterilmesi gerekmezse de başvuru sırasında dilekçeye delil eklenmesi mümkündür. Bu nedenle, tedbir kararının kendisinin boşanma davası yönünden bir delil değeri yoksa da başvuruya eklenebilecek belgelerin delil olabilmesi mümkündür”³⁸⁷ şeklinde belirterek hem tedbir kararları için delil gösterilmesinin gereklilik arz etmediği, talep eden taraf için herhangi bir ispat yükünün bulunmadığını zikretmiş; hem de velayet hususunda avantajlı bir delil olarak kullanılmayacak olan tedbir kararının, bu tedbir kararları alınırken dosyaya eklenen belge ve bulguların delil niteliğini haiz olacağını buyurmuştur.

6284 Sayılı Kanun’da, aile fertlerinin kapsamını oluşturan en önemli unsur “*Ev Düzeni*” başlığı altında geniş anlamda aile tabirlerine yer verilmesidir³⁸⁸. Bu aile tipinde ise hem dar hem de velayet aileyi kapsamına alan bir çatı kavramdır. Anne, baba ve çocukların birlikte yaşadığı bu aile tipini daha da açan konu ise aynı çatının altında bulunan kan bağı ile veya aralarında sözleşme koşulu bulunarak aynı yerde beraber yaşadıkları hizmetli, bahçıvan vb. gibi yardımcıların da aile statüsünden sayılmasıdır. Bu ifade ile TMK’nın “*Ev Düzeni*” başlıklı m. 367 en geniş anlamdaki aileyi tanımlar. Burada “*ev halkı*” tanımı ile “*birlikte yaşama*” koşulu bir arada ele alınmıştır³⁸⁹.

4.2.4.c. Tek Taraflı Israrlı Takip Mağduriyeti

Bu kavrama ilk kez 6284 sayılı Kanunda değinilmiştir. Kanun’un 1. maddesine göre şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan “*tek taraflı ısrarlı takip mağduru*” olanların da koruma altına alınması amaçlanmaktadır.

18 Ocak 2013’te yürürlüğe giren, “*6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği’nde*” ise

³⁸⁷ Sinerji Mevzuat Ve İctihat Programları.

³⁸⁸ Bölükbaşı, s. 65.

³⁸⁹ Feyzioğlu, s. 35.

mağdurun kim olduğu değil, tek taraflı ısrarlı takibin ne anlama geldiği tanımlanmaktadır. Fakat aralarında kan bağı olsun ya da olmasın, bu maddelerde sayılan her türlü tutum ve davranışa maruz kalan kişiler de “*tek taraflı ısrarlı takip mağduru*” sıfatına kabul edilebilir³⁹⁰. Bu tanımlamalara göre Kanunda; “*aralarında aile bağı veya ilişkisi bulunup bulunmadığına bakılmaksızın; şiddet uygulayanın, şiddet mağduruna yönelik olarak güvenliğinden endişe edecek şekilde, fiziki veya psikolojik açıdan korku ve çaresizlik duygularına sebep olacak şekilde içeriği ne olursa olsun fiili, sözlü, yazılı olarak ya da her türlü iletişim aracını kullanarak ve baskı altında tutacak her türlü tutum ve davranıştır*” denilmiştir³⁹¹.

6284 Sayılı Kanun kapsamında şiddet uygulayan hakkında önleyici tedbirlere, mağdur hakkında ise koruyucu tedbirlere başvurulabilir. Bu davranışlara, hediye, e-posta gönderme, telefonla arayarak rahatsız etme, çiçek vb. şeylerin alınması gibi olaylar örnek gösterilebilir³⁹².

Israrlı takibi oluşturacak olaylar, aynı zamanda TCK’nın; “*beden dokunulmazlığının ihlali*” (m.86 -93), “*iftira suçu*” (m. 267), “*cinsel dokunulmazlığın ihlali*” (m.102-105), “*mala zarar verme suçu*” (m. 151) ve “*özel hayatın gizliliği ihlali*” (m.134) gibi unsurlarını oluşturabilir. TCK’nın “*Kişilerin Huzur ve Sükûnunu Bozma*” başlıklı 123. maddesinde; “*bir kimseye gürültü yapılması, telefon edilmesi vb. hareketlerle kişinin huzur ve sükûnunu bozması*” eylemleri ısrarlı takip kapsamında değerlendirilir³⁹³. Bu sebeple tek taraflı ısrarlı takip teşkil eden olaylar aynı şekilde bir suç özelliği taşıyor ise TCK’nın hükümlerinin de uygulanması gerekebilir³⁹⁴. Bu sebeple mağdur TMK’nın m. 24-25’ e dayanarak kişilik haklarına saldırı yapıldığı gerekçesiyle dava açılabilir, saldırının önlenmesini veya saldırının sona erdirilmesinin talep edilmesinin yanı sıra maddi ve manevi tazminat davası açılabilir³⁹⁵. Bununla

³⁹⁰ Gençcan, s. 95.

³⁹¹ Uyg. Yön., m. 3/ş.

³⁹² Türkmen, “*Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi*”, s. 78.

³⁹³ Türkmen, s. 78.

³⁹⁴ Sağiroğlu, s. 29.

³⁹⁵ TMK, m. 24.

birlikte TMK ‘da aynı şekilde yer alan 2. fıkranın yersiz ve gereksiz olduğu fikri ortaya atılmıştır. Bu bakış açısına göre “*hukuka aykırılık*” kavramını “*kişilik hakkı*” bakımından tanımlayıp diğer durumların tanımlanmamasının doğru olmadığı gibi yanlış anlamalara da mahal verebilir³⁹⁶. Fakat TMK’daki hükümler ile “*6284 sayılı Kanun*” kapsamında verilen tedbir kararları ve bu kararların denetimi düşünüldüğü zaman, davanın açılmasında işbu konulardaki bilgisizlik, dosya yoğunluğu, yargılamalardaki gecikmeler gibi nedenlerden ötürü mağdur tarafa ivedi ve etkin bir korumanın ulaştırılması hususlarında birtakım sorunların oluşacağı kanaatinde olduğumuzu belirtmek gerekir³⁹⁷.

4.3. Kanunun Uygulama Şartları

4.3.1. Şiddete Uğrama ya da Tehlikesi

Kanun kapsamında sayılacak olan mağdurların korunabilmesi için şiddete uğrama tehlikesi veya şiddete uğramış olmaları gerekmektedir. 4320 Sayılı Kanunda, yalnızca mağdurun şiddete uğramış olması ön koşulları aranmaktaydı. Yani eski Kanunda şiddet olayı gerçekleşirse harekete geçilmekteydi³⁹⁸. Şiddete uğrama tehdidi altında olan kişiler ise korunamamaktaydı. “*6284 Sayılı Kanun*” ile hiç şiddete uğramamış olsa dahi şiddete uğrayabilme ihtimali olan kişilerinde korunması amaçlanmaktadır³⁹⁹. İnsanın en temel hakkı olan “*yaşam hakkı*” ve “*vücut bütünlüğünün korunması*” şiddet daha gerçekleşmeden korunmalıdır. Fakat burada sadece şiddete uğramış kişilerin tekrardan şiddete uğramasını engellemek yeterli bir tedbir olmaz. Şiddete bir kez uğramış olan kişilerin tekrardan şiddet görme ihtimali, görmemiş olanlara nazaran daha yüksektir. Bu sebeple asıl amaç şiddete uğramadan işi kaynağında çözebilmektir. Kanunun belirttiği “*şiddete uğrama tehlikesi bulunan*” tabiri; “*yüksek ihtimal, şüphe veren, bariz, anlaşılır*” tanımlamalarla

³⁹⁶ Akıntürk, s. 346.

³⁹⁷ Türkmen, s. 58.

³⁹⁸ Sağiroğlu, s.28.

³⁹⁹ Nuhoğlu, s.70.

sağlamlaştırılması aslında var olan tedbirin daha da güçlendirilmesine imkân tanıyacaktır⁴⁰⁰.

6284 sayılı Kanunda risk değerlendirme analizi ve risk yönetimi konuları ele alınmamış ve “*şiddete uğrama tehlikesi*” kavramı açıklanmadığından, Kanunda şiddeti önlemeye yönelik hükümlerin uygulanmasında kolluğun keyfi davranış durumu söz konusu olabilmektedir. Aslında bu tanımsal boşlukları doldurabilmek ve ülkemizin kolluk kuvvetlerinin suçu önlemede etkin rol üstlenebilmesi hususunda “*gecikmesinde sakınca bulunan hallerde*” ve “*Cumhuriyet savcısına veya derhal amirlerine müracaat imkânı olmayan hallerde*”; suça teşebbüs edildiğine dair, şiddet uygulayıcılarının haklarında “*güçlü emarelerin ve delillerin bulunması halinde; şüphelileri yakalama, gözaltına veya muhafaza atına alma yetkisine ilişkin*” hükümler eklenebilir⁴⁰¹.

4.3.2. Kanunda Mağdur Sayılabilecek Kişiler

Kanunda “*şiddete uğrayan*” veya “*uğrama tehlikesi bulunan kişiler*” için korunma maksatlı ve işbu kişilere yönelik şiddeti önleme maksatlı tedbir alınabilmesi için bu bireylerin; “*kadın, çocuk, aile fertlerinden biri ya da tek taraflı ısrarlı takip mağduru*” olması gerekmektedir.

Çalışmamızın “*Kanun Kapsamı*” başlığı⁴⁰² altında, mağdur sayılabilecek kişiler detaylı incelendiğinden dolayı bu başlık altında tekrar değinmeyeceğiz.

4.3.3. Üçüncü Kişilerin veya Mağdurun İhbarda Bulunması

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 3. maddesine göre; “*İhbar, üçüncü kişiler tarafından ilgili makam veya mercilere olayın yazılı, sözlü veya başka bir suretle bildirilmesini; şikâyet ise, şiddet mağdurunun şiddet veya şiddet tehlikesi halinde ilgili*

⁴⁰⁰ Uğur, s. 348.

⁴⁰¹ Uğur; s. 348-349.

⁴⁰² Bkz. 3.2. “*Kanun Kapsamı*” başlığı altındaki açıklamalar.

makam veya mercilere müracaat etmesini"⁴⁰³ nitelendirir. Bu durumda üçüncü kişilerin olayı haber vermesi "*ihbar*" anlamına gelirken, mağdur tarafından ilgili makama yapılan başvuru ise "*şikâyet*" olarak nitelendirilir⁴⁰⁴.

6284 Sayılı Kanun 7. maddesi gereğince; "*şiddet veya şiddet uygulama tehlikesinin varlığı halinde bu durumun resmi makam veya mercilere mağdur dışında herkes tarafından ihbar edileceği*" belirtilmektedir⁴⁰⁵. İhbarın şekli ve de durumu konusunda bir sınırlandırılma yapılmamıştır. Gerek yazılı gerek ise sözlü olarak da ihbarda bulunulabilir. Lakin söz ile yapılan "*şikâyet*" ve "*ihbar*" olaylarının hemen tutanağa geçirilmesi gerekmektedir⁴⁰⁶.

⁴⁰³ Bkz. "*Kanun Kapsamı*" başlığı altındaki açıklamalar.

⁴⁰⁴ Ceza Muhakemesi Kanununun m. 158'de "*ihbar ve şikâyete yer verilmiş, suça ilişkin ihbar ve şikâyetlerin hangi makamlara yapılacağı belirtilmiştir. CMK'da ihbar ve şikâyetin tanımlarına ayrıca yer verilmezken, doktrinde ihbar, suçtan doğrudan veya dolaylı olarak zarar görmeyen üçüncü kişilerin yetkili makamlara suça ilişkin haber vermesi, onları bilgilendirmesi olarak; şikâyet ise mağdur veya suçtan zarar görenin yetkili makamlara başvurarak ilgili fiil hakkında soruşturma ve kovuşturmanın yapılmasına ilişkin iradesini açıklaması olarak tanımlanmaktadır*". Ayrıntılı bilgi ve benzer tanımlamalar için bkz. Çolak, Taşkın, 2007, s. 783. Vd.; Yılmaz, 2010, s. 5 vd.; Centel, Zafer, 2013, s. 79.

⁴⁰⁵ Şiddet konusu eylemin aynı zamanda TCK anlamında suç teşkil etmesi halinde ihbar yükümlülüğüne aykırı hareket edenlerin TCK m. 278 kapsamında yaptırımlarla karşı karşıya kalacağı da unutulmamalıdır. TCK'nın "*suç bildirmeme*" başlıklı 278. maddesine göre; "*İşlenmekte olan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" (1). "*İşlenmiş olmakla birlikte, sebebiyet verdiği neticelerin sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır*" (2). "*Mağdurun on beş yaşını doldurmamış bir çocuk, bedensel ve ruhsal bakımdan engelli olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranda arttırılır*" (3). "*Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır*" (4).

⁴⁰⁶ Uyg. Yön., m. 4/5f.

Üçüncü kişiler veya mağdur olan taraf, şiddet veya şiddete uğrama tehlikesini “Cumhuriyet Başsavcılığına, hâkime, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl veya İlçe Müdürlüğü’ne, ŞÖNİM’e veya kolluk kuvvetlerine bildirebilirler”⁴⁰⁷.

4.3.4. Mülki Amir, Hakim ya da Kolluk Amiri Tarafından Karar Verilmesi

Kanun’un uygulanabilmesi için kolluk kuvvetleri, hâkim ya da mülki amir tarafından, “şiddet mağdurları” veya “şiddeti uygulayanlar” hakkında Kanunda saydığımız tedbirlerin alınmasına karar verilmesi gerekmektedir (6284 S.K. m. 2/1-ğ).

6284 Sayılı Kanun kapsamında sayılan tedbirlere karar verilebilmesi için görevli olan mahkeme, 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’un işaret ettiği gibi “aile mahkemeleridir”. Yani şiddet mağdurları veya şiddeti uygulayanlar hakkında tedbir yetkisi ve kanundaki önlemlere başvurma yetkisi aile mahkemesi hâkimine aittir⁴⁰⁸. Aile Mahkemesi hâkimi, 6284 Sayılı Kanun’un 4. ve 5. madde hükmündeki “koruyucu” ve “önleyici” tedbirleri alabilir.

Son olarak, “şiddet” veya “şiddete uğrama tehlikesinin varlığından haberdar olan mülki amir, hâkim ya da kolluk amiri” istem üzerine tedbir kararı verdiği anda Kanunun uygulama alanını oluşacaktır.

⁴⁰⁷ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uyg. Yön. m. 3/o’ya göre, “ŞÖNİM, şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezidir”.

⁴⁰⁸ Baktır, 2003, s. 93.; 6284 Kanununun “Tanımlar” başlıklı m. 2/c’de yapılan açıklamaya göre de kanunda “hâkim” kelimesiyle aile mahkemesi hakiminin ifade edildiği belirtilmektedir.

4.4. Kanunun Öngördüğü Koruyucu ve Önleyici Tedbirler

4.4.1. Genel Olarak

Kadınlara yönelik şiddet konusunda yapılan ilk önemli düzenleme “4320 Sayılı” yasadır. Daha sonra 2012 yılında yapılan yeni bir yasa ile “4320 Sayılı Kanun” kaldırılarak, “6284 Sayılı Kanun” kabul edilmiştir⁴⁰⁹. Her şeyden önce yeni yasa sadece ailenin korunması bağlamında düzenlenmemiş, kadınlara uygulanan şiddetin de hukuki çerçevesi oluşturularak, daha geniş bir çerçeveden ele alınmıştır. 4320 Sayılı yasa, ailenin korunması temelinde düzenlendiği için aile olmayan heteroseksüel ya da homoseksüel partnerler arası şiddet bu yasa kapsamında ele alınamıyor ve şiddetin taraflarının kanunen nikâhlı eşler olması isteniyordu⁴¹⁰. Ancak yeni yasa aileyi korumanın yanında kadına şiddeti önlemeyi de düzenleyen bir niteliğe sahip olup şiddetin faili ile mağduru arasında böyle bir hukuksal bağ aramamaktadır. Geçmişteki uygulamalara bakıldığında, şikâyet konusu birçok olayda taraflar arasında nikâh akdi olmadığı için 4320 sayılı yasa çerçevesinde işlem yapılamamış ve yasa iş bu sebeplerle sorunlara çözüm sağlayamamıştı. Fakat yeni yasal düzenleme sayesinde, artık kadınların talebi üzerine aile mahkemeleri bir nikah akdinin mevcudiyetini sorgulamaksızın, herhangi bir darp raporu olmasa bile, şikâyetçi kadın için koruma kararı çıkartabilmektedir⁴¹¹.

TMK’ da “kadına yönelik şiddet” ve “ev içi şiddet” hususlarında, önleyiciliğe dair özel düzenlemeler yoktur. Bunun yanında mahkemelerdeki dosya yoğunluğu mucibince yargılamanın oldukça gecikebildiği bilindiğinde, işbu süreci serileştirmek ve şiddeti topyekûn ortadan kaldırabilmek için ayrı bir kanuna ihtiyaç duyulmuş olması olağan ve aşikârdır. Duruma tevfikan 2012 yılında kabul edilen, “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”, hem TMK hükümlerinin bir tamamlayıcısı olma görevi üstlenmiş hem de ailenin, kadının,

⁴⁰⁹ Bölükbaşı, s. 117.

⁴¹⁰ Bölükbaşı, s. 117-118.

⁴¹¹ Altınordu, s. 25-26.

çocukların ve diğer şiddet mağdurlarının da içeriğinde olduğu geniş bir hak alanını şiddetten arileştirmeyi şiar edinmiştir⁴¹².

6284 Sayılı Kanun, çeşit bakımından zengin olan bir tedbirler manzumesine yer vermiş ve ivedi olarak uygulanabilmesi için; hâkime, mülki amire ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluğa tedbir alma yetkisi tanımıştır. Ayrıca Yeni Kanun, sadece önleyici tedbirleri bir başvurma müessesesi olarak ele almamış bunun yanında koruyucu tedbirleri de muhtevasında barındırmıştır. Önleyici tedbirler elbette ki, şiddet uygulayıcısının tekrar bu yola giderek şiddet uygulamasında caydırıcı nitelik taşıyacak ve şiddeti engelleyecektir, lakin şiddet mağdurlarının tekrar şiddete uğramalarına mâni olacak ve onları hayat boyu şiddetten ve tehlikesinden izole edecek koruyucu tedbirler mekanizmasına da ihtiyaç vardır. Koruyucu tedbirleri: “*hâkim, mülki amir ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri*”; önleyici tedbirleri: “*hâkim ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri*” alabilmektedir⁴¹³.

4.4.2. Mülki Amirler Tarafından Alınacak Koruyucu Tedbirler

Mülki amirler tarafından alınacak koruyucu tedbir kararları 6284 Sayılı Kanun m.3'te sıralanmıştır. Bu koruyucu mekanizmalar şiddet mağdurunu ve çocuğu korumayı amaç edinmiştir. Mülki amirin burada sayılan tedbirlere hükmedebilme yetkisi sınırlı değildir⁴¹⁴; tedbirlerden biri veya bir kısmına karar verme hususunda kendilerine “*takdir yetkisi*” tanınmıştır⁴¹⁵.

Nitekim şunu da belirtmekte fayda vardır ki; mülki amir önleyici tedbir yetkisi almaya haiz değildir, sadece koruyucu tedbirlere hükmedebilme yetkisi mevcuttur.

⁴¹² Altınordu, s. 25.

⁴¹³ Altınordu, s.25.

⁴¹⁴ Moroğlu, s. 37.

⁴¹⁵ Bölükbaşı, s. 118.

Mülki amirler tarafından alınacak koruyucu tedbirler 6284 Sayılı Kanun'un 3. maddesinin 1. fıkrasında şu şekilde sayılmıştır⁴¹⁶,

- ✓ “Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması”,
- ✓ “Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması”,
- ✓ “Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi”,
- ✓ “Hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması”,
- ✓ “Gerekli olması halinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması halinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması”.

6284 Sayılı Kanun'un aynı maddesinin devamı fıkrasında ise, “gecikmesinde sakınca bulunan hallerde birinci fıkranın (a) ve (ç) bentlerinde yer alan tedbirler, ilgili kolluk amirlerince de alınabilir. Kolluk amiri evrakı en geç kararın alındığı tarihi takip eden ilk işgünü içinde mülki amirin onayına sunar. Mülki amir tarafından kırk sekiz saat içinde onaylanmayan tedbirler kendiliğinden kalkar”⁴¹⁷ hükmüne yer verilmiştir.

4.4.3. Kolluk Amiri Tarafından Alınacak Koruyucu ve Önleyici Tedbirler

4.4.3.a. Koruyucu Tedbir Kararları

6284 Sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliği'nde; “kolluk, polis, jandarma ve sahil güvenlik birimleri olarak; kolluk amiri ise, hakkında tedbir kararı verilen

⁴¹⁶ “6284 Sayılı Kanun”, m. 3/1f.

⁴¹⁷ “6284 Sayılı Kanun”, m. 3/2f.

kişilerin yerleşim yeri veya bulunduğu ya da tedbirin uygulanacağı yerdeki Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından atamalarındaki usule göre konu ile yetkili ve görevli kolluk biriminin komutanı”⁴¹⁸ olarak tanımlanmıştır. Sayılan birimlere şiddeti önleme, müdahale etme ve eylem suç niteliğinde ise şiddet uygulayanı yakalama ve gözaltına alma gibi görevler verilirken⁴¹⁹, kolluk amirine 6284 Sayılı Kanun kapsamında birtakım yetkiler de verilmiştir⁴²⁰. Bu yetkiler kapsamında kolluk amiri, mülki amirin veya hâkimin verebileceği koruyucu ve önleyici tedbirlerden bazılarını hükmedebilmektedir⁴²¹. Kolluk amiri tarafından verilebilecek olan önleyici tedbirler tahdidi değildir. Yani sınırlı olarak sayılmamıştır; tedbirlerden biri veya bir kısmına karar verebilir⁴²².

Mülki amirce alınabilen koruyucu tedbirlerden barınma yeri sağlanması ve geçici koruma altına alınmasına dair tedbirler, “*gecikmesinde sakınca bulunan hallerde*” ilgili kolluk amirince alınabilir⁴²³. Öyleyse bir tasnif yapmak gerekirse; kolluk amirinin alabileceği koruyucu tedbirler şunlardır:

- ✓ “*Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması*”,
- ✓ “*Hayati tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması*”.

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus şudur ki; mülki amirin hükmedebileceği koruyucu tedbirleri kolluk amirinin de alabilmesinin ön şartı, kolluk amirinin bahsi geçen tedbirleri yalnızca “*gecikmesinde sakınca bulunan hallerde*”

⁴¹⁸ Uyg. Yön., m.3/1-h, 1.

⁴¹⁹ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s. 778 vd.

⁴²⁰ CMK m. 90.’a göre, “*kolluk, tutuklama veya yakalama kararı düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ve Cumhuriyet Savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı da yoksa yakalama yetkisine sahiptir*”. “*Yakalanan kimse ile ilgili savcıya derhal bilgi verilmelidir. Verilen bilgi üzerine savcılıkça bırakılmayanlar hakkında ise gözaltına alma adli kontrol tedbiri başlatılır*” (CMK 91.).

⁴²¹ Nuhoğlu, s. 75.

⁴²² Bölükbaşı, s.44.

⁴²³ Tosun, 2012, s. 98.

alabilmesi koşuludur. Lakin kararın belirtildiği belgenin “*en geç tedbirin alındığı tarihi takiben ilk iş günü içinde mülki amirin tasdikine arz edilmesi, mülki amirce kırk sekiz saat içinde tasdik edilmesi*” gerekir⁴²⁴. Aksi durumda alınan kararlar resen lağv olur. Tatil günleri işbu süre hesabının dâhilindedir. Sürenin nihayetlenmesi resmî tatil ya da hafta sonu tatiline tekabül ederse, işbu süre tatilinin bitimine müteakip ilk iş günü biter⁴²⁵.

4.4.3.b. Önleyici Tedbir Kararları

6284 Sayılı Kanun’da Kolluk amiri tarafından verilebileceği belirtilen önleyici tedbirler tahdidi değildir, sınırlı sayı olarak belirtilmemiştir; tedbirlerden birine, bir kısmına veya münasip olacak benzeri tedbirlere hükmedilebilir⁴²⁶. Bir tasnif yapmak gerekirse; kolluk amirinin alabileceği önleyici tedbirler şunlardır:

- ✓ “*Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması*”.
- ✓ “*Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi*”.
- ✓ “*Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması*”.
- ✓ “*Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması*”.

Ayrıca belirtmek gerekir; hâkimin hükmedebileceği önleyici tedbirleri kolluk amirinin de alabilmesinin ön şartı, kolluk amirinin bahsi geçen tedbirleri yalnızca “*gecikmesinde sakınca bulunan hallerde*” alabilmesi koşuludur. Ayrıca hükmedilen bu kararın vücut bulabilmesi için, en geç kararın alındığı tarihe müteakip ilk iş günü

⁴²⁴ “6284 Sayılı Kanun”, m. 3/2f.

⁴²⁵ “Uygulama Yönetmeliği”, m.29/3f..

⁴²⁶ Bölükbaşı, s. 118.

içerisinde hâkimin tasdikine arz edilmesi lazımdır. Eğer ki hâkim tedbiri yirmi dört saat içinde onaylamazsa tedbir resen son bulacaktır⁴²⁷.

4.4.4. Hâkim Tarafından Alınacak Koruyucu ve Önleyici Tedbirler ile Diğer Kararlar

4.4.4.a. Koruyucu Tedbir Kararları

Hâkimin yetki hususunda mülki amirden farkı, kendisinin hem koruyucu hem de önleyici tedbir kararlarına hükmedebilmesidir⁴²⁸. Hâkimin koruyucu tedbirlere hükmedebilmesi ve bu tedbirlerin nelerden ibaret olacağı konusu Kanun'un 4. maddesinde gösterilmiştir. Hâkim tarafından verilebilecek olan önleyici tedbirler tahdidi değildir, sınırlı olarak nitelendirilmemiştir. Hâkim tedbirlerden birine, birkaçına veya benzeri tedbirlere hükmedebilir. Dolayısıyla hâkimin verebileceği 6284 Sayılı Kanun'un 4. maddesindeki koruyucu tedbirleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- ✓ *“İşyerinin değiştirilmesi”,*
- ✓ *“Kişinin evli olması halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlemesi”,*
- ✓ *“22/11/2001 tarihli ve 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'ndaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması”,*
- ✓ *“Korunan kişi bakımından hayati tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması halinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 27/12/2007 tarihli ve 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi”.*

⁴²⁷ “6284 Sayılı Kanun”, m. 5/2f.

⁴²⁸ Bölükbaşı, s.129.

4.4.4.b. Önleyici Tedbir Kararları

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun 5. maddesinde verilecek “önleyici tedbirlere” hâkim, ancak şiddet uygulayanlar ile ilgili olarak hükmedebilmektedir⁴²⁹. Hâkimin bu tedbirlere başvurabilmesi için kişinin şiddete başvurduğu veya başvurma riskinin olduğu konusunda somut olguların mevcudiyeti elzemdir⁴³⁰.

Hâkim tarafından verilebilecek olan önleyici tedbirler tahdidi nitelik arz etmez. Hâkim tedbirlerden birine, bir kısmına veya benzeri tedbirlere karar verebilir. Önemli olan hâkimin, kanundaki bir tedbire veya kanunda yer almayan başka bir tedbire başvururken, alacağı tedbirin şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak konusunda uygun olup olmadığına dikkat etmesidir⁴³¹.

Hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları 6284 Sayılı Kanun’un 5. maddesinde şu şekilde sayılmıştır;

- ✓ “Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması”,
- ✓ “Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi”,
- ✓ “Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve iş yerine yaklaşmaması”,
- ✓ “Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması”,
- ✓ “Gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin haller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması”,
- ✓ “Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi”,

⁴²⁹ Bölükbaşı, s. 134-147.

⁴³⁰ Sağıroğlu, s. 93.

⁴³¹ Erdem, s. 59.

- ✓ “Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi”,
- ✓ “Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi”,
- ✓ “Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi”,
- ✓ “Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması”,
- ✓ “Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması”.

Belirtmek gerekir ki; 6284 Sayılı Kanun’un 5. maddesinin 1. fıkrasında “önleyici tedbirler” sıralanmış; 2. fıkrada ise; “gecikmesinde sakınca bulunan hallerde birinci fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan tedbirlerin ilgili kolluk amirleri tarafından da alınabileceğine” hükmedilmiştir⁴³².

4.4.4.c. Diğer Kararlar

Hâkim kanunda nitelendirilen tedbirlerle beraber, 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda yer alan “koruyucu tedbirlere” karar vermeye ve “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu” hükümlerine göre hüküm takdir etmeye haizdir⁴³³. Hâkim 6284 Sayılı Kanun’a göre bir önleyici veya koruyucu tedbir kararına hükmederken, bununla birlikte Çocuk Koruma Kanunu ve Türk Medeni Kanunundaki “velayet”, “kayyum”, “nafaka” ve “kişisel ilişki kurulmasına” ilişkin hükümlere göre de karar tayin edebilir⁴³⁴. Dolayısıyla 6284 Sayılı Kanun’un uygulanması suretiyle diğer kanunlarda bulunan mağduru koruyan hükümlerin uygulanmasına zeval getirmeyecek, bir kanun

⁴³² Bu konuyu ayrıntılı olarak çalışmamızın “Kolluk Amiri Tarafından Alınacak Önleyici Tedbirler” başlığı altında inceledik. Bkz. s.104.

⁴³³ “6284 Sayılı Kanun”, m. 5/3f.

⁴³⁴ Bölükbaşı, s. 148-156.

hükümünün uygulanması diğerinin uygulama alanına engel oluşturmayacaktır. Hakim tarafından verilebilecek “*diğer tedbir kararlarını*” aşağıda ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

i. Hakimin Çocuk Koruma Kanununda Yer alan Tedbirlere Başvurabilmesi

6284 Sayılı Kanun’da çocuk-kadın ayırmaksızın “*aile içi şiddetin*” önlenmesi hedeflenmiştir. Hakim işbu kanundaki maddeleri gerektiğinde “*çocuk*” için de uygulayabilir. Kanunun m. 5/3 f.’da; “*hakimin kanun kapsamında alacağı tedbirlerle beraber 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlere de başvurabileceği*” hükmedilmiştir. Aile hakiminin koruyucu ve destekleyici tedbirleri ise şu şekilde olabilir: çocuğun ilk olarak kendi ev ortamında muhafazasını sağlamaya dair “*danışmanlık tedbiri*”; çocuğun eğitim ve öğretimi ile alakalı problemlerin çözülmesini sağlamaya yönelik “*eğitim tedbiri*”; çocuğun bakımı ve gelişimiyle alakalı ihtilafların çözülmesini sağlamak amacıyla “*bakım tedbiri*”; çocuğun her türlü bedensel ve ruhsal sağlığını muhafazaya ve gerektiğinde tedavisi için gereken yardımın sağlanmasına ilişkin “*sağlık tedbiri*”; evsiz çocuklar ve hayati risk taşıyan hamilelere uygun yerleşim yeri sağlamaya ilişkin “*barınma tedbiridir*”⁴³⁵.

ii. Hakimin Türk Medeni Kanunu’na Göre Velayet Hakkında Hüküm Tesis Etmesi

Çocuğun aile içi şiddetin mağduru veya tanığı olması onun ruhsal ve bedensel gelişiminde önemli derecede olumsuz etki yaratıyorsa, hakim 6284 Sayılı Kanunun öngördüğü tedbirlerin yanında çocuk için ailesinin müşahedesinden alınmak suretiyle yetkili kurumlara verilmesine hükmedebilir. Hakim bu yetkiyi Türk Medeni Kanunu’nun 347. maddesinden almaktadır. Bunun yanında aynı maddenin ikinci fıkrası “*ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine*” de aynı karara hükmedebileceğini nitelendirmiştir. Türk Medeni Kanunu’nun 348. maddesine göre; “*çocuğun*

⁴³⁵ Sağıroğlu, s. 95.

korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaz veya bu önlemlerin yetersiz kalacağı hakim tarafından önceden anlaşılırsa ve ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi ya da ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi ya da ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması nedeniyle ana ve babanın her ikisi hakkında ya da biri hakkında velayetin kaldırılmasına karar verilir” şeklinde betimleme yapılarak; şiddet uygulayanın, “velayet” vazifesini gereğince yapmadığından yola çıkılarak hakim tarafından “velayet kaldırılmasına” hükmedilebilir. İşbu maddenin ikinci göre; “velayet, ana ve babanın her ikisinden kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanır”. Aynı maddenin son fıkrasında ise; “kararda aksi belirtilmedikçe, velayetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsar” şekliyle belirtilerek velayetin kaldırılmasının ileriye dönük etkilerine ışık tutulmaktadır⁴³⁶.

iii. Hakimın Türk Medeni Kanunu’na Göre Kayyım Atanması Hakkında Hüküm Tesis Etmesi

Kayyım “vesayetini” kapsamında bir enstrümandır⁴³⁷. TMK’nın 403. maddesinin 2. fıkrasına göre; “belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek adına görevlendirilir”. Bunun yanı sıra; TMK m 345’e göre; “çocuğun korunması bakımından, çocukla ana ve babası arasında yapılan ve çocuğu borç altına sokan işlemlerde çocuğu temsil etmek adına kayyım atanabilir”. Bununla birlikte, ana ve baba çocuğun mal varlığını yönetirken gerekli özeni göstermedikleri hususunda hakimce bir kanaate varılırsa, hakim bu konuda gereken tedbirleri almaya haizdir. Bu hususta TMK m. 361; “çocuğun mallarının tehlikeye düşmesinin önlenmesi başka bir şekilde mümkün değilse hakim, yönetimin bir kayyımına devredilmesine karar verebilir” şeklinde buyurmuştur. Hakim TMK m. 301/3 ve 303/2’ye dayanarak resmi bir evlilik

⁴³⁶ Akkurt, “Çocuğun Kişiliğinin Korunması ve Velayetin Belirlenmesinde Çocuğun Menfaati Olgusu”, s. 100-102.

⁴³⁷ Yıldız, E.; Gürsoy, S., “Kayyımlık ve Kayyım Katılımıyla Görülmesi Gereken İşler ve Davalar”, İstanbul 2007, s. 3.

olmaksızın dünyaya gelen çocukların çıkarlarını gözetmek adına da kayyım atayabilir. Bunun yanı sıra aile hakimi; TMK m. 291 dolayısıyla “*soy bağının reddi*” hususunda ve TMK m. 301 kapsamında “*babalık davasında*” çocuğun temsili adına kayyım tayin edebilir⁴³⁸. Çocuk on sekiz yaşını geçmiş dolayısıyla “*ergin*” olsa dahi TMK m. 428 muhtevasına dayanarak kendisine kayyım tayinini talep edebilir⁴³⁹.

iv. Hakimin Türk Medeni Kanunu’na Göre Nafakaya İlişkin Hüküm Tesis Etmesi

Ev ve aile içi şiddet ya da kadına yönelik şiddet olgusunun mevcut olduğu hallerde hakim, “*6284 Sayılı Kanundaki*” tedbirlerle beraber “*nafaka*” hususunda da hüküm tesis edebilme salahiyetine haizdir. Eşler boşanma evresindeyse, ayrıca daha önce hükmedilmiş nafaka yönünde bir karar yok ise; hakim, talep edilmese dahi şiddet mağduru eş ve çocukları adına “*tedbir nafakasına*” hükmedebilecektir. Hakimin tedbir nafakasına hükmetmesi için şiddet uygulayıcıyla korunan tarafın evli olması ve evin giderlerinden sorumlu olması veya katkı sağlıyor olması gerekir. Eşler boşanmış olsalar dahi hakim, çocuk adına “*iştirak nafakasına*” ve şiddet mağduru taraf adına “*yoksulluk nafakasına*” hükmedebilmeye haizdir⁴⁴⁰.

v. Hakimin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hüküm Tesis Etmesi

Türk Medeni Kanunu’nun ana ve baba ile çocuğun kişisel ilişkisini düzenleyen 323. maddesine göre; “*ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir*”. Dolayısıyla çocuk üzerinde velayeti olmayan yahut çocuk kendisinde bulunmayan taraf çocuk ile “*uygun*” kişisel ilişki kurmayı isteyebilir. Olağandışı haller mevcutsa, çocuğun yararı da gözetilerek diğer kişilerin de “*çocukla kişisel ilişki*

⁴³⁸ Yıldız vd., s. 3-4.

⁴³⁹ Yıldız vd., s. 4.

⁴⁴⁰ Özüğür, s. 196.

kurulmasını isteme hakkı” vardır⁴⁴¹. Çocuk ile kişisel ilişkinin tesis edilmesi, boşanma sonrası mevzu bahis olabileceği gibi, TMK m. 347/1’de belirtildiği gibi, “*çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesinin tehlikede olması veya manen terk edilmesi sebebiyle hakimin, çocuğun ana ve babadan alınarak bir aile veya bir kuruma yerleştirilmesine*” karar verdiği hallerde de gündeme gelebilir. Ayrıca TMK m. 348 ve 349’da kaleme alınan “*velayetin kaldırıldığı hallerde*” de hakim, çocuk ile kişisel ilişkinin kurulması doğrultusunda takdir yetkisine dayanarak bir karar verebilecektir⁴⁴². Bunun dışında, 6284 Sayılı Kanun m. 5/3’e göre işbu kanundaki tedbirler ile beraber hakim, Türk Medeni Kanunu’ndaki koşullar var olduğu müddetçe, şiddet faili ile çocuğu arasındaki kişisel ilişkinin tesisi adına bir karara hükmedebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, işbu ilişkinin tertibinin Türk Medeni Kanunu’nun ilgili hükümlerine uygun olarak tesis edilmesi gerektiğidir⁴⁴³. Eğer daha önceden verilmiş bir “*kışisel ilişki kararı*” var ise, hakim işbu kararın sınırlarını 6284 Sayılı Kanunun 5. maddesinin 3. fıkrasına değil, maddenin (ç) bendine dayanarak karar tesis etmelidir. Zira işbu maddenin (ç) bendinde bir “*önleyici tedbir*” niteliğinde kaleme alınmıştır. Elbette ki, tedbiren verilen bu kararların da Türk Medeni Kanun’u hükümlerine uygun doğrultuda tesis edilmesi gerekmektedir⁴⁴⁴.

⁴⁴¹ Serozan, s. 241.

⁴⁴² Serozan, s. 241.

⁴⁴³ Dural vd., s. 320-321.

⁴⁴⁴ Serozan, s. 241.

BÖLÜM 5

5. ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER ÇERÇEVESİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE AYRIMCILIK HUSUSUNDAKİ DÜZENLEMELER VE TÜRK HUKUKUNA ETKİLERİ

5.1. Genel Olarak

Kadınlara yönelik şiddet, uzun zamandır dünya kamuoyunun gündemindeki problemlerden birisidir. Son yıllarda bu konuda bir bilincin ve kadınlar lehine dayanışmanın oluştuğu, “Birleşmiş Milletler (BM)” gibi küresel örgütlerin desteğiyle kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetle mücadelenin güçlendiği görülmektedir. Bu mücadelenin dönüm noktasını 25 Kasım 1960’ta Dominik Cumhuriyeti’nde diktatörlükle mücadele eden üç kardeşin diktatörlük askerleri tarafından tecavüz edilerek öldürülmesini protesto eden eylemler oluşturmaktadır. Bu olayın bir utanç olarak kabul edilmesinden hareketle 25 Kasım günü 1981’deki Latin Amerika Kadın Kurultayı’nda “*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü*” olarak kabul edilmiştir. Daha sonra 1985 yılında BM de, aynı günü “*Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi*” temasıyla “*Uluslararası Mücadele Günü*” ilan ederek sorunu küresel bir boyutta ve kurumsal olarak ele almaya başlamıştır⁴⁴⁵. Bilinçlenmenin artması ile ülkeler bazında da kadınlara ve çocuklara yönelik ayrımcılık ve şiddetle mücadele güç kazanmış, bu süreçte kadınların ve çocukların hakları ile ilgili birçok sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki düzenlemeler yapılmıştır⁴⁴⁶.

Kadın hakları ile ilgili en eski ve önemli uluslararası anlaşma, BM tarafından 1979 yılında kabul edilmiş olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’dir. CEDAW, taraf devletlere önemli hukuki yükümlülükler yüklemesine karşın şiddete yönelik hükümler içermemesi ile dikkat çeken bir sözleşmedir. CEDAW’ın “*kadınlara yönelik ayrımcılık*” kavramını oldukça geniş bir

⁴⁴⁵ Özdamar, s. 57-86.

⁴⁴⁶ Özdamar, s. 483-486.

şekilde ele aldığı ve bu bakış açısının sonraki yıllarda çok sayıda çalışmanın yapılmasına ve yeni sözleşmeler imzalanmasına yol açtığı görülmektedir⁴⁴⁷.

BM'nin kadın hakları ve kadınlara yönelik şiddetle ilgili yaptığı çalışmalar ve hazırladığı raporlar doğrultusunda 1989 yılında bir rapor hazırlanmış daha sonra, 1993 yılında da “*Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildirge*” yayımlanmıştır. İşbu Bildirge'nin problemin çözümüne sağladığı en önemli katkı, ev içinde gerçekleşen şiddetin ilk defa bir uluslararası hukuk normunda açık bir şekilde tanımlanmış olmasıdır. Devam eden yıllarda bu konuda çok sayıda çalışma yapılarak kadınlara yönelik şiddetin farkındalığı artırılmıştır. Bu yönde öne çıkan çalışmalardan bazılarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür⁴⁴⁸;

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 2002 tarihli 2002/5 Sayılı Tavsiye Kararı'nda yer alan tavsiyeler, BM bünyesinde deklare edilen “*Beijing Beyannamesi*”, Amerika kıtasındaki devletlerin imzaladığı “*Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikan Devletleri Sözleşmesi*”, Avrupa Konseyi'nin Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açtığı “*Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*” yani, “*İstanbul Sözleşmesi*”dir⁴⁴⁹.

Kadınlara yönelik olarak gerçekleşen şiddetin önemli bir kısmı ev içi şiddetten oluşmaktadır⁴⁵⁰. Gerek insan hakları ihlali olması gerekse kadın-erkek arasında sağlanması istenen eşitliğin karşısında bir dezavantaj doğurması dolayısı ile kamusal nitelikli bir sorun olarak görülmüş ve 1980'lerden itibaren uluslararası birçok ortak çabanın konusu olmuştur. Hukuk sistemlerini reforma zorlayan bu çalışmaların yeterli sonuç vermemesi üzerine Avrupa Konseyi, 2011 yılında Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Türkiye de anlaşmayı imzalayarak taraf ülkelerden birisi olmuştur. Bu tür anlaşmaların başlıca amacı devletleri kadınlara yönelik ayrımcılık ve

⁴⁴⁷ Sever, s. 17-19.

⁴⁴⁸ Sever, s. 16-19.

⁴⁴⁹ Bölükbaşı, s. 70.

⁴⁵⁰ Bölükbaşı, s. 38-39.

şiddeti önlemeye yönelik olarak harekete geçirmek ve ulusal hukuklarda kadın haklarına yönelik değişikliklerin yapılmasını sağlamaktır⁴⁵¹.

5.2. Uluslararası Sözleşmelerin Pozitif Hukukumuzdaki Yeri

Uluslararası sözleşmeler çerçevesinde “kadına yönelik şiddet” ve “ayrımcılık” hususundaki düzenlemelerin Türk iç hukukuna etkileri, bu hususta önemli sayılabilecek mahiyetteki sözleşme metinlerini irdelemeden önce; işbu sözleşmelerin iç hukukumuzdaki normatif gücünün, öncelikli olarak izaha muhtaç olduğu gerekçesiyle başlığımız altında bu konuyu inceleme lüzumu görmekteyiz.

Anayasa'mızın 90. maddesinin 5. fıkrası; “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz*” hükmü ile, uluslararası sözleşmeleri doğrudan pozitif hukukumuzun birer unsuru haline getirmiştir. Dolayısıyla işbu hüküm ile uluslararası sözleşmelerle kanunları aynı düzeyde konumlandırarak, sözleşmeleri kanun düzeyinde tasnif etmiştir. Lakin 2004 yılındaki Anayasa değişikliğinden önce doktrinde uluslararası sözleşmelerin pozitif mevzuatımızda konumu hususu kesin ve açık bir hüküm bulunmadığı hususu tartışma konusu olmuştur⁴⁵². Bir uluslararası sözleşme hükmünün aykırılığı dolayısıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağı hususu Anayasa 90. Maddenin 5. fıkrasında “*usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz*” hükmüyle sabitlenmiş, lakin bu hüküm sadece uluslararası sözleşmelerin Anayasa'dan üstün tutulamayacağı düşüncesinin yerleşmesine sebebiyet vermiştir. Anayasa'mızda yapılan 2004 yılındaki değişiklikten sonra 90. maddeye bir cümle eklenmiş; temel hak ve hürriyetler bakımından konvansiyonel iç hukuk müessesesi normatif anlamda nihayetlenerek tekçi hukuk görüşü Anayasa kapsamında kabul görmüştür⁴⁵³. Anayasa'mızda 2004 yılında yapılan değişiklikle 90.

⁴⁵¹ Sever, s. 20.

⁴⁵² Belgin; D., “Anayasa'nın 90. Maddesinde Yapılan Değişikliğin Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Ankara Barosu Dergisi, S. 4., s. 113.

⁴⁵³ Engin, s. 10.

maddenin son fıkrasına “*usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır*” ek cümlesi yerleştirilmiş, uluslararası antlaşmaların iç hukukumuzdaki yeri ile ilgili sorunlara çözüm getirileceği düşünülmüştür⁴⁵⁴.

Anayasa madde 90’ın normatif mahiyetine değinmek gerekirse kanaatimizce 2004 Anayasa değişikliği itibariyle, insan hak ve hürriyetleriyle ilgili devletlerarası antlaşmaların normatif konumu açık biçimde kanunların üzerinde tebarüz etmektedir. Dolayısıyla kanun hükmü ile bir uluslararası sözleşme hükmü arası çatışkı durumunda üstünlük sözleşme hükmünün olacaktır. Dolayısıyla böyle bir durumda devletlerarası konvansiyonel ve pozitif hukuk çatışması varken Anayasa hükümlerinin hangi konumda tecelli edeceği görüşü öğretilde tartışmalı olmakla beraber kanaatimiz, Anayasa’nın devletlerarası sözleşmelerden daha üstün tutulacağı ancak bu şekilde monist hukuk anlayışı ile iç hukukumuzda çatı bir düzen ile intizam getirebileceğimiz görüşüdür. İşbu konuların haricindeki uluslararası antlaşmalarla, iç hukukumuzdaki bir kanun hükmünün çatışması halinde antlaşma hükmünün normatif değerinin ne olacağı hususunda ise, kanun ile eşit düzeyde kalacağı görüşü hakim olan mülhazadır. Dolayısıyla bu türden durumdaki bir antlaşma hükmü normlar hiyerarşisinde de Anayasa’nın altında konuşlanacaktır⁴⁵⁵.

Usulüne göre tasdik edilen bir milletlerarası antlaşma iç hukukumuzun bir parçasıdır. Dolayısıyla bu tasdikten geçmiş milletlerarası sözleşmeler iç hukukumuzda doğrudan uygulanma kabiliyetine haiz olacaklardır. Bu sebeple “*kadın haklarına, kadınlara yönelik şiddete ve ayrımcılığa*” ilişkin düzenlenen muhtelif milletlerarası sözleşmeler de doğrudan iç hukukumuzda uygulama alanı bulacaktır⁴⁵⁶.

⁴⁵⁴ Belgin, D., s. 113.

⁴⁵⁵ Engin, s. 12.

⁴⁵⁶ Kapani, s.73.

5.3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

5.3.1. Genel Olarak

20. yüzyılın ortaları insan hakları ihlalleri konusunda yozlaşmanın en yüksek seviyeye çıktığı dönem olmuş, İkinci Dünya Savaşı sonrası insanlık, kendi ahlak ve hürriyetleri adına utanç verici manzaralara tanık olmuştur. İşte insanların hukuki düzlemdeki eksiklikleriyle yüzleşmeleri sonucu, insan hakları hususuna yapısal bütünlüğünü kazandırmak adına yürüteceği çalışmalar bu dönemde başlamıştır. Bu insanın dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez haklarına dair bir koruma mekanizması geliştirilmesi ihtiyacı da bu sebeple doğmuştur⁴⁵⁷. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesiyle çerçevesi oluşturulan İnsan Haklarının korunması sürecine Avrupa Konseyi de katılım sağlamıştır⁴⁵⁸. Avrupa Konseyi bu periyoda “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*” manzumesi vasıtasıyla katılımda bulunmuştur. Sözleşme Avrupa Konseyine üye devletlerin katılımı ile 4 Kasım 1950’de Roma’da imza edilmiştir⁴⁵⁹. Sözleşme söz konusu hakların, herkese uygulanabilmesi bakımından eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağını birçok maddesinde zikrederek, taraf devletlerde her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını güvence altına almıştır⁴⁶⁰.

Türkçe çeviriyle metnin ismi “*İnsan Haklarını ve Temel Hürriyetleri Korumaya İlişkin Sözleşme*”dir. İşbu sözleşme 3 Eylül 1953'te beş adet ek protokol ile birlikte yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti AIHS’ni 10 Mart 1954 tarihli kanunla tasdik etmiş, işbu kanun 19 Mart 1954 tarih ve 8662 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Bugün itibariyle Avrupa Konseyi üyesi 21 ülke içinden 20'si sözleşmenin taraf devleti olmuştur.

Sözleşme yapısı itibariyle karakteristik bir sözleşmedir. Şahısları milletlerarası arenada hak sahibi olarak ele almıştır. Sözleşme, ile uluslararası devletler hukukunda yeni bir dönem başlamış, hukuk teknisyenliği bakımından öğretilerde ve

⁴⁵⁷ Özdamar, s. 483-487.

⁴⁵⁸ Özdamar, s. 483-487.

⁴⁵⁹ Bölükbaşı, s. 65-66.

⁴⁶⁰ Altınordu, s. 19.

pratikte yeni bir minval yaratmıştır. Sözleşmeyi imza eden taraf devletler, kendilerine bir kısım yükümlülükler ve sorumluluklar yüklenmesine icazet vermişlerdir. İşbu sözleşmenin karakteristiği, bilinenin ve uygulananın dışında, bireylere yeni birtakım hürriyetler getirmiş olmasıdır⁴⁶¹.

Şüphesiz ki Sözleşmenin milletlerarası hukuk alanına getirdiği önemli reformlardan biri, “*bireysel başvuru*” hakkını bireylere tanıyarak, vatandaşı olduğu ve -tarafından- hak ihlaline uğradığı devlet aleyhine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurabilmesi yolunu açmış olmasıdır⁴⁶². Ülkemizde ve diğer taraf devletlerin ülkelerinde “*bireysel başvuru*” mekanizmasının işletilebilmesi için; “*iç hukuk yollarının tüketilmesine dair nihai kararın kesinleşmesinden itibaren altı ay içinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne dilekçe ile başvurmak gerekmektedir*”⁴⁶³.

5.3.2. Sözleşme’nin Amacına Göre Kadının Yeri ve Önemi

Sözleşme ile korunan hak ve hürriyetlerin ihlalinden, sözleşmenin taraf devletleri mesul kılınmıştır. Taraf devletler, diğer taraf devletlerin Sözleşmeye riayet edip etmediğini teftişle mükelleftir. Mükellefiyet, sadece kendi yurttaşlarının haklarını muhafaza saikine ilişkin değil, Sözleşmenin kapsamında olan her bireyin haklarına ve Sözleşmenin kendisine biat edilmesi hedefine ilişkindir. Dolayısıyla, AİHS ile bir “*Avrupa kamu düzeni*” oluşturulması amacı güdülür⁴⁶⁴.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 1; “*yüksek sözleşmeci taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme’nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar*” hükmünü zikretmiştir. Dolayısıyla Sözleşme daha 1. maddesinde insan haklarına saygı yükümlülüğü ile tarafları olan devletleri bağlamıştır. Sözleşme 8. maddesinde özel hayatı ve aile hayatını koruma

⁴⁶¹ Er; C., “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 1. Maddesi: İnsan Haklarına Saygı Yükümlülüğü ve Sözleşme’nin Uygulanması*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 53, 2004, s. 47.

⁴⁶² Er, s. 48.

⁴⁶³ Çınar; H., “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Hukukumuzdaki Yansımaları*”, s. 8.

⁴⁶⁴ Çınar, s. 8-10.

kapsamına almıştır⁴⁶⁵. Bunun yanında Sözleşmenin 14. maddesinde ise; “*bu Sözleşme’ de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal ve toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır*” denilerek “*ayrımcılık yasağı*” açıkça nitelenmiştir.

Aslında işbu Sözleşme amaç itibariyle cinsiyet temelli ayrımcılığa, kadın ve erkek eşitliği üzerinden özel bir niyete hizmet etmez. Bu anlamda Sözleşme cinsiyetçi anlayışa ve ayrımcılıkla ilgili kazuistik bir yapıda değil, hakların ele alınışı bakımından daha çok çerçeve sözleşmedir⁴⁶⁶. Gelgelelim ki; Sözleşmenin ne 8. maddesinde, ne de 14. maddesinde⁴⁶⁷ kadını koruma altına alacak geniş anlamda bir düzenleme yoktur. Ne var ki, hükümlerde geçen “*herkes*” ifadesi ayrım gözetmeksizin kadın-erkek herkesin aynı haklara sahip olduğunu işaret etmektedir⁴⁶⁸.

Bu alandaki önemli bir gelişme ise, “*ayrımcılık yasağı*” ile alakalı olan 2000 yılında hazırlanan “*Ek 12 No’lu Protokolün 1. Maddesi*” olmuştur. Bu ek protokol doğrudan kadın ve erkek eşitliği açısından reformist bir gelişme olmasa da Sözleşmenin “*ayrımcılık yasağına*” ilişkin alanını genişletmesi bakımından önem arz etmektedir. Sözleşmenin 14. maddesinde bahsi geçen “*ayrımcılık yasağı*” bağımsız bir biçimde “*eşitlik*” ilkesinin sağlanmasına yönelik bir içeriğe sahip olmayıp, yalnızca Sözleşmede bahsedilen hakların herkese eşit bir şekilde uygulanmasını

⁴⁶⁵ AİHS m. 8’e göre, “*Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir*” şeklinde belirtilmiştir.

⁴⁶⁶ Bölükbaşı, s. 65-66.

⁴⁶⁷ AİHS m. 14 ‘e göre, “*Bu Sözleşme’ de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır*” şeklinde belirtilmiştir.

⁴⁶⁸ Özdamar, s. 172; Altınordu, s. 25.

teminat altına alarak sınırlı bir koruma sağlamaktaydı⁴⁶⁹. Böylece Konsey “*Ek 12 No’lu Protokol*” ile bağımsız, genel bir ayrımcılık yasağını hükme bağlayarak Sözleşmeye eklemiş oldu⁴⁷⁰. Protokolün 1. maddesine göre; “*yasayla öngörölmüş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir statü hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır*” şeklinde belirtilmiştir. Bu maddedeki içerik ile Sözleşmenin ayrımcılık yasağını düzenlemiş 14. madde arasındaki tek fark; 14. madde sadece Sözleşme metni kapsamındaki haklarla alakalı bir eşitlik anlayışına sahipken, Protokoldeki içeriğin tamamen devletlerin pozitif hukuklarındaki düzenlemeler ile ilgili eşitliğin sağlanması anlayışına sahip olmasıdır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi “*kadın-erkek eşitliği, ailenin muhafazası ve kadının şiddete karşı korunması*” gibi elzem konulara, içeriğinde geniş biçimde yer vermemiş olsa da sonrasında yayınlanan tavsiye kararlarında bu konulara itinalı şekilde değinmiştir⁴⁷¹.

5.3.3. Sözleşme’nin Kapsamına Göre Kadının Yeri ve Önemi

AİHS, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde teminat altına alınan medeni ve siyasi hakların dar bir alanına yer vermiştir. Bu dar ve nispeten daha az kapsamlı haklar manzumesi, sonradan cari olan protokoller ile AİHS müktesebatında sübuta ermiştir. 2018 yılı itibariyle Sözleşme’nin ek 16 Protokolü mevcuttur. Sözleşme’nin kapsamı, yeni eklenen Protokoller ile arttırılmaktadır. Lakin Sözleşme’nin kapsamı ile alakalı müspet gelişmelerden sadece Sözleşmeyi imza eden devletin etkileneceği bir gerçektir⁴⁷².

Sözleşme üç bölümden oluşmaktadır. Sözleşmenin 19 maddelik birinci bölümünde teminat altına alınması belirtilen hak ve hürriyetler olarak; “*Yaşama hakkı*

⁴⁶⁹ Altınordu, s. 25.

⁴⁷⁰ Altınordu, s. 25.

⁴⁷¹ Özdamar, s. 483-487.

⁴⁷² Çalışkan; M., “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Anlamı, Kapsamı ve Özellikleri, Sözleşmenin 2, 3,6 ve 10. Maddelerinin Türk Hukukundaki İzdüşümleri*”, s. 3.

ve beden bütünlüğünün korunması hakkı; özgürlük ve güvenlik hakkı; adalete uygun bir biçimde yargılanma hakkı; özel hayatın ve aile hayatının korunması hakkı; meskenin (konutun) ve haberleşmenin gizliliğinin korunması hakkı; düşünce, vicdan ve din hürriyeti; ifade hürriyeti; toplantı, dernek ve sendika kurma hürriyeti; sözleşmede tanınan hak ve hürriyetleri ihlal edilen her ferdin milli yargı organlarına başvurma hakkı; mülkiyet hakkı” tanımlanmıştır. Sözleşmenin “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi” başlıklı ikinci bölümü ise 32 maddeden oluşmakta ve Mahkeme’nin kuruluşu, işleyişi, yapısı, görev alanıyla ilgili tanzimler içermektedir. Sözleşme’nin “Çeşitli Hükümler” başlıklı üçüncü ve nihai bölümü 7 maddeden oluşmakta, burada “Genel Sekreterlik Tarafından Yapılan İncelemeler, Tanınmış İnsan Haklarının Korunması, Bakanlar Komitesinin Yetkileri, Diğer Çözüm Yollarına Başvurmama, Ülkesel Uygulamalar, Çekinceler, Feshi İhbar, İmza ve Onay” tanzimleri yer almaktadır.

Sözleşme kapsam itibariyle, “ayrımcılık” hususunu sözleşme metninin 14. maddesinde yüzeysel olarak ele almıştır. Şöyle ki; “Bu Sözleşme’ de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal ve toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır” diyerek “ayrımcılık yasağını”, -hükümde belirtildiği gibi- “herkes” ifadesiyle pekiştirerek “kadın-erkek ayrımı yapmaksızın herkesin” aynı haklara sahip olduğuna işaret etmiştir. Bu hususta Sözleşme metninde özellikle kadına yönelik “toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık” ile alakalı farklı bir yasaklayıcı tanzim sübuta ermemiş, kadına ilişkin ayrıcalıklı bir tutum sergilenmeden yüzeysel bir düzenleme inşa edilmiştir⁴⁷³.

Nitekim, AİHS sınırlı sayıda ele aldığı sosyal ve medeni hakları zaman içinde kaleme aldığı Protokoller yardımı ile eksik kaldığı alanları genişleten ve müktesebatına kazandıran uluslararası bir mekanizmadır. Bu sebeptendir ki “ayrımcılık yasağı” ile alakalı olan 2000 yılında hazırlanan Ek 12 No’lu Protokolün 1. maddesi kadına yönelik “toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık” hususunda doğrudan kadın ve

⁴⁷³ Özdamar, s. 172; Altınordu, s. 25.

erkek eşitliği açısından reformist bir gelişme olmasa da, “*yasayla öngörölmüş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir statü hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır*” hükmü ile “*ayrımcılık*” hususunu bir ölçüde bağımsız bir madde hükmüyle Sözcleşmeye kazandırmıştır.

Önemle belirtmek gerekir ki; Ek 12 No’lu Protokolün 1. maddesindeki içerik ile Sözcleşmenin ayrımcılık yasağını düzenlemiş 14. maddesi arasındaki tek fark; 14. madde sadece Sözcleşme metni kapsamındaki haklarla alakalı bir eşitlik anlayışına sahipken, Protokoldeki içeriğın tamamen devletlerin pozitif hukuklarındaki düzenlemeler ile ilgili eşitliğin sağlanması anlayışına sahip olmasıdır⁴⁷⁴.

5.4. Kadınlara Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözcleşme (CEDAW Sözcleşmesi)

5.4.1. Genel Olarak

Birleşmiş Milletler’ in en temel vazifesi, dokunulamaz, devredilemez, vazgeçilemez olan İnsan Haklarının korunması mekanizmasını işlevsel kılmaktır. Birleşmiş Milletler Antlaşması giriş kısmında belirtildiği üzere “*insan kişiliğinin onur ve değerini*” ve “*erkeklerle kadınların hak eşitliğini*” destelemekte; m.1/3’e göre “*cinsiyet ayrımını*” yasaklamaktadır. Sonraki yıllarda yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile bu kurallar daha da şekillenecektir⁴⁷⁵.

Birleşmiş Milletler, kadın-erkek eşitliğinin korunması hususunda hızını biraz daha arttırarak, “*Kadınlara Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözcleşmesi (CEDAW)*” inşa etmiştir. CEDAW 1979 yılında “*Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca*” kabul edilmiş olup; Türkiye Sözcleşmeyi 1985 yılında imzalamış, 1986 yılında da ölkemizde yürürlüğe girmiştir⁴⁷⁶. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa ilk

⁴⁷⁴ Şener, “*Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi*”, 2011, s.13.

⁴⁷⁵ Çalışkan, s. 4-7.

⁴⁷⁶ R.G. 25.06.1985, S.18792.

olarak muhtevasında yer veren CEDAW Sözleşmesidir⁴⁷⁷. Sözleşmenin ilk durumunda içeriğinde olmayan, ancak 1992 tarihinde Komitece kabul gören 19 No'lu Tavsiye Kararında “*cinsiyete dayalı şiddet*”, kadınların, hak ve hürriyetlerini kullanmalarının önündeki bir engel olarak tanımlanmış, bir ayrımcılık türü olarak atfedilmiştir⁴⁷⁸.

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne yönelik hazırlanmış İhtiyari Protokolü, 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylamıştır⁴⁷⁹; bu Protokol ülkemizde 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüktedir. Kadın hakları ile ilgili en eski ve önemli uluslararası anlaşma, BM tarafından 1979 yılında kabul edilmiş olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'dir.

CEDAW, taraf devletlere önemli hukuki yükümlülükler yüklemesine karşın şiddete yönelik müspet hükümler içermemesi ile dikkat çeken bir sözleşmedir. CEDAW'ın kadınlara yönelik ayrımcılık kavramını oldukça geniş bir şekilde ele aldığı ve bu bakış açısının sonraki yıllarda çok sayıda çalışmanın yapılmasına ve yeni sözleşmeler imzalanmasına yol açtığı görülmektedir⁴⁸⁰.

5.4.2. Sözleşme'nin Amacına Göre Kadının Yeri ve Önemi

Öncelikle CEDAW Sözleşmesi'nin Türkçe Karşılığını vermek gerekir ki; Sözleşme İngilizce olarak “*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*”dır ve bu da Türkçe'de “*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme*” anlamına tekabül etmektedir.

Sözleşme, kadınların siyasi, medeni, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamda eşit olarak yer almaları ve her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve bunun da

⁴⁷⁷ Bölükbaşı, s. 47.

⁴⁷⁸ Şener, s.11.

⁴⁷⁹ United Nation, “*The General Assembly, 48/104. Declaration on the Elimination of Violence Against Women*”, bkz. <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>, E.T. 07.03.2018.

⁴⁸⁰ Sever, s. 17-19.

ötesinde eşitliğin sağlanması bakımından pozitif ayrımcılığı desteklemektedir⁴⁸¹. CEDAW kadınlara yönelik ayrımcılık mefhumunun geniş biçimde ele almış ve bu bakış açısı sonrası dönemlerde çok sayıda yeni düzenlemenin yapılmasına yol açmıştır.⁴⁸²

CEDAW, günümüz itibarıyla kadın hakları konusunda kümülatif manzara sergileyen yegâne manzumedir. Ayrıca CEDAW, kadın hakları hususunun tüm manzarasını “*ayrım yapmama*” kriterleriyle birlikte muhtevasına işleyen yegâne uluslararası “*enstrümandır*”⁴⁸³.

Kadının maruz kaldığı şiddet ve ayrımcılık hususu ailenin olduğu gibi toplumunda refaha ermesinin önünde büyük bir engeldir⁴⁸⁴. Kadınların ülkeye hizmet amacıyla kamusal alanda veya özel sektörde daha verimli olarak değerlendirilmeleri, özellikle çalışılacak sektörde ve çalışma ortamlarında tüm olanaklardan eşit bir biçimde faydalanmaları ile mümkün olacaktır. Bu hususlarda çalışmayı ve uygulama alanını genişletmeyi amaç edinmiş olan CEDAW, muhtevasında “*kadına karşı şiddet*” konusunda doğrudan bir düzenlemeye gitmemiştir. Ancak Sözleşmenin temel fikri olan; kadının korunması ve cinsiyet ayrımcılığının önlenmesine ilişkin sözleşme mahiyetinde titiz ve itinalı bir çalışma yapılmış ve bu çalışmalar doğrultusunda yeni düzenlemelere yer verilmiştir⁴⁸⁵.

5.4.3. Sözleşme'nin Kapsamına Göre Kadının Yeri ve Önemi

CEDAW yani “*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*”, “*başlangıç bölümü*” ve geri kalan 30 maddeden oluşan bir sözleşmedir⁴⁸⁶. İşbu Sözleşme altı kısımdan peyda olmaktadır. Sözleşmenin başlangıç

⁴⁸¹ Özdamar, s. 50.

⁴⁸² Sever, s. 17-19.

⁴⁸³ Acar; F., “*Gender Equality in the World: International Commitments and National Action, Where Do We Stand?*”, 2003, s. 4-5.

⁴⁸⁴ Arın, s.167.

⁴⁸⁵ Arın, s.167.

⁴⁸⁶ Özdamar, s. 508-512.

kısmı, kadınlara yönelik ayrımcılığı kınamakta, cinsiyetler arası ayrımcılığın insanın onur ve şerefine saygı prensiplerini çiğnediğine işaret etmektedir⁴⁸⁷.

CEDAW Sözleşmesi ana tem olarak “kadının korunması ve cinsiyet ayrımcılığının önlenmesine” ilişkin düzenlemeleri temel yapmış ve bu düzenlemeler ışığında Taraf Devletlere bir nevi “pusula” görevi görmüş. Sözleşme’nin 1. maddesinde değinilen “kadınlara ilişkin ayrımcılık” tanımı; terminolojik olarak, “siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel ve diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacı taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama” olarak belirtilmiştir (CEDAW m.1.). Kadınlara yönelik ayrımcılık doğrudan olabileceği gibi dolaylı olarak da uygulanabilen bir kavramdır. Bu terimin açıklamasına baktığımızda, Sözleşmede de kadına yönelik ayrımcılık hususuna hem doğrudan ayrımcılık hem de dolaylı ayrımcılık olarak yer verildiği görülmektedir⁴⁸⁸. Tüm bu bilgiler ışığında bakıldığında “kadına karşı şiddet”, daha Sözleşmenin birinci maddesinde dolaylı olarak yasak kılınmıştır. Nitekim kadına yönelik şiddet birinci maddeyi ihlal etmek niteliğinde değerlendirilecektir. Diğer yandan, ayrımcılığın içeriği, kadınlara cinsiyetinden ötürü yöneltilen ve onları ölçsüz biçimde etkileyen “cinsiyete dayalı şiddeti” içerir. Bu sebeple toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de Sözleşmeyi ihlal sebebidir⁴⁸⁹.

CEDAW’ın, “Hukuki Alanda Tedbirler Alma Yükümlülüğü” başlığını taşıyan m. 2 hükmü ile; “sözleşmecı devletlere, pozitif ayrımcılığı da kapsamak üzere ayrımcılığı ortadan kaldırmaya matuf, tüm önlem ve tedbirleri alma yükümlülüğü” verilmiştir.

⁴⁸⁷ Çalışkan, s. 10.

⁴⁸⁸ Özdamar, s. 50-53.

⁴⁸⁹ Bölükbaşı, s. 67-70.

Sözleşmenin geri kalan 16 maddesi kadınların haklarına yönelik çalışmalardan meydana gelmektedir. Bu maddeleri tasnif ederek incelediğimizde;

- ✓ *“Yasal durumları hakkında; siyasal katılım, vatandaşlık, medeni hal, eğitimde, istihdamda ve toplumsal yaşamda ayrımcılığın ortadan kaldırılması”*,
- ✓ *“Medeni hal ve üreme hakkında; üreme hakları, toplumsal bir işlevi olarak çocuk bakımı, çalışma yaşamı ve aile sorumluluklarının toplumsal yaşamla uyumlaştırılması”*;
- ✓ *“Kültürel faktörlerin toplumsal cinsiyet ilişkilerine etkisi bakımından; kadınların insan haklarından tam olarak yararlanmalarını engelleyen kültür öğeleri, gelenekler, ayrımcı normlar ve kültürel kalıplarını dönüştürme; kalıp yargılarını ortadan kaldırma yükümlülüğü düzenlenmiştir”*.

Bu bakımdan Sözleşme kadını yaşamın her alanında ve ayrımcılığın bütün şekillerine karşı, aile içi ayrımcılığı da kapsayarak, şiddet dahil mağdur olabileceği her durumdan korumayı amaçlamaktadır⁴⁹⁰. Bu hususta, Sözleşmeye taraf olan devletler gerekli önlemleri almalı, bütün kadınları şiddetten etkin şekilde soyutlamalı, bunun yanında şiddet mağduru olan kadınların hayatlarını şiddetten arındırılmış ve uzak biçimde sürdürebilmeleri için toplum koşullarını buna matuf reforme etmelidirler⁴⁹¹.

CEDAW’ın *“Önyarguların ve Geleneklerin Tasfiye Edilmesi”* başlıklı 5. maddesine göre; *“Taraf Devletlerin”* aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alabilecekleri belirtilmiştir;

a) *“Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargular ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek”*,

⁴⁹⁰ Özdamar, s. 54.

⁴⁹¹ Çalışkan, s. 10.

b) “Ailede verilen eğitimin, toplumsal bir işlev olarak anneliğin gerektiği şekilde anlaşılmasını ve çocuğun büyüülmesinde ve yetiştirilmesinde erkeklerin ve kadınların ortak sorumluluğunun kabul edilmesini, yani çocuğun menfaatlerinin her durumda öncelik taşıdığını da içermesini sağlamak”.

CEDAW’ın 5. maddesi; kadın ve erkeğe ilişkin sosyal ve kültürel rollere dair başlangıç kısmı ve m. 2,10,11,12’deki madde hükümleri dahil olmak üzere bu minvalde hukuksal bir iş birliği içerisinde düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Sözleşme kadınların doğdukları günden bugüne akıllarına kazınan “zayıf oldukları” düşüncesi ile savaşılmaya gerektiği kanaatindedir. Sözleşme bu yaklaşımıyla kadın ve erkeğin basma kalıp toplumsal ve geleneksel düşüncelerden sıyrılarak ve bu basma kalıpcılığın getirdiği kadına karşı her türlü soyutlamanın haklı görülmesi sanrısına karşı durularak, kültürel ve dinsel kökenli uygulamaların tecrit edilerek, tüm bunların kadının yaşamında ortadan kaldırılması gereken birer sorun olduğu düşüncesini sağlamlaştırmak istemiştir⁴⁹².

CEDAW’ın uygulanabilirliği açısından oluşan koşulları, değişimleri ve gelişmeleri incelemek adına, “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesi” kurulmuştur. İşbu komite; sözleşmenin yürürlüğe girmesi esnasında on sekiz ve sözleşmenin otuz beş taraf devlet tarafından onaylanması veya katılmasından sonra yirmi üç tane yüksek ahlaki niteliklere ve Sözleşmenin kapsadığı alanda ehliyete sahip uzmanlardan oluşmaktadır⁴⁹³.

CEDAW’a taraf olan devletler, CEDAW ilkeleri gereği yaptıkları düzenlemelerini ve faaliyetlerini belirten rapor hazırlayarak dört yılda bir CEDAW Komitesi’ne sunmakla mükelleftirler. Hazırlanan bu raporu sunma vazifesi ülkemizde “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne” verilmiştir.

⁴⁹² Bölükbaşı, s. 68.

⁴⁹³ Özdamar, s. 53-54.

5.5. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

5.5.1. Genel Olarak

Avrupa Konseyi'nin üye devletler ülkesinde yaşanan vakıalara dayanarak yaptığı araştırmalar, her kadından dörtte birinin yaşamları boyunca asgari bir kere fiziki şiddete maruz kalmış ve onda birinden fazlasının da kuvvet kullanımını içeren cinsel şiddete uğradığını göstermektedir⁴⁹⁴. Uğranılan şiddet oranı, taciz dahil olmak üzere, şiddetin her türü için %45' i aşmaktadır. Şiddete uğrayan kadınların yaklaşık %15' inin ise 16 yaşından beri aile içi ilişkilerde cinsel istismara uğramış olduğu görülmektedir⁴⁹⁵. Bu çalışmalar sonucunda elde edilen veriler, ev içi şiddetin çocuklar üzerindeki fazlalığı ve şiddet tanığı çocukların yaşadığı travmatik sorunlar hakkında da bizlere ışık tutmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2009 senesinde ilk defa bir devleti, Türkiye'yi, "*aile içi şiddet konusunda gerekli tedbirleri almamak ve kadın mağduru koruyamamaktan dolayı*" mahkûm etmiş ve tazminata hükmetmiştir⁴⁹⁶. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği oybirliği ile alınan bu karar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin taraf devletleri için emsal olmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından, "*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yaşama hakkını güvenceye alan 2. Maddesi, işkence ve insanlık dışı ve fena muamele yasağını düzenleyen 3. Maddesi ve her türlü ayrımcılığı yasaklayan 14. Maddesi olmak üzere üç ayrı maddesinin ihlal edilmesi gerekçesi ile*" işbu karara hükmedilmiştir.

Tüm bu parametreler sonucunda Avrupa Konseyi, kadın-erkek eşitliği namına komite kurarak, kadınları ve çocukları şiddetten uzak tutmak ve muhafaza edebilmek amacına matuf olarak çeşitli sosyal çalışmalar, kampanyalar, tavsiye kararları ve toplumsal hizmetler vermek adına çalışmaya başlamasına neden olmuştu ⁴⁹⁷ .

⁴⁹⁴ Explanatory Report, Introduction, 2.

⁴⁹⁵ Explanatory Report, 3.

⁴⁹⁶ Bkz. "*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye'de Aile İçi Şiddetle İlgili (Opuz) Kararı*".

⁴⁹⁷ Özdamar, "*Türk Kadın Hukuku Mevzuatı*", B. 2, Ankara 2012, s. 707.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet temelli olaylarla daha sağlıklı mücadele edebilmek amacıyla bir sözleşme hazırlanması ihtiyacı da bu amaca yönelik istikrarlı ve kararlı adımlar atma temennisinden kaynaklanmıştır. “CAHVIO” adı verilen uzman bir grup 2008 yılında oluşturulmuştur; işbu grup kadına karşı şiddet ve ayrımcılığı yönelik sorunlara karşı 2010 yılında bir haklar manzumesi düzenlemiştir. Literatürde İstanbul Sözleşmesi⁴⁹⁸ olarak da isimlendirilen “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” son haliyle 11.05.2011 tarihinde İstanbul’da Türkiye Devleti tarafından imza edilmiştir. Türkiye İstanbul Sözleşmesini ilk imzalayan ülke olmuştur⁴⁹⁹.

Avrupa Konseyi’nin Sözleşmeyi yürürlüğe koyabilmesi için, Sözleşmenin toplam on devletin meclisince onaylanması şarttır. Sözleşme’nin “İmzalama ve Yürürlüğe Girme” başlıklı kısmında m. 75’e göre; “yürürlük günü bağlı kılınma rızalarını açıklayan en az sekizi Avrupa Konseyi üyesi olan on devlet tarafından imzalanmasından sonraki üç aylık süre sonunu takiben ayın ilk günü” olarak belirtilmiştir (m. 75/3). İstanbul Sözleşmesi 1 Ağustos 2014’de Avrupa Konseyi tarafından yürürlüğe konmuştur. İstanbul Sözleşmesi m. 73’e göre; “Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ile taraf devletlerin bu sözleşmeyle ilintili olan diğer sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükleri de etkilenmeyecektir”.

İstanbul Sözleşmesi, kadına ilişkin aile içi şiddetin muhtevasında işlendiği ve “yaptırım gücü” bulunan ilk milletlerarası sözleşme niteliğindedir. İlk kez bir sözleşmede, taraf devletler açısından bağlayıcılık bulunduğu ve kadına yönelik şiddetle insan haklarının çiğneneceğine dem vurulmuştur. Sözleşme, işbu sebeplerle muhtevasında sözleşmeye ilişkin uygulamaların etkin biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini müşahade etmek amacıyla tarafsız teftiş kurumları kurulmasına yönelik tanzimler yapmıştır⁵⁰⁰.

⁴⁹⁸ R.G. 08.03.2012, S. 28227- Mükerrer. “İstanbul Sözleşmesi orijinal metni” için bkz. <https://rm.coe.int/168008482e>, E.T. 20.09.2017.

⁴⁹⁹ Özdamar, s. 707.

⁵⁰⁰ Bölükbaşı, s. 70.

5.5.2. Sözleşme'nin Amacına Göre Kadının Yeri ve Önemi

İstanbul Sözleşmesi'nin amacı hakkında fikir edinmek için m. 1/a' ya baktığımızda; “Sözleşmenin hakiki amacı, kadınları her türlü şiddetten korumak, şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmaktır”. Gerçekten de Sözleşme, “kadınlara yönelik her türlü şiddetin engellenmesi, kadınların şiddet eylemlerine karşı muhafaza edilmesi, şiddet faillerinin yargılanması ve cezalandırılması” için özenle hazırlanmış bir manzumedir. Şiddeti önleme hususundaki altın kural ise öncelikle kadın-erkek arasındaki eylemsel eşitliği adilane biçimde hayata geçirmektir⁵⁰¹. Keza, kadınlar ve erkekler arasında ezelden beri var olan fiziki eşitsizlik aslında tüm ayrımcılığa ilişkin eylemlerin altında yatan temel faktördür.

İstanbul Sözleşmesi m. 1/b' ye göre; “Sözleşmeyle kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınların güçlendirilmesiyle temel eşitliği sağlamak hedeflenir” denmektedir. Devamında ise Sözleşmenin 1. maddesinin c bendinde; “kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması, yardım edilmesi için kapsamlı çalışmalardan” bahsedilmektedir. Nitekim şiddet eylemleri maruz kalan mağdurları için telafisi zor veya imkânsız sonuçlar doğurabilmektedir. Sözleşme kapsamında uygulanacak yaklaşım daha çok mağdur için güvenlik önlemleri almak, bedensel ve ruhsal sağlığına yönelik çalışmalar yapmak ve bunun yanında hayata yeniden tutunabilmeleri ve gerek toplumsal gerek özel hayatlarını yeniden inşa edebilmeleri için ayrıntılı bir plan gerekmektedir. Dolayısıyla Sözleşme taraf devletleri tüm bu çalışmalar ve önlem mekanizmaları için iş birliğine davet eder ve insan hakları düzleminde bir yaklaşım sergiler (m. 1/d).

İstanbul Sözleşmesi “ruhsal şiddet, tek taraflı ısrarlı takip, fiziksel şiddet, cinsel saldırı, zorla evlendirme, zorla kısırlaştırma” dahil kadına dair şiddet içeren her türlü faaliyetle savaşmayı şiar edinmiş, sözleşme metninde gerekli tanzimlerle beraber ihtiva etmiştir. Sözleşmenin amacına ilişkin bilgilere Sözleşme'nin 2. maddesinde rastlanılmaktadır; burada sadece kadınlara karşı değil erkekler ve çocuklarda kapsam

⁵⁰¹ UNICEF (2000), s. 2; “İstanbul Sözleşmesi”, Giriş Kısmı.

içine alınarak bunlara yönelik uygulanan aile içi şiddete ve kadınlara ilişkin her türlü şiddete yer verilmektedir.

Sözleşmede amaçlanan bir diğer husus da küçük kız çocuklarının da sözleşmeden faydalandırılmasıdır. Bu minvalde bir tanzime gidilmiş “kadın” kavramı aynı zamanda, terminolojik olarak 18 yaşından küçük kızları da muhtevasında barındıracak şekilde genişletilmiştir. Dolayısıyla, Sözleşme “kadın-kız” ayrımı yoluna gitmeyerek 18 yaşından küçük kızları da kadın olarak ele alarak Sözleşmeden yararlandırmak, bu çocukların da Sözleşme muhtevasında ele alınarak, şiddetin her biçimine karşı korunmasını amaçlamaktadır⁵⁰².

Sözleşme genel itibariyle, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet sorunlarıyla savaşmakta aynı anda kadın ve erkek eşitliği ilkesinin de gerçek yaşamda karşılığını bulmasını amaçlamaktadır. Tüm dünya kadınlarına şiddetten korumayı amaç ve ilke edinen İstanbul Sözleşmesi; şiddet mağduru kadınların haklarını korumaya ilişkin önlem mekanizmaları kurarak etkin biçimde şiddetle mücadelenin yol haritasını çizmektedir. Aynı zamanda Sözleşmenin bir amacı da “cinsel kimlik” ve “cinsel yönelim” dahilinde ayrımcılığın her çeşidini yasaklayarak toplumsal huzur ve bireyler arası eşitliği tebarüz ettirmektir⁵⁰³.

5.5.3. Sözleşme’nin Kapsamına Göre Kadının Yeri ve Önemi

İstanbul Sözleşmesi genel anlamda, medeni, sosyal ve ekonomik statüsüne bakılmaksızın bütün dünya kadınlarının şiddet eylemlerinden korunabilmesini kapsamaktadır. Ayrıca şiddet mağdurlarının etkin yollarla muhafaza edilmesinde “cinsel kimlik” ve “cinsel yönelim” dahilinde bulunmak üzere herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmamasını buyur etmektedir.

Şiddeti ortadan kaldırmak kapsamlı ve detaylı bir iş birliği anlayışıyla gerçekleştirilecek çok boyutlu ve geniş bir hedef alanıdır. Başka bir ifadeyle ilgili kuruluşlara ve kolluk kuvvetlerine maddi yardım ve meslek içi eğitim vb. bilgilendirici

⁵⁰² Bölükbaşı, s. 72-73.

⁵⁰³ Demirkır, s. 42-43.

seminerler ve yasal düzenlemelerle destek sağlanması gerekir⁵⁰⁴. Tüm bu amaçların yerine en az aksaklık ve eksikliklerle getirilmesi ve devletler nezdinde fayda maksimizasyonun en yüksek seviyede tutularak verim alınabilmesi için devletler üstü bir mekanizmaya devletleri teftiş eden ve denetleyen bir yapıya ihtiyaç duyulmuş; bunun neticesinde “GREVIO” denilen gözlem müessesesi Sözleşme’nin 9. bölümünde yerini bulmuştur⁵⁰⁵.

“GREVIO” adı verilen izleme ve teftiş müessesesindeki uzman kişiler, Sözleşme’nin taraf devletler tarafından nasıl uygulandığını müşahede ederler; bu husus, Sözleşme’nin müeyyide gücünü ve taraf devletleri bağlayıcılık unsurunu arttırmaktadır. İşbu müessese, sözleşmeciler devletlerin Sözleşme’nin standartlarına ne derece uyup uymadıklarının parametrelerini çıkarabilmek için “raporlama usulünü” kullanmaktadır. “GREVIO” adı verilen uzmanlar örgütünün, müşahede ve teftiş mekanizmalarıyla etkin ve etkili bir yol belirleyebilmeleri için veri toplaması, istatistiksel bilgi edinmesi, araştırma ve gözlem yapabilmesi gerekmektedir; Sözleşme, muhtevasında bu gibi kümülatif araştırma politikalarını desteklemeyi de kapsamı içerisine almıştır⁵⁰⁶.

İstanbul Sözleşmesi, kadına ilişkin aile içi şiddetin muhtevasında işlendiği ve “yaptırım gücü” bulunan ilk milletlerarası sözleşme niteliğinde olmakla beraber; taraf devletler açısından bağlayıcılık unsurunun bulunduğu ve kadına yönelik şiddetle insan haklarının çiğneneceğine dem vurulan ilk milletlerarası sözleşmedir. Sözleşme, işbu sebeplerle muhtevasında sözleşmeye ilişkin uygulamaların etkin biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini müşahede etmek amacıyla tarafsız teftiş kurumları kurulmasına yönelik tanzimler yapmıştır. Sözleşmenin getirdiği mükellefiyetler ilk olarak devlet namına hareket edebilen devlet görevlilerine ilişkindir; işbu devlet yetkilileri İstanbul Sözleşmesi’nin öngördüğü sorumlulukları sağlamakla yükümlüdür. Bunun yanında sözleşmeciler devletler, ülke kapsamında etkin,

⁵⁰⁴ Bölükbaşı, s. 72.

⁵⁰⁵ R.G. 08.03.2012, S. 28227- Mükerrer. “İstanbul Sözleşmesi orijinal metni” için bkz. <https://rm.coe.int/168008482e>, E.T. 20.09.2017.

⁵⁰⁶ Demirkır, s. 43.

geniş ölçekli ve uyumlu devlet politikalarıyla Sözleşme'nin gerektiği gibi uygulanmasını sağlamakla yükümlüdürler⁵⁰⁷.

Sözleşmenin kapsamı doğrultusunda taraf devletler bu kapsam içeriğindeki haklara yönelik koruma mekanizmasını yurt içi durumları ve sosyal gelişmeleri takip ederek uygun gördükleri şekilde düzenlemeye gidebilirler⁵⁰⁸. Nitekim sözleşme dünya üzerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarının en çok kadın grubunda olduğunu ve bu duruma daha çok özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır⁵⁰⁹ (m. 2/2). Bu madde hükmünü takiben bir sonraki maddede “*kadına yönelik şiddet*” tanımlamasına gidilmiştir. Bu tanımda: “*Bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık biçimi olarak nitelenen kadına yönelik şiddet ister kamusal ister özel alanda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir*” denilmektedir (m. 3/a).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından getirilen tanım ile şiddetin terminolojisi daha kapsamlı bir hal almıştır. Bundan önce yapılan tanımlarda sadece bedensel, ruhsal ve cinsel olarak şiddet türlerine yer verilirken, İstanbul Sözleşmesi ile reformist bir anlayışla yepyeni bir şiddet türüne yer verilmiş ve “*ekonomik şiddet*” bir şiddet türü olarak literatürdeki tasnifte yerini almıştır⁵¹⁰.

İstanbul Sözleşmesi m. 3/b’de; aile üyeleri arasında maruz kalınan “*aile içi şiddet*” kavramına ilişkin tanım yer almıştır. Sözleşmenin içeriğinden anlaşılacak tasnifle “*aile içi şiddet*” kavramı iki kola ayrılacaktır:

✓ “*Aynı evi paylaşsın ya da paylaşmasın mevcut ya da eski eşler arasında*”,

⁵⁰⁷ Bölükbaşı, s. 70.

⁵⁰⁸ Bölükbaşı, s.75-78.

⁵⁰⁹ Demirkır, s. 42-43.

⁵¹⁰ UNICEF, s. 2.

- ✓ “Ebeveynler ile çocukları arasında” meydana gelen nesiller arasındaki yakın şiddettir.

Tanımın kapsamına, Sözleşmenin giriş bölümünde de zikredildiği üzere; “erkeklerin, çocukların ve hatta aynı evi paylaşsın paylaşmasın heteroseksüel ve homoseksüel çiftler arasındaki şiddet” dahi dahil edilmektedir⁵¹¹.

Şiddet mağdurlarını korumak için bu anlamda kadına ve aileye bakış açısı babında toplumsal zihniyeti temellendirmek ve bir nevi toplumsal mühendisliği üstlenerek bireylerin ve birey topluluklarının cinsiyet anlayışlarını çok yönlü şekillerde biçimlendirmek ve ihya etmek gibi çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Bu anlamda İstanbul Sözleşmesi m.3/c “toplumsal cinsiyet” teriminin tanımlanmasına gitmiş; “toplumsal cinsiyet: kadınlar ve erkekler için toplum tarafından uygun görülen ve sosyal olarak inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler anlamına gelir” diyerek toplumsal cinsiyeti kadın-erkek arasında toplum nezdinde cevaz verilmiş sosyolojik roller olarak tasvir etmiştir. Mamafih “toplumsal cinsiyet” terimine ilişkin bu tanımlama, hukukumuzca cari olan 6284 Sayılı “Ailenin Korunmasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” da yer almamıştır.

İstanbul Sözleşmesi’nde ayrıca “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” ile ilgili tanımlama yapılmış; “kadına sırf mensup olduğu cinsel kimliği sebebiyle uygulanan ve kadına ölçsüz ve olumsuz biçimde tesir eden şiddet” şeklinde betimlenmiştir (m. 3/d).

İstanbul Sözleşmesini; Türk pozitif hukukunda 2012 yılından beri uygulama alanı bulan 6284 Sayılı Kanun Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunumuza “referans noktası” olarak kabul etmek gerekmektedir. İşbu Kanun hazırlanırken İstanbul Sözleşmesinin öngördüğü düzenlemeler, şartlar ve denetim mekanizmaları esas alınmıştır. İstanbul Sözleşmesi’nin 3. maddesinde⁵¹² yer alan tanımlara göre, “kadına yönelik şiddet,

⁵¹¹ Ünlü, s. 42-43.

⁵¹² İstanbul Sözleşmesi m. 3; “Kadınlara yönelik şiddet ve kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete yönelik şiddet kavramları ayrı ayrı açıklanmıştır. Kadına yalnızca kadın olduğu için uygulanan ve onları

*kadınlara salt kadın olmalarından kaynaklı uygulanan ve kadınları ölçüsüz şekilde etkileyen şiddet” olarak ifade edilmektedir*⁵¹³. Bu yüzden sadece kadın olmak dahi, Kanunun koruma alanından faydalanabilmek ve kanunun hudutlarını sergilemek bakımından yeterlidir⁵¹⁴.

orantısız biçimde etkileyen şiddet, Sözleşmede kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete yönelik şiddet olarak tanımlanmaktadır. Sözleşmede ayrı ayrı tanımlanan bu iki kavram, 6284 sayılı kanunun 2. Maddesinde kadına yönelik şiddet kavramı içerisinde ele alınır”.

⁵¹³ Gençcan, s. 98.

⁵¹⁴ Gençcan, s. 98-99.

BÖLÜM 6

6. SONUÇ

Aile içi ya da toplumsal şiddet ayrımı gözetmeksizin, bilinen bariz ve apaçık bir gerçek vardır ki; kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık ülkemizde ve dünyada yıllardır büyük bir sorun, kadının toplum hayatına kazandırılmasının önünde bir engel, toplumun en önemli birimi olan aile için büyük bir sıkıntı ve üzüntü kaynağı, devletler için de gerekli önlemlerin alınması ve üzerlerine düşen koruma ve denetim mekanizmalarını işlevsel kılmaları için bir sınav olmuştur. Ülkemiz için üzücü olan şudur ki çerçeve yasa olduğu iddia edilen ve kadının ve ailenin derdine bu anlamda çözüm oluşturamadığı yargısı oluşturan 4320 sayılı Kanun ilga edilmesine ve yeni kazuistik, işlevsel ve daha donanımlı yaptırımlar ve koruyucu olmakla beraber önleyici tedbirleri de ihtiva eden 6284 sayılı Kanun yürürlüğe konulmuş olmasına rağmen şiddet olayları halen artarak süregelmiştir. Kanunun uygulanmasındaki tematik problemler, kolluğun kendini yetkin hissedip gerekli önlemlerde çekimser kalması skandal kadın cinayetlerine sebep olurken, aslında en büyük problem zihinsel temeldedir. Buradaki temel, toplumsal cinsiyet ayrımı yapan bireylerin çoğunlukta olduğu bir halk yapısının olmasıdır. 6284 sayılı kanun belli konularda eksik kalsa da asgari düzeyde gerekli olabilecek hukuki düzenlemeye yer vermiştir ancak buradaki husus bu düzenlemelerin ne kadarının kâğıt üzerinde ve kanun metninde kaldığı ne kadarının hayata geçirilebildiğidir. Lakin güçlü devlet politikaları ve uygulamalarıyla desteklenmeyen bir kanun sosyal ve kamusal hayatta karşılık bulamayacaktır. Yine de güçlü devletten de önce değinilmesi gereken ilk unsur güçlü bir yasa olduğunu savunmadan edemiyoruz. Bu nedenle çalışmamızın da baş amacı olan, oldukça ses getiren 6284 sayılı Kanun üzerindeki eksiklikleri ve yenilikleri ortaya koyarak, ileride uygulanacak çözümler için bir tuğla da biz koyarak çözüme ve aydınlığa giden yola katkıda bulunmaktır.

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile, iç hukukumuzda ilk kez ailenin korunmasına yönelik olarak aile içi şiddet kavramı tanımlanarak bu alanda bazı yeniliklere gidilmiştir. Bu uygulamalar zaman zaman döneminin koşullarının üzerinde bir hakkaniyet sergilese de yasa pratik düzlemde yeterince etkin olamamış,

tatbikattaki boşluklar doldurulamamıştır. Bu yasanın uygulanmasının desteklenmesi için, 2008 yılında Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiş, hâkim ve savcılara ilişkin genelgeler çıkarılmış, bazı eğitim programları başlatılmış olsa da Kanunun daha kapsamlı ve detaylı olarak tekrar kaleme alınması gerektiği hususundaki ihtiyaç günden güne ülkenin dört bir yanından gelen kadın cinayetleri, töre cinayetleri gibi haberlerle daha derinden hissedilmiştir.

Yeni 6284 Sayılı kanunla ilgili ilk göze çarpan ismi olmuştur. Kanun daha adında ilk olarak aileyi korumayı hedeflemiş kadını ve kadının insan olmaktan doğan haklarını sonraki planda tutmuştur. Bu yönüyle kendinden önceki mevzuatların tesirinden çıkarak reformist bir tutum sergileyememiştir. Kadın haklarına yönelik geniş bir haklar yelpazesi sunulması ve esasında kadınının korunması amaçlanmalıyken, kadının mütemadiyen şiddet gördüğü bir “ailenin korunması” kavramı da abesle iştigaldir. Hukuk siyasetinin bu hususta doğru tezahür edebilmesi için özelden genele bir kanun anlayışıyla hareket edilmesinin ve düzenlemelerin bu minvalde gerçekleştirilmesi gerektiği görüşündeyiz. Yeni Kanun’daki bu yaklaşımın, temelde yukarı da belirttiğimiz gibi zamanın ruhu ve toplumsal zihniyetle alakalı bir durum olduğunu bilmekle beraber, devletin politikalarında kadını değil aileyi merkeze koymasının bir uzantısı olduğunu belirtmek gerekir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da kanımızca “şiddete uğraması tehlikesi” bakımından tematik bir aydınlatma bulunmamakla beraber kolluğun bunu nasıl, neye göre ve hangi ölçütler baz alınarak belirleyeceği muallakta bırakılmıştır. Öyleyse kolluk kuvvetlerinin önsezilerine ve hislerine bağlı şekilde karar vermelerinin sonuçlarına katlanılmak zorunda kalınacaktır. Ülkemizde kolluğun doğru kararlar veremediği zamanlarda ortaya çıkan elim vaziyetler bilinmektedir. Mağdur ya da mağdur olma tehlikesi altındaki kişinin korunmasının ve kaderinin tayini kolluğun insafına teslim edilmemelidir.

Kanunda ilgi çekici bir diğer yenilik ve ironik biçimde beraberinde getirdiği eksiklik de zorlama hapsi hususudur. Süre bakımından 4320 sayılı Kanuna göre daha az bir sürenin belirtilmiş olması esasen caydırıcılık hususunda bir problem teşkil etmektedir. Şiddet uygulamayı alışkanlığa dönüştürmüş ve tehlikeli ruhsal sorunlara sahip bir insana, zorlama hapsi olarak en fazla altı aylık süre verilmesi, şiddet

uygulayıcısının bir sefer daha zorlama hapsine tabi tutulamaması sıkıntısına neden olarak, şiddet uygulayıcısı bakımından caydırıcılık unsuru taşıması beklenen zorlama hapsinin başarılı olamaması sonucunu doğuracaktır.

Kadının korunması ve şiddetle mücadele hususunda en önemli unsurlardan biri de hiç şüphesiz sığınma evleridir. Ülkemizdeki parametrelere bakıldığında bu sığınma evlerinin sayısı yok denilecek seviyede azdır ve bunlar genellikle nüfus olarak yoğun olan büyükşehirlerde konuşlanırken taşrada bu evlerin esamisi okunmamaktadır. Kaldı ki büyükşehirlerin dahi birçoğunda Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri yoktur. Bunun yanında referans noktamız olan İstanbul Sözleşmesi'nde açılması öngörülen "*Cinsel Şiddet Kriz Merkezleri*" 6284 Sayılı Kanun'da düzenlenmemiş, devlet tarafından tüm şiddet mağdurları aynı olan paket hizmet programına tabi tutulmuştur. Oysa ki, genç kızların ve kadınların anlatmaya çok çekindikleri mahrem bir mesele olan cinsel şiddet hususunu, kendileri gibi aynı sorunlardan mustarip kişilerle birlikte atlatmaları, bu kişilerin birbirleriyle duygu paylaşımları yapmaları ve alanında uzman kişilerden hizmet almaları bu elim olayların travmatik etkilerinin azalmasında ve ortadan kaldırılmasında faydalı olacaktır.

İstanbul Sözleşmesi m. 30/2' ye göre devletin tazminat yükümlülüğü olduğu hüküm altına alınmış olmasına rağmen 6284 sayılı Kanun'da işbu sözleşme maddesine dair herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Oysa ki maddeye göre; şiddet dolayısıyla fiziksel zarara uğramış veya sağlığı bozulmuş olan kişilere; zarar şiddet uygulayan, sigorta veya ücreti devlet tarafından karşılanan sağlık ve sosyal hizmetler gibi diğer kaynaklar tarafından karşılanamayanlara faile rücu etme hakkı saklı kalmak suretiyle makul miktarda devlet tazminatı ödenmelidir.

Ne var ki hayatın her alanında olduğu gibi bu hususta da emek verilmeden, samimi ve istikrarlı bir çaba sunulmadan başarılı olmak ve başarının semerelerine mazhar olabilmek güçtür. Kadının toplumsal, ekonomik, kültürel ve sosyal roller alanında özgürleşebilmeleri için izleyecekleri yol oldukça engebeli ve meşakkatli bir yoldur. Nitekim yaşadığımız coğrafyanın koşulları kadınları her zaman ikincil plana atmış, erkeğin yanında tamamlayıcı bir unsur olarak ele almış, bunu da sözde meşru örfi dinamiklere dayandırmıştır.

Zorluklarla baş edebilmenin başat unsurları olan inanç ve umut var olduğu müddetçe; toplumun her bir ferdi ile omuz omuza vererek samimi iş birliği içerisinde çabaladıkça ve toplumsal bilinçaltımızdaki ayrıştııcı kalıpları sadeleştirdiğimiz sürece bu hususta daha etkin, daha etkili ve verimli günlerin yaşanacağına en içten duygularımızla inanıyoruz.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2003). Gender Equality in the World: International Commitments and National Action, Where Do We Stand?”, s. 4-5.
- Akıntürk, K., & Ateş Karaman, D. (2013). *6098 Sayılı Borçlar Kanununa Göre Uyarlanmış; Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku* (Cilt 2). İstanbul.
- Akıntürk, T. (2000). Medeni Kanun Tasarısında Kadın-Erkek Eşitliği. *Hukukta Kadın Sempozyumu* (s. 73-82). Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Akkurt, S. S. (2010). *Çocuğun Kişiliğinin Korunması ve Velayetin Belirlenmesinde Çocuğun Menfaati Olgusu* (Cilt 1). İstanbul.
- Altınordu, F. (2012). *AIHS'ne Göre Ayrımcılık Yasağı ve Türk Hukukundaki Gelişimi*. Ankara.
- Altman, A. (2016). Civil Rights. E.T.: 21/09/2016.
<http://plato.stanford.edu/entries/civil-rights/> adresinden alındı.
- Arat, N. (1996). *Türkiye'de Kadın Olmak*. İstanbul: Say Yayınları.
- Arberk, Ö. (2005). *Boşanmanın Mali Sonuçları*.
- Arın, C. (03-07 Ocak 2006). *Kadına Yönelik Şiddetin Türleri*. Ankara: Ankara Barosu Hukuk Kurultayı C.3.
- Ateş, M. (2007). 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Bu Kanundaki Değişiklikler Üzerine Düşünceler. *Ankara Barosu Dergisi*, 161-172.
- Ayan, S. (2004). *Evlilik Birliğinin Korunması*. Ankara.
- Ayman, Z., & Şenol, N. (Tarihsiz). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Nedenleri, Sonuçları Alınacak Önlemler içinde Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Eğitim Seti*. E.T.: 11/10/2016 tarihinde

https://app1.jandarma.tsk.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/Documents/2KYAIS.pdf adresinden alındı

Bakırcı, K. (2012). Uluslararası Hukuk, AB ve ABD Hukuku İle Karşılaştırmalı Çalışma Yaşamında Kadın-Erkek Eşitliği Arayışı-Cinsiyet Ayrımcılığı Yasağı ve Türkiye. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Baktır, S. (2003). *Aile Mahkemeleri*. Ankara.

Baydur, E., & Ertem, B. (2006). *Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları (Ceza Kanunu, Medeni Kanun Ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme)* (65 b.). TBB Dergisi.

Baygın, C. (2003). *4721 Sayılı Yeni Medeni Kanunun Evlenme, Boşanma ve Evliliğin Genel Hükümleri Konusunda Getirdiği Değişiklikler*. İstanbul.

Belgin, D. (tarih yok). Anayasa'nın 90. Maddesinde (7 Mayıs 2004) Yapılan Değişikliğin Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Ankara Barosu Dergisi* S.4, 113.

Berns, N. (2001 - 15 (2)). Degendering the Problem and Gendering the Blame: Political Discourse on Women and Violence. *Gender and Society*, 262-281.

Bilir, F. (2004). Anayasa Değişiklikleri Üzerinde Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 239-251. E.T.: 20/09/2017 tarihinde http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/9_11.pdf adresinden alındı.

Bora, A. (2012). *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (1. b.). (K. ÇAYIR, & M. AYAN CEYHAN, Dü) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bozkurt Şener, E. (2011). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi (Kanunun Değerlendirilmesi).Ankara.
http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/585284ac369dc524d057a5f9/ekin_bozkurt_tez.pdf E.T. 11.2.2018.

- Bölükbaşı, Ö. (2015). *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Cansel, E. (1970). *Sosyal Devlet ve Aile*. Ankara: AÜHFD.
- Centel, N., & Zafer, H. (2013). *Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: B. 10.
- Ceylan, E. (2013). Türk Hukukunda Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesiyle İlgili Yeni Düzenlemeler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi S.109*, 13-54.
- Christophersen, E. R. (1980). The Pediatrician and Parental Discipline. *Pediatrics Vol. 66*, 641-642.
- Çalışkan, M. (2005). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Anlamı, Kapsamı ve Özellikleri, Sözleşmenin 2, 3,6 ve 10. Maddelerinin Türk Hukukundaki İzdüşümleri. 3.
- Çayır, K. (2012). *Gruplararası İlişkiler Bağlamında Ayrımcılık, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. (Ç. Kenan, & M. Ayan Ceyhan, Dü) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çınar, H. (tarih yok). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Hukukumuzdaki Yansımaları. 8.
- Çolak, H., & Taşkın, M. (2007). *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi*. Ankara.
- Demir, Ş. (2014). *Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi'nde Artık Değerin Hesaplanması ve Paylaştırılması*. Ankara: Ankara Barosu Dergisi.
- Demirkır Ünlü, M. (2012). *Kadına Yönelik Şiddet Ve Aile İçi Şiddet, İstanbul Sözleşmesinin Ulusal Hukuk Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul.
- Dural, M., Ögüz, T., & Gümüş, M. A. (2013). *Türk Özel Hukuku, Aile Hukuku*. İstanbul : C.3 B.7.

Elektrik Mühendisleri Odası Bildirgesi. (2013, Kasım 25). Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü. Ankara: Elektrik Mühendisleri Odası, Elektronik Bülten. E.T. : 11/05/2015 tarihinde http://www.emo.org.tr/ekler/8001984374d50ba_ek.pdf?tipi=2&turu=X&sube=14 adresinden alındı.

ENGİN, E. M. (tarih yok). *İnsan Haklarına İlişkin Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Anayasa m. 90 Son Cümle Hükmü ve Toplu Eylemler Üzerine*.

Er, C. (2004). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. Maddesi: İnsan Haklarına Saygı Yükümlülüğü ve Sözleşme'nin Uygulanması. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(53), 47-48.

Erdem, M. (2007). Aile İçin Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun. *TBB Dergisi*, 46-79.

Feyzioğlu, F. N. (1979). *Aile Hukuku*. İstanbul.

Gençcan Ö. U. (2007). Aile Konutu: Kavramı, Şerhi ve Üzerindeki Haklar,. *İstanbul Barosu Dergisi*(Aile Hukuku Özel Sayısı), 19-70.

Gençcan, Ö. U. (2012). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanununun Amaç ve Kapsamı. *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 89-96.

Göregenli, M. (2012). *Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (1. b.). (K. ÇAYIR, & M. AYAN CEYHAN, D) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. E.T.: 21/01/2017 tarihinde <http://secbir.org/images/haber/2011/01/02-melek-goregenli-1.pdf> adresinden alındı.

Gören, Z. (2006). *Anayasa Hukuku*. Ankara.

Gül, İ. I. (2012). *Hukukta Ayrımcılık Yasağı, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. (K. ÇAYIR, & M. AYAN CEYHAN, D.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., & Altıntaş, M. (2012). *Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*.
- Gülmüş, Ö. (2002). Cinsiyet Değişikliği Ameliyatlarındaki Hukuki Sorunlar. *İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, 10.
- Gümüş, M. A. (2006). *Türk Medeni Hukukunda Kayımlık*. Ankara.
- Günay, M. (2012). 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler. *TAAD*, 653.
- H., T. (tarih yok). *Borçlar Hukuku*. İstanbul.
- Harcar, T., Çakır, O., Sürgeyil, O., & Budak, G. (2008). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 51-70.
- Hatemi, H., & Serozan, R. (1993). *Aile Hukuku*. İstanbul.
- Heisse, L. (1993 (46)). Violence Against Woman; The Hidden Burden . *World Health Statistics Quarterly*, 15-16.
- Hıdıroğlu, S. v. (Ekim 44(4) 2006). Kadın ve Çocuğa Karşı Fiziksel Şiddeti Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İstanbul’da Sağlık Ocağı Tabanlı Bir Çalışma. *Yeni Symposium Journal*, 197.
- İbiloğlu, A. O. (2012). *Aile İçi Şiddet, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*.
- İnce, H. v. (2007 (70)). İstanbul’da Adli Tıp Bakışı İle Yaşlı Ölümleri ve Özellikleri . *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*, 37.
- İspir. (2016/3). Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Cinsiyete Dayalı Ekonomik Ayrımcılık . *Ankara Barosu Dergisi*, 165.
- Jansen, H., Yüksel, İ., & Çağatay, P. (2009). *Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığı, İçinde Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: Başbakanlık Kadının

Statüsü Genel Müdürlüğü ve Hacettepe Üniversitesi İşbirliği ile Hazırlanan Çalışma Raporu.

Kaboğlu, İ. Ö. (2012). *Anayasa Hukuku Dersleri*. İstanbul: B. 8.

Kıraş, Y. (2014). Kadına Yönelik Şiddet.

Kitiş, Y., & Bilgici, S. Ş. (2007). Aile İçi Şiddet Olgusu; Sır Tutma İlkesi ile Şiddeti İhbar Etme Yükümlülüğü Arasındaki İkilem. 7-11.

Kocayusufpaşaoğlu, N. (1983). Türk Hukukunda Transseksüeller Nüfus Kütüğündeki Cinsiyet Kaydının Düzeltilmesi İçin Dava Açabilir mi? . *Fransız, Alman, İsviçre ve İsveç Hukukları ile Mukayeseli*. İstanbul.

Koşar, G. N. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı*. Ankara: İltek A.Ş.

Könezoğlu, B. (2006). *Aile ve Ailenin Korunması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. -Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Köprülü, B., & Kaneti, S. (1989). *Aile Hukuk* (2. b.). İstanbul.

Körükçü, Ö., Kayır, G. Ö., & Kukulu, K. (2012). *Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği*. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.

Lowdermik DL, P. S. (1997). Maternity and women's Health Care Infertility. *St Louis Mosby*, 1200-1213.

Mardan, H. A. (2012). *Temel Beklenti Etkisi: Kendini Gerçekleştiren Kehanet, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (1. b.). (K. Çayır, & M. Ayan Ceyhan, Dü) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Münci, K. (1993). *Kamu Hürriyetleri*. Ankara: Tıpkı Basım.

Nuhoğlu, A. (2012). Kadına Yönelik Şiddet. *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 62-77.

Nussbaum, M. (2002). *Capabilities and Social Justice International Relations and the New Inequality*", *International Studies Review*.

- Oğuzman, K., Seliçi, Ö., & Özdemir, S. (2015). *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. Ankara: Filiz Kitabevi.
- Özbeý, O. (2012). *Kadına Yönelik Şiddet - Şiddetin Temelleri*. Hukuk Gündemi.
- Özbudun, E. (2012). *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: B.13.
- Özcan, C. (2017). Fransız Hukukunda Aile Arabuluculuğu. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 334-396.
- Özdamar, D. (2002). *Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu*. Ankara.
- Özdamar, D. (2009). *Cedaw Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokolün İç Hukukumuzda ve Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özdamar, D. (2012). *Türk Kadın Hukuku Mevzuatı*. Ankara.
- Öztan, B. (2012). *Medeni Hukukun Temel Kavramları*. Ankara.
- Öztürk, B., & Erdem, M. R. (2006). *Uygulamalı Ceza Muhakemesi*. Ankara.
- Özüğür, A. İ. (2007). *Mal Rejimleri*. İstanbul.
- Sağıroğlu, M. Ş. (2013). *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*. İstanbul.
- Sağıroğlu, M. Ş. (2013). *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*. İstanbul.
- Sağıroğlu, M. Ş. (2013). *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*. İstanbul.
- Sağıroğlu, M. Ş. (2013). *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*. İstanbul.

- Salim, M. (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. 14.
- Sarı, K. (2010). Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeler Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, 230-232.
- Serozan, R., & Engin, İ. B. (2014). *Miras Hukuku*. Ankara.
- Sever, Ç. (2012). *Kadına Karşı Ev içi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Türkiye Kararı*. Atılım Sosyal Bilimler Dergisi.
- Şener, E. B. (2011). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Tandoğan, H. (2008). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. İstanbul.
- Tandoğan, H. (tarih yok). *Borçlar Hukuku*. İstanbul.
- Tanör, B., & Yüzbaşıoğlu, N. (2012). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*. İstanbul: B.12.
- Tatlıoğlu, K., & Küçükköse, İ. (2015, Nisan). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri.
- TBMM. (2012, 10 11). *6284 sayılı Kanun Genel Gerekçesi*,. 4/22/2017 tarihinde <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-0919.pdf> adresinden alındı.
- Tepe, H. (2016). Pratik Etik-Etiğin Pratik Sorunları. *Etik Bir Sorun Olarak Ayrımcılık* (s. 186). içinde Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Tezcan vd, .: (2006). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tosun, K. (2012). 6284 Sayılı Yasa Hakkında İnceleme. *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 8, 1387-1434.

- Tosun, K. (2012). 6284 Sayılı Yasa Hakkında İnceleme. *Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 97-100.
- Tutar, H. (2004). *İşyerinde Psikolojik Şiddet*. Ankara: Platin Yayınları.
- Türkmen, A. (2009). Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *DEÜHFD*, 13-89.
- Uca, F. (2016). *Feleknaş Uca Tarafından TBMM Grup Başkanlığına Verilen 05.01.2016 Tarih ve 472 Sayılı Yazılı Soru Önergesi*. Ankara.
- Uçar, M. A. (2003). *Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası*. Ankara.
- Uğur, H. (2012). *Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanun'un Getirdikleri*.
- Yıldız, E., & Gürsoy, S. (2007). *Kayımlık ve Kayyım Katılımıyla Görülmesi Gereken İşler ve Davalar*. İstanbul.
- Yılmaz, Z. (2010). *Ceza Hukukumuzda Şikayet*. Ankara.
- Yumul, A. (2012, Eylül). Ötekiliği Bedenlere Kaydetmek, içinde Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar. (K. Çayır, & M. Ayan Ceyhan, Dü) 89-96.
- Yurdakök, M. (2007). Çocuklara Yönelik Şiddet, Suistimal ve İhmalin Önlenmesi . *MaviKurdele Kampanyası*, <http://www.millipediatri.org.tr/news.php?id=573> E.T. 23.09.2017.
- Yurtcan, E. (2004,). Yeni Türk Ceza Kanunu ve Yorumu. *Kazancı Dergisi*, s.34 vd.
- Yüksel, M. (2003). *Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Zapata, T. T. (2012). *Medeni Hukuk*. Ankara.
- Zevkliler, A., Acabey, B., & Gökyayla, E. (2000). *Medeni Hukuk*. Ankara.